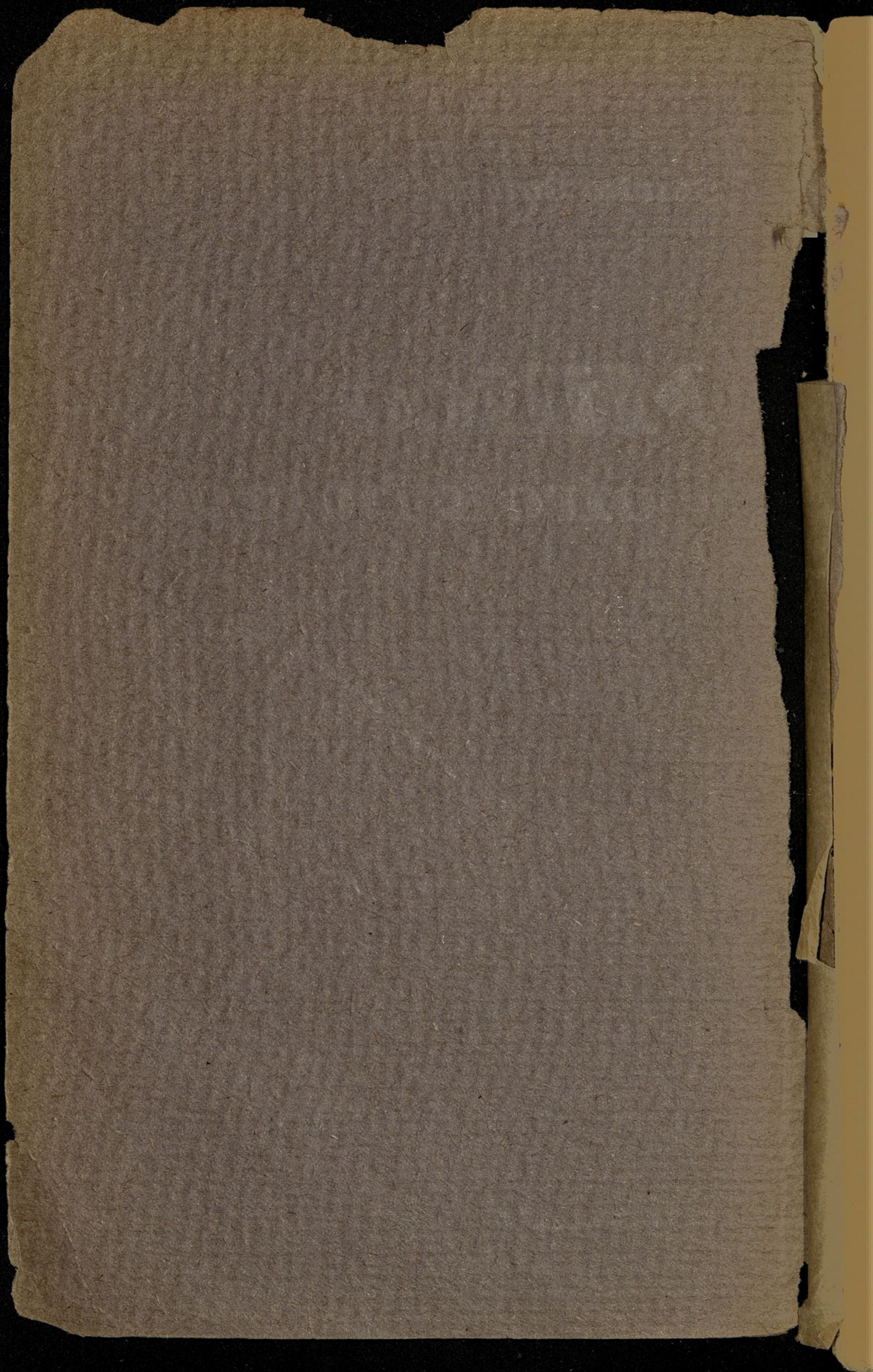

56303

inšek:

Milica
otrok bolesti

SLAVKO SAVINŠEK:

MILICA
OTROK BOLESTI

SAMOZALOŽBA

ZA JUGOSLOVANSKO TISKARNO V LJUBLJANI: K. ČEČ

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Prvo poglavje.

Milica so ji dali pri krstu ime. Mati so hoteli, da se imenuje prva hčerka bolj gosposko. In oče, trudni od celodnevnega dela v tovarni, so samo z glavo pritrdili kot vedno, čeprav jim je v srcu vrelo drugo ime. Pa je že moralo tako biti, da je veljala vedno bolj materina beseda. Tudi pri prvorojencu, ki so ga za Mirkota krstili, je materina obveljala. Čemu bi se ujedal z njo, si je mislil delavec Ravnik, samo da imam mir! Saj je itak skrbi in sitnosti drugih dovolj, bolj potrebnih in bolj koristnih.

Ravnika sta bila poročena zdaj tri leta. Ves čas sta stanovala v veliki predmestni hiši, kjer je živel čez deset strank in je vsaka družina štela najmanj po šest otrok. Veliko dvorišče je bil edini košček sveta, kjer si nad seboj ugledal milo nebo, če te ni zvabilo ven iz hišnih vrat, kjer se je četrte ure za predmestjem razprostirala prostrana ravnina. Tu na tem dvorišču se je ves dan prekopicvalo čez petdeset otrok, drlo se, podilo, jokalo, pelo, se lasalo in zopet objemalo. In vedno so še novi prihajali mednje. Kajti pri nas je že tako, da je Bog najrevnejše najbolj oblagodaryl z otroškim blagoslovom, ker je drugo vse razdal bogatinom. Ljubi Bog je ukrenil tako, da eni dobe vse dobro na tem svetu, na onem pa vse hudo, drugi pa narobe. In med te druge je prištel tudi slovenskega delavca, ki mu je dal krepkih mišic in trde kletve, a vanj položil srce iz voska. Bog ve, da je srce več od telesa. Zato je slovenskim bogatinom dal napuha, da ni v njihovih telesih prostora za srce. Vsakemu svoje tukaj, a zopet vsakemu svoje tam na drugem svetu. Od vseh pa si Gospod najbolj zapomni take, ki glasno govore: Zahvaljen Bog, da

»Tudi za učiteljišče! Ali ne veš, da mora še v meščansko najprej. Štiri leta! Potem še dve leti, je šest let. Če gre pa na učiteljišče, pa še osem. Ali si nor?«

Ravnik je skomizgnil z rameni, odšel v drugo sobo in vzel v roke časopis. Še štiri leta je čas. Morda se tudi žena še premisli. Kmalu je prišla za njim Milica.

»Ata, ali bom šla zdaj v meščansko?«

»Boš, Milica!«

»Gospodična je dejala, da bom šla potlej na učiteljišče. Ali bom, ata?«

»Bomo že videli, Milica,« jo je potolažil in pobožal s pogledom izza časopisa. In Milica je na eni nogi odplesala iz sobe v kuhinjo, kjer je v ihti prebrnila škaf z vodo, da je bilo vika in krika za dve uri. Oče Ravnik pa je ves čas nemo zrl v časopis, a ni razumel niti črke branega. Samo vedno teže mu je lezla glava v dlan.

Tako je začela Milica obiskovati meščansko šolo in je prav tako dobro napredovala kot prej v ljudski. Vedno živahno in vedno bolj brhko so jo imeli radi vsi, učitelji kot součenke. Doma je morala poleg učenja pridno prijemati tudi za hišna dela, kar je vedno rada in sama od sebe storila. Njena pesem je krasila sicer borno stanovanje in njen smeh je celo očetu pričaral včasih na obraz smehljaj. Otroci so viseli na njej bolj ko na materi, ki je postala sama čemernost in skopost. Edini Mirko, ki je že pohajal z očetom v tovarno, ji ni bil naklonjen in zdelo se je, da jo celo sovraži in to vsak dan bolj. Vsako soboto, ko je prinesel domov denar, je dodal svojo opazko o Miličinih pentljah in krilcih in nogavicah, tako da so celo mirni oče parkrat vzrojili. A Milica je bila z njim kot bi se ne zgodilo nič, kar je Mirka še bolj togotilo. Poznal pa se je le sicer pičli Mirkov zaslužek. Bil je tudi že skrajni čas, ker potrebe družine so rastle iz dneva v dan.

Neke zime, ko je Milica hodila zadnje leto v meščansko šolo, jo je neslo v mesto grede s tova-

rišicami mimo ribnika v drevoredu ob kraju mesta. Tisto zimo so mlade šolarice, če se je le dalo, krenile v ono stran in se podile po gladkem ledu ter je bilo vrišča in smeha dovolj. Tudi tisto popoldne — solnce je že prijazno sijalo v pomlad — sta jih zvalili mladost in solnčna luč v oni drevored in podile so se po ledu ko za stavo. Najbolj razposajena je bila Milica in najbolj neugnana. Povsod je hotela biti prva. Deklice so opazile, da je na enem kraju led precej šibek, ker ga je solnce pošteno ujedlo. Nobena si ni upala preveč v tisto stran. Le Milice ni bilo mogoče ugnati.

»To ste strašila!« jih je dražila, »ničesar si ne upate,« in se je pognala dalje.

»Milica, led poka, beži!« so jo svarile tovarišice.

»Vam poka strah v srcu!« se jim je zasmejala Milica nazaj in se pognala vnovič dalje. Tedaj je počilo, deklice so kriknile, kriknila tudi Milica, ki se je do pasu udrla v ledenomrzlo vodo.

Dobro še, da ni bila voda na tem kraju preveč globoka in breg ne daleč. Mimoidoči moški je urno pritekkel na pomoč, dajal Milici poguma, naj gre bolj k bregu in ji pomagal s palico na suho. Kot šiba je trepetalo mokro dekle od mraza.

»Domov teči, Milica, in se preobleci, da se ne prehladiš!« so jo opominjale tovarišice.

»Ah, kaj; da šolo zamudim. In mama bi bila huda! Ne, ne, saj se v šoli posušim, kar pojdimo.«

Res so šle in Milica je sedela vse popoldne v slabo kurjeni šoli mokra, da jo je mrazilo in so ji šklepetali zobje. Učiteljici se deklice niso upale povedati, ker so se vse bale kazni radi drsanja. Tako je vzdržala do pozne popoldanske ure.

Že na poti domov jo je kuhala vročica. Ali vendar domov prišedša ni hotela niti z besedico omeniti vsega tega, ampak je brž pomagala mami v kuhinji. In res je čutila, kot bi ji bilo odleglo. Noč je prespala dobro in drugo jutro šla zopet v šolo. Toda čez par dni je začutila v nogah, posebno v desni, kakor svinec in komaj je hodila. Morala je ostati doma v postelji. Mati so se hudovali, oče pa

je s skrbjo hodil zvečer okrog njene postelje. Hotel je po zdravnika, ali kdo bo plačal?

Bolezen se je vlekla. Končno so le poklicali zdravnika, ki je z glavo zmajeval in dejal, da morda ne bo hudega. Res je kmalu Milica vstala, tudi v šolo je šla kmalu zopet, toda ni bila več tista Milica ko pred kratkim. Desna noga se ji je sušila vidno, v levo je tudi šepala. Nekaj časa je oče gledal vse to, a ko je videl strašno trpljenje prej živahne hčerke, jo je nekega dne peljal znova k zdravniku. Ta je zapisal nekaj zdravil in je na očetovo skrbno vprašanje pristavil, da je nevarnost ohromitve velika. Morda bi pomagala operacija, ali morje. Toda, kdo bo plačal?

Kako je oče Ravnik pripeljal hčer domov, sam ni vedel. In ženi ni upal ziniti teden dni o vsem besedice. Dokler ni žena izvlekla iz njega. Bilo je ravno koncem šolskega leta.

»No, zdaj je še manj z učiteljiščem,« je dejala Ravnica možu. »Kdo bo pa vzel za učiteljico hromo dekle?«

Ravnik je težko vzdihnil.

»Vidiš, najbolje bo v trgovsko! V dveh letih bo gotova in v pisarni bo kljub nadlogi lahko sedela in delala. Mudi se že tudi za njen zaslužek. Otroci rabijo vedno več!«

Tako se je zgodilo po materini volji vzlic očetovemu drugačnemu mnenju. Toda treba je tudi pameti, ne samo srca, si je dejal oče, ko je gledal jokajočo Milico, ki je tiščala na učiteljišče, pa ji je mati iz glave izbijala to misel.

Vedra narava Miličina je zmagala tudi to bridkost. Saj je bolezen še ni preveč potrla. Vedno je še na tihem upala, da si poišče zdravnika in zdravil, ko bo zaslužila sama. Kako bi sicer zmogla pohabljenjena med radostjo zdravih tovarišic! In bila je tudi posebna milost božja z njo. Bolest pohabljenih nog ji je Bog nadomestil z nenavadno krasoto obraza in ostalega telesa. Kadar je šla po ulici, se je marsikdo mimoidočih ozrl za njo in spremlje-

valcu v uho pošepetal besedo občudovanja in pomilovanja obenem.

V očetu Ravniku pa je menda bolj ruvala Miličina pohabljenost ko v njej sami. Zbledel je ti dve leti, kar je bila Milica na trgovski šoli in bal se je sam, da obleži. Kaj bo potem z družino? Z vsemi silami se je držal še pokonci, ali zvečer je od dela prišedši domov padel na posteljo kot ubit. Ženo je skrbelo zdravje moževo in vse njeno upanje je rastlo v hčerki Milici in njenem zaslužku po končani šoli. Saj gre že h koncu. Vedno večkrat je omenjala Miličino službo in odleglo je vsem pri misli nanjo. Kmalu bo bolje. Čeprav si je oče dejal, da je zdaj preveč takih deklet, ki rada delajo za mal denar. Ali mati so upali na spričevala Miličina in na priporočilo šole.

Dovršila je Milica šolo. Vse radostne so hitele deklice s spričevali domov. Vse v upanju na vesele počitnice, na oddih, morda na dobro službo, ker so imele protekcijo. Le Milico je obhajala čudna skrb in slutnja. S težkim srcem se je smejala med njimi. Kam bo šla ona na počitnice? Da bi le koj jutri službo dobila! Ali kdo jo vzame, pohabljenko? Vse preveč gledajo na zunanost, to ve Milica, čeprav je mlada!

Prišla je domov. Urno je stopila k materi s spričevalom.

»Najboljša,« je dejala ponosno in se zvonko nasmejala pri tem.

»Tiho, Milica, ata je bolan,« je planilo iz matere.

Milica je pohitela v drugo sobo. Na postelji je ležal oče ves bled in strt.

»Milica!« se mu je izvilo iz prsi, »nič ni hudega, jutri bo bolje.«

»Ata!« se je splašilo dekle očetovih oči in je pridejalo:

»O, samo, da sem že končala! Zdaj bom jaz pomagala kaj. Jutri grem za službo povprašat.«

Očetu je legla boleost v obraz. Tudi Milici v dušo. Pa ni pokazala. Upati more tudi. Službo mora dobiti, saj je najboljša iz šole.

Jo dobi? Kje? Jutri?

V Miličinem srcu se je borilo upanje z dvomom. Upaj, Milica, upaj, oče Ravnik! Upanje je življenje.

Samo: kdaj??

Drugo poglavje.

Milica piše. Piše, prepisuje, bere in hodi po mestu. Službe išče že štirinajst dni. Ah, tako je že upehana, tako trudna. Vse časopise prebrska, riše med oglasi, bere, upa, pa piše, pa zopet sama gre povpraševati. Tu sem, tjakaj, v trgovino, v urad, pa zopet v uredništvo listov. In pisma vroče čaka ob vsaki pošti s trepetajočim srcem.

Pride pismo. Obsežno že od zunaj. Ah, nič ni. Spričevala so gotovo. Vračajo ji jih. Ali vendar upanje še ne umre. S trepetajočo roko odpre Milica ovitek. Žal, ne moremo, ste prekasni, pravi ta v odgovoru. Ne moremo z začetnico, ko bi vsaj leto dni prakse imeli, obžaluje drugi. List omahne v Miličini roki. Nič. Zopet nič. Pa morda jutri! Jutri? Ah, Milica, ata pa na postelji gleda v tvoje roke in v tvoj obraz in ve, da zopet ni nič s službo. Milica, in ata že štirinajst dni ne gre v tovarno, ne zasluži. Tisto bore, kar da bolniška blagajna, ni niti za smrt enega dovolj, kje neki za preživljanje sedmerih. Mirko komaj zase zasluži.

Ata je nem, ne reče Milici ničesar, samo včasih, ko vsa strta in trudna od iskanja in povpraševanja pride zvečer domov ter omahne k njemu na posteljo, jo prime za roko in ji pogleda v oči:

»Nič ne maraj, Milica, bo pa jutri morda!«

Jutri? Ta večni jutri! Mama pa pravi, da moramo danes jesti! Ah mama! Saj jo ima rada, vse

ima rada; ali trda je in ne zna mehko spregovoriti, ne molčati kot oče. Mama vpije in se jezi:

»Zdaj imaš svoje! Ne znaš ne kuhati, ne šivati, ne prati. Za drugo te nihče noče!«

»Mama, saj bo, mora biti! Imam obljubljeno!«

»Od obljube ne bomo ne siti ne oblečeni! Ata bi moral imeti dobro hrano. Odkod?«

Da, ata, ta dobri, mirni, ubogi ata! Sama bi mu dala Milica, ko bi kaj pomagalo. Pa ne more.

In najhuje: Milici vedno bolj odpoveduje leva noga. To večno beganje po mestu ob vsakem vremenu! Treba bo posebnih čevljev za obe nogi, meni zdravnik, ki prihaja k očetu. Pa so dragi. Odkod denar?

»Jutri grem k ravnatelju trgovske šole. Morda me on priporoči. Je tudi drugim že pomagal.«

»Vidiš, skoro vse že imajo službo,« poseže v besedo mama, »čeprav nimajo tako lepih spričeval ko ti! Seveda...« in jo ošine s pogledom po nogah.

Milica v jok.

»Mati, kaj jaz morem zato, da nisem ko druge. Saj sem sicer zdrava in delala bi za štiri.«

»Kaj, ko gledajo gospodje tudi na to. Morda bolj ko na spričevala,« zdrsi zopet čuden pogled po njej od nog gori tja v obraz. »Saj sicer nisi napak. Gorša ko druge. Moraš bolj skriti hojo, Milica, da ne bodo opazili.«

Milico žgo v srce materini pogledi. Zdaj se ji svita! Tedaj tudi to je vzrok? O, tudi, Milica, ti, nepokvarjena! Ali ne vidiš na ulici pomilovalnih pogledov, ne slišiš prišepetavanje mimoidočih? Milica, grdo je življenje, strašno grdo!

A Milica je premlada še, začuda še neomadeževane duše. Milica še vedno upa. Jutri, jutri...

»Klanjam se, gospod ravnatelj,« pozdravi Milica drugo jutro skromno in boječe ravnatelja v trgovski šoli.

»O, gospodična Ravnikova, kaj bo dobrega?«

»Gospod ravnatelj, prišla sem Vas prosit. Pomagajte mi!«

»Rad, gospodična, če je le v moji moči. Vedno ste bila najboljša na našem zavodu.«

»Ne dobim službe, gospod ravnatelj. Druge jo že imajo. Ali bi me hoteli kje priporočiti?«

Zadrega leže v ravnateljev obraz. Skušaja jo premagati, ostati hoče ravnodušen in napravi skrben ter premišljujoč obraz.

»Čakajte, gospodična, naj pomislim.«

Milica išče z očmi na ravnateljevem obrazu. Upanje ji vstaja. O, gospod ravnatelj!

Milica se zdrzne. Pogled ravnateljev jo je ošinil kot doma materin. Bolni nogi se ji ušibita. Nehote sede v bližnji stol. Tema se ji naredi v očeh. Gospod ravnatelj!

»Malo kasno ste prišli, gospodična. So Vas že druge prehitele.«

»Gospod ravnatelj,« silijo Milici solze v oči, »oče so bolni, leže že štirinajst dni, sestrice in bratci so majhni, lakota nas ujeda, moram dobiti službo čimprej. Pomagajte, gospod ravnatelj, pomislite!«

»Seveda, težko je, razumem. — Čakajte, domislil sem se. Samo slabo bodo plačali. Začetnica ste.«

»Bolje nekaj ko nič. Rada delam, gospod ravnatelj!« In v očeh Miličinih je upanje, je smeh, v obrazu rdečica. Saj je lepa, si misli ravnatelj, samo te noge! Spet čuti Milica tisti otipajoči pogled na sebi, da jo strese mraz.

»Vidite, gospodična, prvi je odvetnik, dr. Petelin. Rabi začetnico, ki pa mora imeti že nekaj prakse. Napišem malo priporočilo. — Tako, tule je in naslov.« — Milica vzame in upanje v srcu raste.

»In tu, drugo! Tovarnar je, rabi strojepisne. Že izurjene. Vi ste spretni v strojepisju, poskusimo. Priporočim Vas dobro. Samo, veste, tam je par gospodov, ki so radi zelo prijazni; preveč prijazni z mladimi gospodičnami. No, pa upajmo...« In spet zdrsi po Milici oni tipajoči pogled na nogi, ki jo zbode v dno duše. Skoro bi vrgla

ravnateljju v lice psovko in pismo, ki ji je je dal. Toda ata, mama, sestrice, bratci! Ne, ne, mora!

»Veliko sreče Vam želim, gospodična. Upam, da dobite vsaj pri enem. Klanjam se!«

»Srčna hvala, gospod ravnatelj!« Pa bi mu najraje pljunila v obraz za one tri poglede. A še Bog, da je tako dober in ji je dal naslove.

Milica gre po ulicah. Vidi poglede moških za seboj, vidi poglede žensk, vase uprte. Pazi na hojo, ali ubožica si ne more dosti pomagati. Ko stopi na levo nogo, se v levo ovije telo in ko stopi na desno, se ukrivi na desno stran. Tako da jo boli v pasu.

Paziti moram, si misli Milica, in ne preveč hoditi pred advokatom. Kar sedla bom ali mirno stala. Da bi ga vsaj v sobi ne bilo, ko vstopi. Če jo bo sprejel, bo že pazila, ko bo odhajala, da mu ne bo oko zastalo na njeni hibi. O, da bi vsaj dobila, da bi jo vzel, čeprav za malo početno plačo!

Milica je že pred vrati pisarne. Srce ji bije ko divje. Potrka. Vsa kri ji plane iz lic v srce. Vstopi. Hvala Bogu, samo gospodična je.

»Bi mogla govoriti z gospodom doktorjem?«

»Lahko. Izvolite malo počakati. Ima stranko. Sedite, prosim!«

»Hvala, bom kar stoje počakala.«

Mirno postoji Milica ob vratih. Stoli so tam ob nasprotni steni, preko vse sobe bi morala. Pa bi opazila gospodična njeno grdo hojo.

»Bo trajalo do četrť ure, preden stranko odpravi. Kar sedite, prosim!«

Milica mora ubogati, ne more se upreti vabilu. Trdno stopa, premaguje se, da ji solze stopijo v oči. In gleda skrivaj gospodično, ki tudi kradoma opazuje Milico. Je videla? Je! Na obraz ji je legel čuden posmeh, pogled je planil iz oči, oni tipajoči pogled in vprašujoči obenem.

Milica sede. Strašno ji utriplje srce. Pa saj je vendar še dovolj dobro hodila. Še nikdar ne tako. Sicer pa, gospodična nima nič pri tem. Da le doktor ne bi opazil.

Minute teko ko svinec počasi. Iz sosednje sobe prihaja zamolklo govorjenje. Šele deset minut. Joj, Milica, kako peče to čakanje; ko žerjavica! — Še pet minut. Četrť ure je že. — In še pet minut; Milica misli, da je minila že ura. In lica ji gore, roki nervozno mečkata torbico.

Zdaj! Klijent se poslovil.

»Želite, gospodična?« stopi doktor k njej in jo prijazno pogleda.

O, ta je dober, spreleti Milico, sprejme me!

»Prihajam s priporočilom ravnatelja trgovske šole. Morda rabite pisarniško moč,« izjeclja deklica in rdi vedno bolj, pa spet blede.

»Prosim,« seže advokat po pismu. Bere. Pogleda Milico v lice, v lase, v život.

»Ste spretni v strojepisju? Kako s steno-
grafijo?«

Milica pokaže spričevalo. Skoro ji uide iz rok, tako vsa trepeta.

Odvetnik bere. Prikima.

»Jako lepo spričevalo. Tudi gospod ravnatelj toplo priporoča. No, pa poskusimo. Jutri pridite ob osmih.«

Milica bi padla na kolena pred odvetnika.

»Seveda, za početek je plača majhna. Štiristo dinarjev. Ako bom zadovoljen z vami, dobite več. Vam je prav?«

»Prisrčna hvala, gospod doktor!« zajeca Milica in stoji dalje na mestu. Gospodična za pisalno mizo zakašlja, odvetnik pogleda tja. In stopi k njej. Milica mora ven, ne sme stati tukaj. Kaj bi si mislil! V sklepih ji počijo kosti, tako se zmaguje. Počasi hodi. Že je pri vratih. Ne vidi nazaj. Ali sliši šepetanje. Prime za kljuko.

»Čakajte, gospodična, pozabil sem! Ravno me je gospodična opomnila, da sem pred tednom že obljubil drugi, ki jutri nastopi!«

Milici se zvrtili v glavi. Vidi odvetnikov pogled po sebi, po nogah.

»Oprostite, gospodična. Morda drugič!«

Je le sočutje v njegovih očeh. Toda Milica neče sočutja, Milica bi rada službo! Tiplje, pa kljuge ne najde. V obrazu čuti leden mraz, v srcu pekoč ogenj.

»Prosim! Z Bogom!« se ji utrga in omamljena stopi skozi vrata v vežo.

»Z lažjo me je tolažil,« misli Milica v čudnem vrvenju čuvstev. »Ni udaril naravnost. Hvala mu vsaj za to laž!« ji gre po glavi, ko se opoteka po pločniku v drugi konec mesta, v tovarno. — Tam so preveč prijazni z lepimi deklicami, je dejal ravnatelj. Kako bodo z menoj? Ah, morda bodo dali pohabljenki mir! V srcu peče slutnja in gori upanje, upanje...

Precej velika je ta tovarna in Milica šele po večkratnem vpraševanju najde pisarno. Potrka. Nihče se ne odzove. Odpre. Tam od pisalne mize v kotu se dvigne mlad gospod, ki se je pravkar sklanjal h gospodični. Gospodična si urno popravi, zardela v lice, zmršene lase, gospod malce osupel pogleda vstopajočo in ji stopi nasproti.

»Kaj bi radi?«

Glas mu je zastrt, hripav, v licih mu gori rdečica.

»Ali bi lahko govorila z gospodom tovarnarjem?«

»Malo boste počakali, vsak čas mora priti. — Prosim, sedite.«

Milica sede na stol. Tu se ni treba premagovati in skrivati, ker je stol tik ob njej.

Milica se razgleduje po pisarni. Od druge strani se obrača izza mize dekličja glava in dvoje modrih oči zvedavo zre vanjo. Tik za njo pri drugi mizi sedi zopet moški, ki jo takisto opazujoče gleda. Glavica z modrimi očmi se obrne nazaj in se zasmije. Gospod se pomenljivo odsmehuje in zopet oba pogledata Milico. Oni, ki jo je vprašal po opravku, se je ustavil ob pultu in jo tudi motri s priprtimi očmi. Milica je v zadregi. Oči povesi in v srcu ji vstaja vprašanje: počemu? Ali gledajo

tudi moje noge? — Nehote jih potegne k sebi pod stol.

Gospodična pri prvi mizi se ozre h gospodu, ki stoji ob pultu, ta stopi k njej. Tako govorita in se pritajeno smejeta. Milica vidi: z roko ji je šel v lase in dekle se ne brani. In zdaj ji je položil roko na ramo ter se poslanja obnjo, kakor bi bila sama.

»No!« se okrene dekle, udari vsiljivca narahlo po dlani in zardi, se pri tem nasmeje in pokaže s pogledom na Milico. Gospod se skloni k njej, ji prišepeta nekaj in oba se posmejeta glasno. Ta smeh je čuden, je tako nekam spolzek kot mokre debele ustnice. Milici vstaja vprašanje v srcu, a si ne ve prav odgovora nanj. Gospodje so tu zelo prijazni z mladimi gospodičnami, je dejal ravnatelj. Pa si puste gospodične? O Milica, kako si še nedolžna, kako nepokvarjena! Čakaj, tudi ti boš skusila in okusila. Po Milici gre mraz in vročica.

Težki okorni koraki zapojejo po hodniku. Mladi gospod plane k pultu, se skloni v knjigo, gospodična ostri svinčnik, dvoje peres drsi po papirju. Vrata se odpro.

»Klanjam se, gospod šef!« vstanejo vsi štirje in se priklonijo.

»Dober dan, dober dan,« zamlasknejo debele ustnice debelega tovarnarja. Prav take so kot oni spolzki smeh mladih dveh prej.

»No, lepa gospodična, česa pa želite?« se obrne tovarnar k Milici in stopi bliže k njej.

»Rada bi govorila z vami,« vstane deklica in čudno jo spreleti, da bi skočila k vratom in zbežala ven, ven na ulico.

»Tako, srček, takoj, kar izvolite za menoj!« jo povabi.

Milica za njim. Zopet se enako premaguje kot pol ure prej pri odvetniku. Gospod tovarnar stoji sredi sobe in jo gleda. Čudno jo gleda. Ne le v obraz. Milica čuti, da jo njegovi pogledi pečejo. Nehote si popravi obleko pri vratu.

»Izvolite, gospodična!« jo prijazno povabi tovarnar.

»S čim naj vam postrežem, dušica, he, he?« sili vanjo, ko Milica sede.

»Gospod ravnatelj trgovske šole mi je napisal priporočilo za Vas, ker morda rabite strojepisko,« izdavi Milica.

»Gospod ravnatelj, he, he, poznam, poznam, dober gospod je.«

Milici seže rdečica notri v čelo.

Gospod bere pismo, gleda spričevalo, a še bolj Milico, ki mu umika oči in nehote odrine s stolom nazaj.

»Tako, tako, gospodična, službo bi radi? Pri nas? No, zakaj pa ne?« Strašno jo palijo njegovi pogledi, ko govori. »Spričevalo je dobro, dobro! V praksi še niste bili?«

Milica odkima.

»Seveda še ne, vidi se vam,« jo ošine gospod s pogledom. Zopet tako, da si Milica nehote popravi krilo na kolenih. »Samo ubogati boste morali pri nas, gospodična, ubogati, he, he, he! Če ne, saj veste, vsak dan se jih oglasi po deset, he, he! Lepih, mladih, zdravih!«

Milica prebledi in nehote pobesi oči v nogi, a tudi tovarnarjevi pogledi grede ž njenimi.

Gospod tovarnar vstane, stopi bliže k deklici in ji položi dlan na roko, ki počiva na naslonjalu:

»Koliko ste stari, gospodična, he, he?«

Tovarnarjeva roka je vlažna, mastna, v obrazu mu leži nekaj mokrega, ostudnega, Milica umakne roko.

»No, no, nič se ne bojte, gospodična! Ne jem mladih deklic, he, he,« tolaži tovarnar in ponovi vprašanje.

»Sedemnajst let,« izdavi Milica in vstane.

»Se mi je videlo. Prva služba, kaj ne?«

Stopi za njo, tako, da mu ne vidi v obraz. Ali čuti, čuti Milica njegove oči, čuti poglede, ki jo

otipavajo. Nehote se obrne. Tovarnarjeva usta nekaj požirajo, kakor slino.

»Lepi ste, gospodična, lepi in dobro vam bo pri nas, ako boste pridni in ubogljivi, he, he, he,« stopi gospod bliže k njej. »Petsto dinarjev vam dam za početek; jutri lahko pričnete, če vam je všeč, he, he, he!«

Milica si je zaželela v tem hipu, da bi ji dejal: ne, ne maram vas!«

»Pridete, he, he?«

Milica molči. Pred očmi ji pleše tolsti nasladni obraz tovarnarjev; drobne oči njegove, črno obrob-ljene in zalite s tolščo se ji reže kakor strah. A poleg njegovih prosijo upadle očetove oči, poleg njih stoji trpka materina beseda in zakrpana obleka sestic in jok bratcev za kruh.

»Pridem, hvala lepa!« se ji utrga.

»Prav, prav, gospodična, prijatelji bomo, če boste ubogali, he, he! No, malo še počakajte,« jo zadrži, ko hoče oditi in jo prime za belo laket: »Da vas prav ogledam zdaj, ko ste naša, he, he!«

Milica bi mu najraje pljunila v obraz. Krepko se zasuče in iztrga laket mastni dlani. Oči ji jezno zagore v tovarnarja.

»Gospodična, takole ste šele prav lepi, he, he, he, takile!«

»Gospod tovarnar, ne norčujte se iz mene. Po-habljen sem. Nisem lepa.«

»Kaj to! Samo hodite težko, drugače ste pa celo zelo lepi, he, he, he!«

Milica zardi in v srcu jo zapeče kot bi jo z nožem sunil vanj. Obrne se k vratom.

»Hvala lepa, gospod tovarnar! Klanjam se!«

»Na svidenje jutri ob osmih. Že naročim go-spodoma, da vam pokažeta delo, dokler mene ne bo; potem boste pa meni pomagali, he, he, he!«

Milica ne ve, kako je prišla ven. Že na ulici je, pa še vedno ji zoprno poje v ušesih: he, he, he. In laket, kjer se je je oprijela tolsta roka, jo žge; zdi se ji, kakor da je umazana. Z robcem si jo obriše. In gre dalje Milica, pa ne vidi ljudi, ne

ulic, ne voz, ničesar ne vidi. Samo oni tolsti obraz vidi pred seboj in mlaskanje ustnic čuje. — Sama ne ve, kdaj je doma.

»No, kako si kaj opravila?« se zapičijo vanjo materine oči.

»Sem!«

»No, hvala Bogu! Zdaj bo bolje. Koliko bo plače?«

»Petsto dinarjev!«

»Malo je, malo, za toliko šolanja! Ali bolje ko nič. Sčasoma bo več, če boš pridna. In ubogati moraš, ubogati!«

Milica se zasučje v mater kot bi jo pičil gad. Mati, tudi ti? Ah, mati, saj ne veš, kaj si rekla, saj ne poznaš tolstega obraza, tistih odurnih ustnic, tistih mastnih spolzkih rok in umazanih oči! Ah, mati, saj nisi videla, nisi slišala! Sicer bi ne rekla prav tako kot oni!

K očetu stopi Milica v sobo, da mu pove novico.

»Ali boš zadovoljna?« vpraša oče in ljubezen mu gori iz oči in skrb in vse, vse, kar more oče dati hčeri.

»Upam, ata!«

Ni si upala povedati, kako se ji je godilo in kako ji je tesno pri srcu.

»Kaj pa se držiš ko dež v pratiki?« jo uje mati po večerji. »Pa danes, ko si službo dobila?«

»Glava me boli in nogi. Trudna sem!«

»Kar leži! Jutri boš morala že zgodaj vstati.«

Milica leže v posteljo in ne more spati. Pred njo gore zatolščene oči tovarnarjeve, laketi in roka jo pečeta. Milica tiho joče in v joku zaspi. Iz sanj plane zdaj, zdaj vsa splašena, pogleda z razprtimi očmi okrog sebe in mraz jo strese, da potegne odejo čez glavo. Pa komaj zatisne oči, že zopet je pred njo oni spolzki obraz.

Jož, Milica, boš zmogla? Kako bo? Boš mogla ubogati? Zlomiš vsiljivost? Priboriš spoštovanje? O koliko vprašanj in vprašajev. Pa upaj, Milica, upanje je življenje življenja!

Tretje poglavje.

Milica se smeje in se joče. Že mesec dni je v službi. Dan za dnem ji skačejo prsti po pisalnem stroju, dan za dnem posluša monotono narekovanje tovarnarjevo, ki ji bije v ušesa kot deževanje v temni noči, kadar leži v postelji s polzaprtimi očmi in misli. Misli se ji mehanično pri tem narekovanju gnetejo okrog besed, ki jih govori vanjo debeli tovarnar. Toda ko odloži gospod šef papir in narekovanje preneha, prične drugačno narekovanje. Vedno enako, vedno ista pesem: o ljubezni! Tedaj se Milica mora smejati! Debeli tovarnar, pa ljubezen. Ne gre Milica v glavo to, zato se smeje. In kadar si prične tovarnar mesnato roko polagati na srce, zavijati oči in sentimentalno govoriti, takrat plane Milica v glasen smeh, ki ne zamre niti pod najobupnejšimi pogledi tovarnarjevimi. Tovarnar ji dela poklone, jo lovi za roko, jo boža po laktih, se sklanja v njene ko noč črne lase, ji govori sladke besede, jo imenuje svojo zlato, svojo sladko Milico. Z roko ji meče poljubčke, kadar ga udari po predrzni roki, kadar mu zabrusi svoj gnjev v lice. Pa kako na drobno stopica, kako pomežikuje z očmi (te oči z vso postavo tovarnarjevo vred spominjajo Milico na prešičke, ki jih vidi včasih na sprehodu v okolici), kako se po prstih priplazi za njo, da bi jo v roko poljubil, ki mu jo pa deklica vedno pravočasno umakne, ker pazi nanj. Mora se smejati Milica na koncu koncev. Toda kadar ji je obraz v najglasnejši smeh ubran, jo najbolj boli srce!

Milica se joče. O, dostikrat, preden pride tovarnar v pisarno in sedi sama za pisalno mizo in misli, kaj jo vse čaka še do konca službe, tedaj se ne zmore več: glavo skloni v bele dlani in za-joče tako, da se ji vidno strese mlado telo. Joče Milica, ko hodi sama samcata po najbolj samotnih ulicah domov in misli na sramoto svojo, da mora za ljubi kruhek služiti med takimi ljudmi. Joče Milica posebno tedaj, kadar ji mati na njene tožbe

odgovarja, da mora potrpeti, da tovarnar ni napačen človek, ker ji da zaslužek in je ž njo še celo tako prijazen. Hudo je Milici, ko vidi, kako se očetu temni obraz, kadar govor nanese na njeno službo, kako mu vzplamti od pravkar prestane bolezní še vedno blede, upadlo lice, kako mu zagori v očeh strašna jeza in maščevalnost! Parokrat ji je je že dejal oče, dobri ata:

»Pusti, Milica, bomo že toliko časa, da drugod dobiš, pri poštenih ljudeh!«

A mu je Milica odgovorila: »Ata, ne bojte se zame! Že vzdržim! Preveč se mi gnusijo vsi skupaj, da bi me mogli speljati, čeprav sem še mlada in neizkušena!«

Najbolj pa je hudo Milici takrat, ko vidi, kako obstane človek, ki stopi v pisarno in jo vidi. Vidi in občuduje njeno lepoto, ki cveti vsak dan bolj! A ko Milica vstane, da stopi k pisalnemu stroju, tedaj oni človek komaj zavedno prebledi, zmaje z glavo in začudeno pogleda njeni nogi. Tedaj bi Milica najraje kričala, kričala v bolečini...

Dobrih sedemnajst let je Milici in dozdej ni poznala imena, ne sladkosti, ne bridkosti, še manj vsebino ljubezni! Vedela je, da so ženske ženske, moški moški, da se može in ženijo, da rode in vzgajajo otroke. A dosti več ni vedela. Bilo ji je vse to preveč s trpljenjem združeno, ko je videla pehanje z družino doma pri materi in očetu. Da bi bila to ljubezen, ji ni prišlo niti v um, ker si je mislila ljubezen kakor šepetanje valčkov, kakor poljubljanje cvetic, kakor božanje zlatega klasja v rdeči mak.

Zdaj v pisarni so ji vzbudili tovariši, tovarišice in tovarnar strašno misel o ljubezni. Vsi ti so ji z besedami in dejanjem pripovedovali, da je ljubezen samo negnusnost, zgolj čutnost! Umazali so ji predstavo o ljubezni, oskrunili ono sveto, ki je zvenelo v njej kot odmev podzavedno v doraščajočih letih se prebujajoče ljubezni. Čeprav si je prizadevala dopovedati si, da so samo ti taki, da so drugi boljši, ki jim ni ljubezen samo meso,

samo prekipevajoča, utehe željna kri, ampak tudi nekaj onega, kar je sanjalo pod dojemom ljubezni v njenem srcu, vendar se je vsak dan bolj podirala v njej zlata zgradba dekliških sanj! Prekruto je udarila vanjo umazana pest, preveč spolzek in sklipek je bil smeh na obrazih obeh tovarišic, preveč zaničljivo govorjenje tovarišev.

Tako se ji je pričelo vse, kar se imenuje ljubezen med moškim in žensko, skoro studiti. Tako močno in globoko se je vanjo vsesal ta stud, da ni mogla sčasoma niti enkrat več prijazno odzdraviti mladim moškim, ki so se ji odkrivali in delali poklone njeni lepoti. In če je srečala na poti v službo ali domov deklet, kratko ali po modi oblečeno, ki je tudi hitelo ž njo enako pot, je kar vprek obsojala: tudi ta je taka, ko naši dve!

Toda na dnu srca je kljub vsemu vedno močnejše rastlo hrepenenje po čisti, pravi ljubezni. Pričelo je brsteti in odganjati, samo znalo ni, ni vedelo za koga bi v cvet pognalo, za koga se razcvetelo in razduhtelo. Širilo se je in si ni upalo v luč in kretnjo in ne v besedo, da ga ne bi umazale in oskrunile besede drugih in pogledi in zle misli. Zato pa je peklo tem huje, še z večjo silo hotelo do svoje mlade pravice. Tako je menila Milica včasih, da ji razžene srce. In takrat je plakala najbolj vroče, najbolj pekoče solze.

Ko je hodila v službo že par mesecev, je opazila na svoji dnevni poti vsak dan mladega moža, z bledim upadlim obrazom, z mirnim in resnim obnašanjem. Bledi mož jo je začel lepega dne pozdravljati in ona mu je vedno odzdravila nekako nehote bolj prijazno ko drugim, ker ji je vedno gledal v oči naravnost, nikoli drugam. Niti enkrat ni opazila, da bi bil zdrsnil njegov pogled na njeni nogi, nikdar, da bi mu bilo trenilo oko pri njeni neokretni bolestni hoji. Ko pa je odšla mimo njega, je vedno začutila, da jo nekaj moti, kakor hud, vroč pogled od zadaj, ki ga ne vidimo, ki ga pa zato tem močnejše čutimo. In je mislila, da je ta pogled ljubezen, vsaj majhen, skromen drobec ljubezni.

Čeprav si je včasih dejala, da je ne bi smel tako čudno vznemiriti, vendar si je prigovarjala, da je nemirna vsled upanja.

Že sta se srečavala nekaj dni, ko je mladi gospod nekega jutra prišel za njo, jo dohitel, pozdravil in naglo in bežeče vprašal, če jo sme spremiti.

»Čemu? Imate drugo pot ko jaz, gospod!«

»Sem drugje v službi zdaj, gospodična, blizu Vas!«

»Pa Vas niti ne poznam ne!«

»Gospodična, saj se že dolgo poznavava. Vsak dan sva se srečala, se ne spomnite?«

Milica je molčala. Naj ga spodi, mu reče ne? Isto pot ima, dober je njegov pogled, saj razgovoriti se bo morda mogla. Jo lahko spremi, mu je odgovorila.

Tedaj se je predstavil. Potihoma je povedal svoje ime. Tudi ona je molčala. Srečavali so ju ljudje in se ozirali za čudnim parom. Marsikak pogled je zbolel Milico, marsikdaj se je ozrla na tihega spremljevalca, ki je semtertja nekoliko zaridel pod preveč začudenim pogledom, vendar je bil navidez miren.

Drugi dan ji je povedal, kje je v službi, da dobro zasluži, pa da nima nikogar, ki bi bil ž njim: je čisto sam v mestu brez družbe in bi mu bilo prijetno, če bi bila prijatelja. Sicer pa je bil tih in molčeč. A nekaj je bilo v njem in na njem, kar deklici ni dalo prav miru. Neke čudne sence pa spet luči so mu semtertja čudno mrgotale v očeh, ko ji je za hip pogledal v lice.

Ni ga ljubila, samo ljub ji je bil, ker se ji je videlo, da je drugačen ko drugi, kar jih je poznala. Morda, si je govorila, zaupala ni prav. Zato tudi ljubiti ni mogla.

Vendar sta včasih ob večerni hoji domov šla malo počasneje in mrak je storil svoje, da se je Milici malce odprla duša vanj in mu je namignila, kako strašno trpi v pisarni po odvratni ljubezni tovarnarjevi in ostalih dveh moških. Tedaj mu je

pogled ušel na njeno telo in rdečica mu je planila komaj vidno v lice, roka mu vzdrhtela komaj zaznavno. Dovolj za Milico, da je umolknila. Janko pa tudi ni tisti večer dosti več govoril in tudi naslednje dni je bil bolj molčeč, ko navadno.

Teden dni potem, ravno ko je Milica planila iz pisarne vsa rdeča, zasopla in drgetajoča po vsem telesu in jo je še bolela dlan, ki je ž njo udarila nesramnega tovarnarja naravnost v lice, predrzno in nesramno segajočega po njeni čistosti, ji je Janko prihitel tudi nekam nemiren, ali veselo spremenjen nasproti.

»Gospodična, rešeni ste!«

»Da, rešena sem! V lice sem ga udarila, gnjusnost gnjusno!«

»Ste ga?«

Oba sta obmolknila.

»Potem ravno prav, gospodična! Službo imam za Vas. Že prihodnji teden lahko nastopite.«

Milica je obstala na ulici. Njene oči so bile živa hvaležnost in so zrle toplo vanj. A fant ji je umaknil pogled in se ozrl za hip v tla.

»Gospod, ali je res?«

»Res, pri nas, kjer sem v službi jaz. In plače boste imeli še nekaj več ko do zdaj.«

Tu je Milica nakrat ustavila korak, stopila predenj in mu pogledala v oči:

»Ali ste pri Vas tudi radi preveč prijazni z mladimi gospodičnami?«

Ni zapazila, da mu je roka vztrepetala, da mu je ustnica vzdrhtela samo besedo je slišala, komaj glasno izgovorjeno:

»Kam pa mislite?«

Odleglo ji je, ker je verjela njegovim očem, ki še niso žalile njene mlade čistosti, ne se posmehnile njeni pohabljenosti...

Tisti večer je Milica doma pela in jokala, vse obenem. Kakor da ji je padla raz prsi mora, ki jo je v smrt tiščala, ji je bilo. In zavest, da je vendar enkrat nekdo storil nekaj zanjo, ker jo ljubi; ne

vsled sebične misli, ne gnan od grde strasti, ampak iz dobre, voljne duše, radi njene tople besede.

Očetu Ravniku so se smejale oči, ko je povedala veliko novico in parkrat ji je šel z roko po črnih laseh, kar ni bila sicer njegova preveč pogosta navada. Tudi mati so bili veseli: prvič radi večje plače in drugič, ker bc imela Milica sedaj mir pred tistim nagnjusnim dedcem, kot so dejali.

Pa je rekel Mirko:

»Bog ve, zakaj ti je pa ta službo preskrbel. Že česa upa od tebe? Samo radi lepih oči gotovo ne!«

»Tepec, ali se bo morda v Milico zaljubil?« so ga zavrnilo mati. In tedaj se je Mirko zasmel na glas in pogled mu je planil na prek sobe se zibajočo sestro.

Milici so se zašibile noge in omahnila je na stol. Mati so umolknili in se obrnili vstran, ker jih je nekaj ujedlo v srce. Oče pa so z enim korakom prestopili vso sobo in udarili Mirka naravnost v lice, da se mu je vlila kri iz nosa in ust obenem.

In ko je minilo pol ure, je Mirko stopil s svežnjem obleke k durim, dejal lahko noč, zadrlesnil duri za seboj in stopil v ulico, kjer je izginil za vogalom.

Milica pa se je komaj ovedla iz bolečine, komaj se privlekla do postelje in ni zatisnila oči skoro do jutra, ko ji je spanec ko svinec legel na razboleli vekli...

Drugi dan je Milica kesneje kot navadno odšla v pisarno in odpovedala tovarnarju službo. Začudeno so se zapičile vanjo drobne, zalite oči. Mož je najpreje na debelo pogoltnil, potem pa obžaloval in povabil:

»Radi sinoči, gospodična? Nikarte, ni bilo prav od mene, he, he, he, vem. Veste, premotili ste me s svojo lepoto, he, he. Se bom poboljšal, prav zares, lepa gospodična.«

Milica je resno odkimala.

»Kje boste pa dobili drugo službo? Veste, ni lahko danes, he, he, he! Verjemite! Še zdravih ne jemljejo.«

Milica ni odgovorila, samo odkimala je zopet.

»Plačo Vam povišam, ostanite!«

»Ne morem! Imam tudi že drugo službo.«

Še bolj čudno so pogledale drobne, zalite oči.

»Ste bili pa pridni, he, he, he! Pa morda smem vedeti, kje?«

Milica je povedala.

»No, no, zdaj sem pa že potolažen. Ste tedaj za onega tako branili sinoči svojo nedolžnost, he, he, he?«

V Milici je zagorelo.

»Sram Vas bodi, gospod!«

»Veste, gospodar mora včasih pogledati za svojimi ljudmi he, he, he! Vedel sem, vedel, da hodite s tistim bledim. Seveda, je še mlad, he, he, he! Jaz sem pa star in neroden in ne znam tako lepo pogledati več, he, he, he!«

Tedaj se je Milica obrnila in odšla brez slovesa. Pikri in obenem spolzki smeh tovarnarjev je zvenel še dolgo v njenem srcu.

Tovarnar ji je še isti dan poslal plačo za ves mesec. Milica ni hotela sprejeti, ker se ji je gnusil denar iz njegovih rok. A mati so stopili k fantu, ki je hotel z denarjem oditi nazaj, pa so vzeli in dejali:

»Kaj bi, denar je denar in zaslužila si ga. Meni pride prav, če tebi ne. Reci gospodu, da se lepo zahvalimo!« so še naročili odhajajočemu in spravili denar v omaro.

Milica pa tistih par dni, preden je nastopila novo službo, še jesti ni mogla prav doma, ker je vedno mislila pri vsaki žlici, da je kupljena jed za denar, ki naj bi bil plačilo za pričakovano naslado.

V novi službi je mnogo delala skupaj z Jankom in tihi mladenič ji je bil prijeten. Odkar sta bila skupaj v službi, je bil še bolj molčeč. Na poti v službo in iz službe je često vso pot molčal in včasih se je celo zakasnil s kakim delom, da je

odšla Milica sama domov. Deklica je večkrat mislila, kaj naj bi bilo vzrok tega, pa si ni mogla prav razložiti. Zato je fanta še bolj opazovala. V tej kratki dobi službovanja so razmere v pisarni in večno pehanje in lovenje za čast, poštenje in nedolžnost vendar tudi na Milici pustili sledove. Ne samo v nagnenju do moških, ali morda v spoznavanju življenja večine ljudi, tedaj v dobro stran, ampak tudi v slabo. Bila je mlada, neizkušena in tako so morale kretnje, besede in dejanja v skvarjeni okolici vzbuditi njeno čutnost. Čeprav ji je bilo zoprno, ker je trpela, veliko trpela v tem spoznanju; kri je pa le večkrat ko preje udarjala v njenem telesu. Zato je pa pričela Milica rasti v sebi in paziti nase. Na misli in na želje. In ker je pazila nase, je morala tudi strožje opazovati svojo okolico. Prav zato pa ni mogla prav rešiti uganke v vedenju mladega, tihega spremljevalca. Čeprav ji še vedno ni bil nič bližji kot prejšnji čas, vendar je imela zanimanja zanj dovolj vsled čudne usode, ki je naključila njuni poti skupaj. Bilo je čuvstvo hvaležnosti dovoljšnji vzrok za razmišljanje o njem in njegovih odnošajih napram njej sami.

O, da bi bila bolj skušena, bi bila kmalu uganila. Govoril je dovolj jasno njegov obraz vsako jutro, ostre zareze okrog ust in črni madeži okrog oči so pričali. In še bolj pogledi, ki jih Milica ni videla v svoji mladosti, ki pa so goreli v njeno telo včasih tako vroče, da jih je bilo strah samih pred seboj. Iz plahosti strahopetne duše so se kradli k njej v upanju na izpolnitev najbolj pekoče želje: prvič okusiti žensko, in so dali fantu misel, da morda po dobroti pri taki, ki je drugi vsled pohabljenosti ne marajo, doseže svoj cilj.

Tako pa je bil Janko Milici uganka, ki jo je pa nenadoma in nepričakovano rešil sam s surovo kretnjo, preden je mogel zrasti Milici v srce.

Bila je veselica v predmestju nekje zvečer, ko se je Janko na poti domov pridružil Milici in jo povabil, naj gre ž njim drevi na to veselico. Sprva se je Milica branila, češ, škoda denarja in tudi ne

ljubi se ji preveč; vendar je naposled odnehala fantovemu prigovarjanju, češ, da je potrebna včasih malo razvedrila in bi itak ostala samo kako uro in pol ter je obljubila, da pride. Domenila sta se za uro in kraj sestanka in res sta se našla kot je bilo dogovorjeno.

Milica je bila po naravi obdarjena z vedrostjo in jo je le bolezen in pohabljenost napravila mrko, tiho in zamišljeno. Ali vendar je prikipelo iz nje ono prvotno, kadar je za čas pozabila svojo nadlogo. Tako tudi tisti večer ni preveč silila domov, ko je videla okrog sebe samo radost mladosti in še prigovarjala je Janku, naj se tudi zavrti, ko so plesali. Res jo je fant ubogal. Bil je ves čas nekam molčeč, tih; ni vedno takoj odgovarjal na njena vprašanja, kakor nekam v misli zatopljen je gledal predse v mlado vrvež. Samo pil je precej in hlastno in tudi Milico je sili k temu. Dekle je izpilo bolj njemu na ljubo malce pijače, dočim je Janko vedno bolj hitel in tudi zgovornejši je bil. V lokalu je postajalo vroče in soparica je tiščala kri v glavo in srce. Janko se je neopazljivo primaknil k Milici, ki je občutila nekakšno vročico iz njega in se mu nehote odmaknila. Svarila ga je pred pijačo. Ko pa je videla, da je fant ne uboga, je pričela siliti domov. Le težko je ubogal. Ko sta stopila v noč, je sprva hodil sam zase, nato pa, ko se je Milica težko zibala po precej zapuščeni in zanemarnjeni temni poti, je stopil tesno k njej in ji ponudil roko. Ker je res težko hodila — malce jo je tudi pijača, ki je ni bila vajena, utrudila — se mu je naslonila na roko.

Precej časa sta hodila. Počasi jo je vodil in oprezno, a besede ni spregovoril ž njo. Prideta do samotne klopice in Janko jo povabi, da sedeta in se odpočijeta. Milica ga uboga. Janko sede tesno k njej in molči. Milica se mu odmakne v slutnji. On za njo. Pa se mu spet odmakne. Tedaj jo prime Janko z vročično dlanjo za roko in sa skloni k njej. Duh po pijači udari Milici v lice, iztrga roko in se umakne z glavo nazaj. Janku pa zablisnejo oči,

da Milica vztrepeta, še tesneje se nasloni k njej in ji zašepeta v obraz omamno, vabljivo, a grdo besedo in jo hoče siloma objeti okrog telesa. Milica nehote krikne in plane pokonci. A fant ne odneha. Sune jo nazaj na klop, trdo jo stisne v zapestju leve roke. Tedaj Milica udari s prosto desnico fanta v prsi, da omahne in se opoteče v pot ter komaj ujame ravnotežje. A vendar se dvigne takoj, stopi k Milici, ki so jo od bolečine spoznanja oblile solze in se zgrudi pred njo na koleni:

»Milica, odpusti mi!«

Milica ne odvrne besedice. V tem se začujejo koraki po poti, manjša gruča ljudi se jima bliža. Janko plane pokonci, si gre z roko po obrazu in si popravi obleko.

Oni pridejo poleg. Milica spozna med njimi znanko, jo pokliče po imenu ter jo poprosi, če smeta iti oba z njimi, ker je gospodu nekaj slabo. Znanka privoli in Milica se je oklene za roko, da bi laže hodila. Fant gre za njima in tako pridejo v mesto, kjer se Janko naglo poslovil in izgine v ulico.

Znanka vpraša Milico, kaj naj pomeni vse to.

»Malce preveč je pil, ni vaje, pa ga je zdaj sram.«

Tako Milica na zunaj odpravi vprašanje.

Toda doma ne more Milica niti v posteljo. Vsa trepetna, v njej gori nekaj, kar se je raztrgalo in užgalo, da zdaj peče ko žerjavica. Nasloni se v odprto okno trudna, upehana in sprašuje v nemo noč:

Je mogoče? On?? Kako, kako??

O Milica, da bi teh vprašajev ne bilo v slovnici življenja!

Četrto poglavje.

Milico je čudno pretresel dogodek z Jankom. Ni mogla verjeti prav, da se je vse v resnici zgodilo. Preveč je bila verovala vanj. Bila pa je premlada, da bi mogla doumeti skrivnosti človeške narave, ki so nam tem manj umljive, čimbolj se

utapljamo vanje. Verjela je šele drugi dan, ko ni bilo fanta v pisarno in še bolj čez teden dni, ko ji je povedal šef, da je Janko vzela bolezenski dopust, ki se iz njega ne vrne več nazaj k njemu v službo.

Ni se upal posloviti Janko od Milice, ker se ni drznil pogledati v oči, ki jih je tako varal, tako užalil. Šel je brez slovesa, brez besede, brez pisma. Ni ga več srečala v življenju.

Precej časa je glodalo v njej vse to in nezaupanje napram moškim se je le poglobilo v njej. Zrastlo pa je obenem hrepenenje. — Milica je gledala dan za dnem srečo drugih, srečavala žareče in vriskajoče oči, zrla radostne obraze, ki so se sklanjali drug v drugega v ljubezni. Ni verjela moškim; ali vendar vsi le ne morejo biti taki in enaki, nekje mora vendarle biti prava ljubezen, ji je govorilo v srcu.

Toda vse to ni zanjo, je vstajalo v Milici. To je namenjeno le zdravim, nepohabljenim. Zanjo se ne more gnati nikdo, nikdo ne hrepeneti po njej; preveč udari takoj v srce njena kričeča hiba.

Čudovito se je pričela razcvitati Milica. Kakor roža je bila vsak dan lepša, vsako jutro bolj v cvetju. V belem prozornem obrazu so gorele žametaste črne oči, ki so šle človeku v dušo in srce; ustnice so vabile, vabile in klicale vsakomur, ki je šel mimo in ji pogledal v obraz: daj, postoj, ali nismo lepe? Lasje, ki jih ni strigla, so se v plavo prelivali in obrobljali beli obraz kakor okvir iz sija mračne noči. Telo Miličino je bilo spev, vsaka kretnja njegova, vsak dih iz mladih grudi pesem; roki pa kakor dva žarka mesečine. In vse to ne bi bilo vredno ljubezni, ne bi vzbudilo hrepenenja in sanj o sreči, o rajju v dveh? O, so gledali za njo in vanjo, marsikomu je glasneje udarilo srce, je zasijalo oko v občudujoči luči ob pogledu v Milico; ali prav tako se je oko zopet zameglilo, ko je doznalo za Miličino hibo: je mogoče? Ah, škoda!

In Milica je videla poglede prve in druge, čutila srčno radost in potem boleče vprašanje, se

skrivila v bolečini in se sklonila žalostna sama vase.

V službi ji je bilo dobro. Ravnatelj denarnega zavoda je bil mlad, podjeten mož, ki je imel samo zmisel za procvit zavoda in je bil preveč uprežen v zapletene in razsežne posle podjetja. Brž je tudi spoznal v Milici krepko, pridno in nadarjeno pomoč ter ji kmalu prepustil važnejše delo od strojepisja in se ji je tudi plača temu primerno zvišala. Za ljubezen in ljubezničenje, se je videlo, ni imel časa. Sicer je včasih za hip obvisel njegov pogled na lepi Milici, pa tudi samo za hip. Ni pa izdal svoje misli ne v kretnji, ne z naglasom v besedi. In Milica mu je bila hvaležna, ker je enako mirno prešel preko njene hibe.

Ne tako drugi v pisarni. Sicer tu ni bilo časa za ljubimkanje, ne prilike, ker je bil ravnatelj strog in zahteval največjo dostojnost in kolegijalnost. Ali pogledom pa ni mogel prepovedovati, kakor tudi ne nadzirati vsake izgovorjene besede. Milica pa je bila občutljiva, silno občutljiva in čeprav ni pokazala, jo je zbodel pomilovalen pogled bolj od pikre besede, ki je pač ni nikoli slišala v novi službi. Obratno, vsi so se kosali, kdo ji bo mogel napraviti uslugo, kdo ji pomagal v plašč, kdo ji prinesel spise in knjige. In to je Milico bolelo najbolj, ker je tudi v tem videla, da je nekaj drugega ko tovarišice, ki so morale same stopiti po vsako potrebščino, ako so hotele z delom naprej.

Ah, te tovarišice, ne samo tovarišice, vse zdrave ženske sploh! Kako jih je črtila Milica včasih, kadar je v njej najbolj peklo hrepenenje in vstajala zavist! Bili so trenutki, da bi jim mogla vsem želeti isto kot ima ona sama. Čeprav samo trenutki, ki se jih je potem bridko kesala, so bili vendar dovolj pogosti, da so ji dušo napravili še bolj samotno, še manj zaupljivo tudi napram ženskam kot je bila že vsled boleznih same. V vsakem prijaznem pogledu je čutila Milica pomilovanje, v vsakem smehu norčevanje, v dobri besedi usmi-

ljenje, v neizgovorjeni govorici oholo prešernost zdravja in radostne mladosti. Kako je to grizlo in peklo v njej! In vsak dan huje!

Bogu hvala, da se ji je delo pod rokami vedno množilo, vedno kopičilo in ni imela časa preveč misliti na vse to, kar je bilo v njeni duši razbole-nega. Po uradnih urah pa je bila trudna in upe-hana, da tudi niso mogle misli na poti domov siliti vedno samo v eno, vedno le v isto, ampak se je raje odpočivala v brezizraznem, brezmiselnem opa-zovanju mimoidočih, v ogledovanju okolice in živ-ljenja po ulicah. Tem huje pa so bile ure potem, ko je bilo časa za razmišljanje dovolj, ko so oči bile zaprte in so vase gledale, ko so vse misli v prebridko zaživele: v usodo lepe pohabljenke!

Zato pa se je Milica bala samote in brezdolja, ker je vedela, da ji to dvoje pije kri in ji vrta v dušo. Vedno se je motila s kakim delom ali opravi-lom, samo da niso mogle misli prosto svojo pot v bolečino. Bolj ko preje, ko še ni bila v službi, je skrbela doma za vse mogoče, se brigala za učenje bratov in sestic, pomagala materi, in kadar je le mogla, stregla očetu. In ko je videla, da ji še vedno ostaja časa za boleost preveč, je še v soseščino po-segla in še tam pomagala. Ker je otroško oko naj-bolj zaupljivo in najbolj hvaležno za najmanjšo dobroto, se je posebno rada pomudila pri manjših otrocih sosedov in jim napravila to in ono dobro.

Vse to pa ni bilo materi všeč.

»Sami smo ubogi, vsakega dinarja je škoda,« je včasih dejala, čeprav tudi sama ni bila brez darežljive čednosti. Ta pa se je manjšala vedno bolj in vedno bolj se je mesto nje v materinem srcu uveljavljala skopost. Ne samo napram tujim, ampak tudi napram domačim. Seveda, vse v želji, čimbolj pomoči družini do blagostanja, do lažjega in boljšega življenja; vse v nadi, da zboljša in olajša otrokom življenje in jih pripravi za lepšo prihodnjost kot je prihodnjost tovarniškega delavca.

Mirka po onem dogodku, ki mu je prinesel očetovo zaušnico, ni bilo več domov. Odšel je v

službo drugam in je tudi stanoval v čisto drugem koncu mesta pri tujih ljudeh. Mater je bolelo to, čeprav je raje govorila o zaslužku, ki je s tem odpadel družini. Ciril je tudi odšel od doma v uk k nekemu ključavničarju na deželo. Tako se je družina zmanjšala, a obenem se je zmanjšal zaslužek in povečala tudi skrb za otroke, ki so vsi dorasčali in v šoli in v uku rabili vedno več. Mati pa je hotela pomagati in je prišla z načrtom.

»Ti,« je rekla možu, »treba bo, da bomo več zaslužili. Tako ne moremo dalje.«

Mož jo je čudno pogledal in se nehote ozrl na svoje roke, ki so na njihovih dlaneh žulji kar trepetali od velikosti.

»Ti ne moreš več, vem; Milica za enkrat tudi ne, že itak zasluži toliko kot nisem mislila pred mesecem dni. Moram jaz, moramo vsi!«

»Hm,« je dejal Ravnik in se zagledal skozi okno.

»Oddala bi.«

Ravnik se je ozrl vanjo kot bi ga nekaj pičilo:

»Kaj?«

»I, stanovanje. Enega bi še prenočevali, pa kuhala bi mu.«

»Si neumna?«

»Kaj neumna! Dovolj jih je, ki bi radi prišli, ko nimajo kam pod streho. Pa dobro plačajo.«

»A Milica?«

»Prišla bi k nama.«

»Žena?!«

»No, kaj, ali ti ni prav?«

»Ni.«

»Pa mi drugače svetuj! — No vidiš, ne veš!«

»Ali mora biti? Ne gre drugače?«

»Sam vidiš.«

»Žena, potrpi, bova z Milico pritegnila še bolj.« Ravnik je vstal raz stol in beseda mu je toplo prosila kot že dolgo ne.

»Vidva ne moreta več, sam vidiš. To pa bi se z lahkoto moglo napraviti.«

»Žena, radi Milice: nikar!«

»Radi nje? Zakaj?«

Ravnik ni odgovoril, ampak je stopil iz kuhinje v sobo, se naslonil na okno in se zagledal na dvorišče. Milici je zvečer povedal Metodek, kaj mati nameravajo. Milica je odšla k materi v kuhinjo.

»Mati, saj ne boste!«

»Kaj pa?«

»Vzeli v stanovanje?«

»Bom, moram!«

»Ni vam sile, mati, bom jaz bolj delala.«

»Kakor oče! Oba sta enaka. Jaz pa naj skrbim, kako oblečem male in jih prehranim. Mora biti, pravim!«

Milica se je opotekla v sobo k očetu.

»Oče, ne pustite, prosim vas! Morala bi iti jaz!«

In ko je oče molčal in ni odgovoril, je planila v jok:

»Ko jih tako sovražim!«

Tedaj je oče stopil v kuhinjo k ženi in ji dejal:

»Žena, to ti povem: ako ga pripelješ, vržem njega in vse njegove stvari skozi okno na cesto!« Oči so mu pri tem gorele v takem ognju kot ga Ravnica še ni videla v njih. Vedela pa je, da je zaman vsaka beseda in da bo mož storil kakor je obljubil. Tako je zmagala Milica, ki je očetu planila okrog vratu, ko je stopil v sobo in ji povedal, da ne bo prišlo ničesar tujega v njihovo stanovanje.

Par dni kasneje je čula Milica sledeči pogovor med materjo in eno sosed:

»No, zdaj pa ima ta ošabnica, Žnidarjeva Ana! Pestuje, pestuje!«

»Kako pa se je zgodilo?«

»I, kot navadno! Saj veste, dekle je vedno hotelo imeti kaj posebnega, lepšega od drugih deklet, in Žnidarica je, da ji je mogla ustreči, vzela na stanovanje in na hrano onega monterja, saj veste, pred letom dni. Seveda, družina je velika, bili so stisnjeni v dve sobi skupaj, pa je nanoslo, da se je ob priložnosti med deklico in monterjem vnelo, in tam pomladi je dekle nenadoma odšlo

od doma nekam v službo. Pa ni nihče vedel, zakaj, niti mati ne!«

»I, kaj poveste?«

»Da, da, take so! Zdaj pa jo je prineslo včeraj domov v zadnji uri in danes so kupili fantka. Pa je dekle staro komaj dvajset let!«

»Joj, kakšna novica!«

»O monterju pa ni ne duha ne sluha in še nekaj dolga je pustil Žnidarici za zahvalo.«

»Ja, ti moški, saj pravim!«

»Kaj, moški niso vsega krivi! Še največ dekleta! Samo, da bi lahko hodila ko šoje nagizdana, pa je dobro, pa ni nič skrbi ne za poštenje, ne za čast, prav za ničesar.«

»Res je to, prav res, takšne so!«

»Nekaj pa so krive tudi matere. Tistih grošev se je polakomnila Žnidarica, pa ni pomislila, da ogenj in slama ne gresta skupaj, da priložnost vodi v greh. Zdaj pa ima! Ona in hči! Stari pa robanti, da pobije hčer in ženo in otroka vrže na cesto. Prej naj bi bil kričal, dokler je bil še čas, ne pa pustil ženskam uganjati po svoji pameti, dedec neumni!«

Mati ni odgovorila ničesar, ampak brž odšla v kuhinjo, in ko ji je Milica pogledala v oči, so se ji umaknile. Pa se Milica ni mogla premagati:

»Mati, ste čuli? Pa ste vi tudi hoteli!«

In mati ji na to ni odgovorila, obrnila se je in odšla po vodo.

V Miličinem srcu pa je vstalo veliko usmiljenje do mlade nezakonske matere in porabila je prvo priliko ter stopila k njej in je rekla tolažilno besedo. Kako jo je dekle začudeno pogledalo! Bleda, mlada mati, nesrečna mati ni mogla verjeti, da ji da človek dobro in toplo besedo, ko pa vsi drugi samo lajajo vanjo radi greha in njegovih posledic. Ker so jo telesne in še bolj duševne muke utrudile tako, da je komaj dihala, ni mnogo govorila. Ali zato je povedal hvaležni pogled več ko tisoč besed. Solze so ji zalile oči, ko se je Milica sklonila nad posteljo in poprosila mlado mater, naj ji pokaže

dete. Ubogi črviček, je šlo po Milici, kako si ne-bogljen, ti, ki nisi zakrivil drugega, ko da si prišel na svet, da boš trpel in boš preganjan in večna sirota! Dvignila je dete v naročje in sedla na rob postelje. Ko je videla ubogo dete, videla blede obraz nesrečne matere in čula iz kuhinje robanjenje Žnidarjevo ter osorno odgovarjanje njegove žene, ji je srce klicalo maščevanje nad onim, ki je oče otrokov. Jaz bi ga ubila, ji je šlo skozi možgane.

Tako je večkrat prihajala Milica k Žnidarjevi Ani in njenemu otroku, in vedno je prinesla to in ono za otroka, eno in drugo za mlado mater. Dekle ji dolgo ni hotelo prav odgovarjati na razna vprašanja. Zdelo se ji je včasih, kakor da ne vidi rada, ker je prihajala Milica k njej. Ali nekoč je le odprla srce, izmučeno in upehano, preganjano in strašno kaznovano za greh nepremišljenega trenutka. Tedaj ji je razodela vse, kako je prišlo in kako se je zgodilo.

Ali čudno, ni bilo žal besede iz njenih ust o onem, ki ji je uničil življenje. Čeprav je zvedela, kako je napravil še materi za slovo, čeprav se ni menil zanjo, ni povprašal po njej in otroku, dasi mu je pisala, da je rodila — niti žal besedice ni rekla o njem Milici.

»O, ali niste vedeli, da so vsi moški enaki?« je vprašala Milica.

Ana jo je začudeno pogledala: »Vsi? O ne, on ni tak!«

»Saj vendar vidite sami! Še žival se meni za svoj zarod in skrbi zanj, samo ljudje so slabši od živali.«

Mlada mati je dolgo molčala. Vzdihnila je, da se je Milica nehote ozrla vanjo. Oči je imela solzne, ko se je obrnila k detetu:

»Njemu je podoben!« je zašepetala in poljubila otroka na ličeca.

V Milici je zagorelo začudenje.

»Njegove oči ima in čelo tudi kot on. Ves on je!« je nadaljevala mlada mati in se zagledala nekam predse. In čez čas zopet tiho:

»O, gospodična, rada ga imam še vedno, rada ko prvi dan, ko sem ga videla.«

Milica ni mogla doumeti. Podvomila je:

»Kako vendar? Še vedno? Pa vam je toliko hudega storil!«

»Vi tega ne veste, gospodična, ker niste še ljubili! Jaz pa bi umrla zanj!«

»Zato, ker vas je pustil v sramoti in strahopetno pobegnil, potem ko vam je vzel najlepše, kar ste imeli?«

»Pa mi je mnogo lepega dal! O, gospodična, vi ne veste, kako je bil dober z menoj, kako mu je toplo pela beseda, kako so zrle vame njegove oči! Nisem mogla drugače. Pozabila sem vse drugo, samo njega sem videla, samo zanj sem živela.«

»Jaz ne bi mogla! Saj ste morali vedeti, kaj je hotel od vas!«

»Nič nisem vedela, nič mislila! Samo to sem vedela in še vem: ljubim ga, ljubim in ga ne bom nehala ljubiti nikoli, nikoli — slišite, gospodična?«

Pri tem je pritisnila dete na prsi in je poljubljala na očke, ki so zrle vanjo, ko nekdam v onih lepih dneh njegove, ki jih zdaj ne vidi, ki so ji pa pustile v uteho druge, sebi podobne.

»Naj me zmerjajo domači,« je nadaljevalo dekle, »naj me pobijejo, ljubila ga bom vedno! In vem: prišel bo nazaj k meni, trdno sem prepričana. Zdaj morda ni mogel.«

»Vi še verujete vanj, Ana?«

»Z vso dušo! Vem, prišel bi bil, pa gotovo ni mogel. Že nima službe, ali pa ni prejel obvestila. Saj mi je dejal, ko sem mu zaupala skrivnost: naj bom na koncu sveta, k tebi pridem! Vidite, najbrže ni mogel, ali pa ni zvedel. Ko bo pa mogel, bo prišel.«

»Dvomim. Tudi bi bilo bolje, če ne pride; oče bi ga pobili.«

»Ne boji se jih. Je tako hraber, da sem kričala od strahu, ko je drvel kot blisk, da mi je jemalo sapo. On pa se mi je smejal, ko se je obrnil v silni naglici nazaj. In ko je ustavil avto, se je sklonil k meni, stisnil mi glavo v dlani, in mi dejal: Ti moje vse!«

Dekle se je zagledalo zopet nekam predse in ni več govorilo. Milica je čutila, kako ji v spominu burno utriplje srce, kako ji žile na čelu naraščajo, kako ji valovi kri v lice. Še malo je počakala, da bi morda dekle znova pričelo govoriti. A Ani je bilo kot da Milice ne vidi. Vzdrabila se je iz sna, iz zamisli, pogledala okrog sebe kot iz sanj prebujena, pa je zagledala dete v svojem naročju. Sklonila je glavo in je poljubila. Milica pa je videla, da ji rameni trepetajo v krčevitem plaču.

Potem dolgo ni mogla zaspati. Slonela je na oknu in zrla v jesensko hladno, svetlo noč. V spominu so ji zveneale besede mlade nesrečne matere, iz pritličja pa ji je udarjal v uho plač novorojenčka in groba Žnidarjeva beseda. Semintja je planila do nje goreča Anina beseda, ki je zavračala očeta in zagovarjala njega, ki ji je zlo in sramoto storil, ki ga pa dekle kljub temu še vedno ljubi.

In je zopet in zopet vstajalo v Milici ono čudno, česar ni mogla prav doumeti: da Ana ljubi, tako ljubi njega, ki je oče otroku! Čudno ji je segala misel na to iz srca v dušo, iz obeh v misli, in nekaj, čemur ni vedela imena, čemur pa pravimo hrepenenje, ono tiho, napol zavedno hrepenenje, da bi h komu naslonila glavo, mu jo položila na prsi in zajokala, kot ono ubogo novorojenče, jo je vse napolnilo. A Milica ni mogla doumeti, ker še ni bilo dozorelo v njej. Zato je še vedno bolj vpraševala misel v srce: jeli res možna taka ljubezen? Je li tako močna, tako nesebična, tako slepa, tako vsepozablajoča, vseodpuščajoča? Ni si mogla odgovoriti, ker še ni vedela, ker še ni dorastlo v njej, da je v ljubezni, kakor v vsem življenju: o, je vprašanj toliko, toliko v njej, da se človeku zvrsti, ako pomisli nanje!

Peto poglavje.

Milica je postajala čudno molčeča. Tiha in sama vase ugreznjena hodi semtertja, iz službe in v službo, in lepo čelo se ji guba, ne da bi kdo poznal pravi vzrok njene zamišljenosti in nejevolje. Od časa do časa, kadar je sama in neopažena, ji zagore oči v svetlem ognju in se ji čudovito razširijo, kakor da bi zrle skrivnostno zarjo tam za gorami nekje, kakor da bi gledale odprto nebo. Tedaj ji zraste sicer malce ukrivljeno telo, čelo se ji razgladi in zjasni, hrepeneč smehlja se ji razlije po bledem obrazu.

Takole zvečer, ko pride v goste tihi mrak v Ravnikovo stanovanje in za čas utihne ob zvonjenju avemarije okolica ter se sladkost razlije, neznana in nepojmljiva sladkost v glasna in za vse sveto in svetlo zaprta srca, se nasloni Milica v okno in posluša. Posluša doli v pritličje, če ne joče njen mali varovanec, če ne joče morda mlada in nesrečna mati, ali ne kolne oče in mati ne rohni nad njo. In če udari od tal prehuda kletev, če jok preveč kriči v Miličino srce, tedaj stopi dekle doli k mladi materi in njenemu otroku in poskuša pomiriti razvnete ljudi in jim vzbuditi usmiljenje z nesrečno hčerjo. Navadno konča vsak tak njen obisk s prizorom, podoben onemu prve dni po rojstvu nezakonskega deteta in mlada mati ter Milica se ne moreta ločiti druga od druge. Dekle se vedno znova zasanja v svojo ljubezen, hrepeni po monterju, Milica pa skuša uganiti in doumeti veliko skrivnost ljubezni, ki ljubi celo onega, ki jo suje in peha od sebe.

Milica ne more prav doumeti, a vendar ji počasi, počasi vstaja nekaka slutnja, ki pravi, da zmore ljubezen vse, da ne more umreti, četudi je zasramovana, teptana in zaničevana. Saj drugače bi ne mogla razumeti mlade matere tu doli pod seboj; ne bi mogla najti vzroka, kako da nesrečno dekle še vedno želi in hrepeni po svojem monterju in mu je hvaležno za tiste kratke ure, za tiste tre-

nutke pijane sreče, ki so se tako bridko maščevale nad njo. Otrok? Samo otrok ne more vzbuditi v materi onega, kar je samo možu, ali ljubemu pridržano. Sladkost je otrok, čeprav je nezakonsko dete grenka, bridka sladkost. Ve Milica: mlada mati vidi v otroku predvsem njega, ki mu je oče. Mati išče v otroku predvsem njega, ki mu je oče. Mati išče v otroku sledu onega, ki ji je srce vzela. Le vsled tega je možno pojmiti presveto, sicer nepojmljivo materinsko ljubezen.

Toda, če je ljubezen še čista, če je še neomadeževana in ni še v njej nasledka greha; če sta se šele samo duši poljubili, se v hrepenenju vtopili druga v drugo; če se pozdravljati samo roki šele, šele oči in pogledi gore samo? Ali je tedaj možna taka velika ljubezen? Je možki pač vreden take ljubezni, možki, ki išče samo naslade, samo utehe svoji pohoti, kakor je poskusila Milica do sedaj še vedno in tako bridko? Kaj naj bo tedaj tisti trdni most, ki vseeno še vedno veže srce na srce? Čeprav je eno srce strto vsled zlobe drugega?

Milica, v ljubezni je toliko vprašajev, kajne, da se ti zvrsti, če se zmisliš nanje! In vendar čutiš, Milica, da nekaj vstaja v tvojem srcu, kljub vsej mržnji do moških, ki so te tako varali? Čutiš, da gori nekaj v duši, v čemer slutiš hrepenenje v ljubezen, čeprav dvomiš, da bi bil, ki bi te vzlic hibi resnično ljubil, ljubil radi tebe same, ne le radi varljive lepote telesa. Vera vstaja v tebi, Milica, ona vera, ki brez nje ni možna nikaka ljubezen. Tebi je sicer še nepojmljiva, komaj podzavedno se je zavedaš, ali čutiš jo, slutiš jo v sebi, zato se ti zasvetijo včasih oči, zato zahrepeni včasih ono v tebi s tako neznansko silo, da se temu ne moreš upirati. To je storila mlada, nesrečna mati tu spodaj s teboj, Milica. Kakor začarljiva pijača se ti je razlilo iz nje v dušo in ti gre zdaj po žilah ter k srcu sili, da si ti telo nehote vzpenja pokoncu v neznanem upanju, ki mu cilja ne veš. Cesar pa ni zmogla beseda mlade matere, so storile drobne ročice detetove in njegove nedolžne oči. O, Milica,

vsaki deklici je Bog položil v srce hrepenenje po materinstvu in po njegovi izpolnitvi, pa naj jo je ustvaril s še tako napako. In poleg tega hrepenenja je še drugo dal: da bi se moglo dekle nasloniti na močne prsi moža, da bi mu v krepke dlani položilo svojo srečo in usodo, da bi mu v blaženi samoti dveh moglo reči z vsem zaupanjem presladko, edino besedico: Ti!...

Pripetilo se je zadnje dni Milici v pisarni, da se je zalotila z mislimi daleč nekje drugje, da je za čas pozabila delo pred seboj in kljub premišljevanju po vzroku ni mogla zatrdno vedeti, kje so se mudile njene misli. Stresnila je tedaj z lepo glavico, stisnila skupaj ustnice in se še z večjo silo vrgla v delo pred seboj. Ali vendar so ji zopet in zopet uhajale misli tja daleč nekam in ni vedela, kam. Celo to se je zgodilo, da je zalotil ravnatelj Milico v napaki.

»Milica, Milica, skoro bi dejal, da ste zaljubljeni!« ji je v rahlem smehu dejal in ji s prstom zažugal.

Milici je rdečica spreletela obraz in nogi sta se ji zašibili in ni vedela, kam bi bila pogledala.

»Zadnje čase ste sploh nekam zamišljeni, gospodična,« je nadaljeval ravnatelj. »In pri mladih gospodičnih zamišljenost vedno pomeni ljubezen ali kaj podobnega.«

»Oprostite, gospod ravnatelj, bom zdaj bolj pazila,« je mogla samo Milica izjecljati v svojo obrambo. In je tudi sama pri sebi to trdno sklenila.

Le da je bilo to lahko sklenjeno, pa težko storjeno.

Kljub vsemu pa se je Milica še bolj ogibala ljudi, predvsem moških, in se še menila ni za poglede, ki jih je čutila včasih na sebi in za seboj. Celo svojih tovarišic se je ogibala, kakor bi se bala, da bi z naglo, nepremišljeno besedo mogla izdati le trohico svojega srca, ki ga niti sama ni razumela. Pač pa se je zgodilo čudo: Milica, ki se je bila že povsem udala v svojo usodo in se ni hotela niti malo meniti za zdravljenje svoje hibe,

je naenkrat šla k zdravniku, da jo preišče in ji pove, če je možno ozdravljenje.

»Gospodična, težko rečem da, težko ne. Morali bi povprašati kakega specialista, morda bi šli na kliniko. Upanja pa nikdar ne smete izgubiti, ker upanje je prvo, kar nam pomaga k zdravljenju,« ji je govoril stari doktor. Zapisal ji je neka zdravila ter ji naročil, naj čez toliko in toliko časa zopet pride.

Milica se je natančno držala zdravnikovih navodil, a je kmalu uvidela, da ji zdravila ne pomagajo. Še bolj jo je to potrlo in še bolj se je zakrknila sama vase.

Mati Ravnica so včasih v začudenju nad Miličinim vedenjem vpraševali, kaj ji je, ali navadno se dobili odgovor: »Nič mi ni!«

Oče niso vprašali, a zato so njihove oči z večjo skrbjo begale za hčerjo, kadar ni nikdo pazil nanje. Milica pa je čutila te očetove skrbne poglede in so boleli v srce bolj od zavesti pohabljenosti, bolj od vseh drugih pogledov zunaj in doma. Vedela je, da gleda iz njih sama skrb za njeno srečo, sama bojazen za njeno prihodnjost. Da bi umirila to živo skrb, ki je gorela iz atovih oči, da bi v dobro očetovo srce prinesla miru in utehe, se je Milica vpričo očeta delala veselo, se silila v šalo in smeh, in na vse načine skrivala svojo bolelost in hrepenenje. Mislila je, da bo očeta preverila o svoji zadovoljnosti, a ni mislila, da so očetu več povedale njene oči, kakor smeh na ustnicah, več izdalo komaj vidno trepetanje in podrhtevanje obraza, kakor vesela govorica in prisiljena pesem.

Oče Ravnik je videl vedno bolj, da gre z Milico nekam, čemur on ne ve ne cilja ne konca. Bistro oko mu je povedalo, da je Milica v nevarnosti, ne le v duševni, ampak tudi telesni. Bledica v obrazu je pravila o zavratni boleznii, ki je zasadila kremplje v Miličine prsi, tihi kašelji je glasno kričal o delavski boleznii jetiki. A to še ni bilo vse, še večjo skrb so mu delali napadi, ki si jih ni znal takoj razložiti, a jih je razumel, ko je slu-

čajno prijel Milico v zapestje. Čutil je neredno utripanje srca in je doumel: srčna napaka! Zato je skušal sicer tihi in mirni oče vplivati na Milico, da gre večkrat v družbo, je sam v sebi premagal odpornost proti ljudem in glasni ter hrupni besedi. Z njo je pričel hoditi na sprehode in večkrat jo je na lep način prisilil, da je šla ž njim na zabavo, v veselo družbo, da se tam porazgovori in po možnosti povesele...

Zopet je neke poletne nedelje solnce tako mikavno vabilo iz zidovja ven v naravo, v cvetoči in zeleneči ter v solnčni luči vriskajoči svet. A Milica je bila zopet tako otožna, tako zamišljena; oči so ji od sobote večera, ko je prišla od mlade matere iz pritličja, blodile daleč nekje, proč od domačih, v nekkih daljnih sanjah. Očeta Ravnika so skelele te zamišljene, v daljo nekam uprte oči. Premišljal je, kaj bi naredil, da bi jih pritegnil nazaj. Pa se je domislil, da je danes v večji vasi izven mesta veselica; brž je stopil k Milici in jo vprašal po kosilu, če jo kaj mika iti ž njim tja in tja. Z vlakom bi šla, je dejal, da se Milica ne bi preveč utrudila z dolgo hojo.

»Ali greš rad, ata?« ga je vprašala Milica.

Oče je vedel, kam meri vprašanje in se je brž izognil:

»Saj veš, Milica, da se mi tako prileže po tedenskem delu malo venkaj v naravo in med vesele ljudi! Vidim vsaj druge obraze.«

Čeprav mu ni bilo prav nič mari drugih ljudi in veselice, pa mu je bilo Milice mari in njenih otožnih oči. Zato je dejal tako. In Milica je odgovorila očetu na ljubo:

»Pa pojdiva, oče, saj sem tudi jaz prav za prav potrebna malo razvedrila.«

Res sta šla. S popoldanskim vlakom sta se odpeljala iz mesta in izstopila na prvi postaji. Bilo je treba iti še kake pol ure peš do krčme, kjer so se veselili tisto popoldne. Pot je peljala med travniki in poljem. Milici je kar nekam utihnilo v srcu, ko je šla vstric očeta po poljski poti; v oči ji je

kanilo nekaj te vriskajoče luči, od zelenih trav in pisanega cvetja se je odlilo nekaj cvetočega vanjo. Kakor bi bila dahnila rodeča zemlja svojega blagoslova vanjo, se je Milica pričela spotoma ogrevati, ogovarjati očeta in se zanimati za okolico. Tihi, mirni oče se je razživel, ko je opazil drugo svetlobo v hčerkinih očeh, ko je videl mladost, ki se je zasmejala iz Miličinih kretenj in prebelega obraza. Pojasnjeval je Milici, delavskemu otroku, kako se pravi temu in onemu žitu, tej in drugi cvetici; kako kmet dela in živi, kako seje in žanje. Milici je bil to nov svet, poznan bolj samo iz ugibanja in sklepanja, kakor iz gledanja in pripovedovanja.

Milica je pozabila svojih nog, pozabila svoje bolečine in hrepenenja, sklanjala se je k cvetkam ob potu in jih trgala. Oče Ravnik je zdaj zdaj stopil v žitno polje, iztegnil roko v zlato klasje in utrgal kakor kri in ustnice rdeči mak. Tako je nabral lep šopek rdečega cvetja in ga prinesel Milici.

Ničesar ni dejal pri tem, ali Milica je vedela, kaj je mislil reči: da bi bile tvoje ustnice take in lica tako rdeča in živa in mlada in vesela! Zato je smehljaje se odgovorila nemi očetovi želji:

»Hvala lepa, oče! Kaj ne, kako bi bilo lepo pri nas doma, če bi vedno stale na mizi takole rdeče cvetice!«

Oče ni odgovoril besede na to. Spogledala sta se srečna, da sta zunaj sama zase in da se s pogledi in s srci porazgovorita.

Prišla sta na veselični prostor. Vse je bilo že polno, vse zasedeno, družba že razigrana in židane volje. Mnogo znancev, meščanov in delavcev je bilo že tu. Ogledovala sta, kam bi prisedla. Našla sta prostor pri znani jima delavski družini, ki je sedela zase pri mizi ob poti.

Milica je gledala v pisano vrvenje sveta okrog sebe, zrla v plesočo mladino na plesišču. Godba ji je udarjala v uho s čudnim poudarkom, v srce ji je segla s čudovito močjo, ki ji ni mogla odoleti. V neko vrtoglavico jo je vlekla, da ni mnogo videla ljudi, ne razločila govorice, ampak ji je bilo vse

kakor neko daljnje šumenje, nerazločno in mrmrajoče, ter je komaj znala odgovarjati na vprašanja.

Oče Ravnik si je mnogo prizadeval, da bi hčer potegnil v razgovor. Še celo pil je v ta namen malo več, da bi bil zgovornejši, in tudi Milici je večkrat prilil, da bi ji s pomočjo pijače razvezal jezik in obrnil tako misli v drugo smer. Čutil je, da Milica živi nekaj drugega ko vsa druga mladina, ki je zdrava in se lahko vrti in se smeje.

Pa se je bolj malo posrečilo vse to nameravano očetu Ravniku. Milica kar ni mogla od poslušanja godbe, omamljena je bila od njenih melodij, od njene prešerne pesmi, čudno jo je skelelo v srcu, pa sama ni vedela prav, zakaj. In lep čas sem se ji je videlo, kakor da so odnekod uprte vanjo neke oči, ki jo gledajo, ki ji hočejo seči v dušo. Bilo ji je zoprno, pa se je nemirno premikala na stolu. Ozreti si ni prav upala. Vendar je postajalo to čuvstvo tako neprijetno, da se ni mogla premagovati dalje. Razgledovala se je po vsem prostoru.

In je prišlo:

Prav tam od vrat sem, kjer ni bilo prej mize, pa so jo morali kasneje prinesiti, da je dobila prostor novodošla družba, so gorele vanjo oči, moške oči, tihe in lepe, kot je na prvi pogled opazila, in se niso odmaknile od nje. Milica se je okrenila v drugo stran. Trgala je misli od teh oči. Ali čutila je, da se upirajo vanjo, da grebejo vanjo z dolgimi dolgimi prsti. Spet in spet se je morala ozreti za temi nadležnimi očmi, zopet in zopet se jeziti nanje in se jim umakniti. Pa ne za dolgo: bile so preveč vsiljive, preveč so pekle in vlekale obenem, da se ne bi ozirala za njimi.

In je še videla:

da se oni, ki je imel te oči in je je ž njimi iskal, ni dosti menil za svojo družbo. Moški in ženske okrog njega so se veselili, peli in pili, oni pa je molčal in se le semintja nasmehnil kaki opazki, ali kratko odgovoril na stavljeno vprašanje. Pa niti med govorom ni skoro trenil očesa od nje. Postajalo ji je neprijetno, nekaj čudnega je vrelo

po njej, čemur se ni mogla ustaviti. Vstala je, si popravila stol in ogrnila lahno letno ruto, ker ji je bilo nekam hladno. Ko je sedala nazaj, se je mimogrede ozrla v opazujoče oči. Kako so zaprosile, kako nežno jo objele! Bila je lepa v tem hipu Milica; celo očetu, ki je kljub vinu, ki mu je malce stopilo v glavo, pazil na sleherno hčerino kretnjo, je zazvenelo v misli: kako lepa je naša Milica! Sklonil se je k nji in jo pozval:

»No, Milica, pij, bova morala kmalu na vlak!«

»Ne morem več, oče; sem že dovolj pila.«

Čutila je:

da je v njej nekaj, kar je omamnejše od godbe, kar bolj opijanja kot vino, bolj sili v glavo in kri! O, te oči so tako vroče, te oči, ki iščejo, so tako močne, tako vabljive! Niso kakor oči drugih, ki jo tudi tukaj požirajo in spolzko božajo. Nekaj drugega je v njih, nekaj, kar srcu govori, kar v dušo kliče: pridi, pridi! Ne žalijo te oči, niso odvratne, nimajo tistega poltenega, čutnega leska, ki ga Milica dobro pozna v drugih opazujočih jo očeh.

Oni tam ob vratih je vstal. Stopil je nekaj korakov stran od mize k obešalniku, kjer mu je visel klobuk. Milica je gledala za njim. Visokorasel, lep, mlad človek je, v elegantni, a priprosti obleki. Njegov korak je moški, zaveden in zavesten. Še v koraku ni odvrnil oči od Milice. V družbi je opazil nekdo ogledovanje tujčevo po Milici ter je dejal v Miličine sanje:

»Gospodična, onile gospod tamle bo pa oči pustil na Vas!« Pokazal je z glavo v smer k vratom.

Vsa družba se je ozrla tjakaj. Samo Milica ne. Oblila jo je rdečica, zameglilo se ji je pred očmi. Nehote se je oprla z roko ob očeta, ki ji je s skrbjo pogledal v lice. A ko je videl njeno rdečico v obrazu, ko je videl pritajeno luč v njenem pogledu, ji je nemo stisnil roko ter jo vprašal:

»Ali greva, Milica?«

»Oče, še malo počakajva, saj ni sile na vlak!«

»Kakor hočeš, Milica. Še imava časa!«

Nekaj je tiščalo Milico v stol in za mizo, kar ji ni dalo iti. Kaj? Morda tiste oči? Da, oči so bile, ki so jo vlekli. Ali samo zaradi njihovega pogleda ne. Zakaj pa? Milica, ki je mislila to, si ni hotela sama priznati. Pa je bilo le res: ni hotela izdati svoje hibe, ni upala užaliti in presenetiti pogleda, ki je tako toplo za njo iskal.

In v srcu je želela: da bi vsaj oni preje odšel!

Tujec pri vratih pa je stopil za mimoidočim moškim, ki je bil prišel od Miličine sosedne mize, in ga nečesa vprašal. Z glavo in z očmi je pokazal v smer proti Milici. Nagovorjeni mu ni znal odgovora, pač pa sta se nekaj domenila.

In res se je nagovorjeni kmalu vrnil, sedel k svoji mizi, pa je čez čas vstal zopet, prisedel k znancu Miličine družbe in pričel z njim razgovor. Milica je kmalu opazila, da sta tudi o njej sami rekla dve, tri besede, uganila je po pogledih. In še je videla, da je novi sosed segel v žep in nekaj zapisal. Kmalu nato se je poslovil od znancev in sedel k svoji mizi.

Milica se ni mogla zmagati; slutila je, da je vse to skupaj v zvezi. Jeli morda zanjo pavpraševal oni tujec? Ozrla se je vanj. Bled je v obraz nakrat; kakor da nečesa pričakuje, se ji zdi. Oči njegove grede za onim, ki je odšel od njene mize.

In ko se Milica vnovič ozre, vidi, da družba pri vratih vstaja in se odpravlja. Smejejo se vsi, dobre volje so. Le oni tujec je resen, zamišljen, v njo strmi in komaj viden smehljaj mu spreleti obraz, ko ga dama od njegove družbe nekaj vpraša. Zdaj se dvigne tudi moški, ki je bil odšel od njene mize. Stopi tujcu nasproti, ki hiti k njemu. Da mu v roko papir, ki ga je bil izvlekel preje in nanj nekaj napisal. Tujec se mu zahvali in ga pozdravi. Vsa družba krene skozi vrata. Milico stisne v srce. Odide brez pozdrava?

Med vrati se tujec, ki gre zadnji, ozre. Toplo zadnjič pobožajo Milico njegove oči. In nakrat plane roka h klobuku. Pozdravi v slovo. Milica ne more drugače: nalahko nakloni glavo v odzdrav.

In že ni tujca več. Milica je zopet sama, sama v vsej veseli in razigrani družbi. Ne sliši godbe, ne vidi rajanja, ne čuje in ne razloči govorice in petja. Njene misli gredo za tujcem. Kaj bi tukaj, ko ga ni več, ko ni več oči, ki so ji tako šle v srce. Živo gore v Milici oči, tiste oči, ki so pravkar pozdravile ob slovesu. Milica jih čuti v srcu, Milica sliši, da ji srce utriplje močnejše, da jo nekje v notranjosti nekaj boli, čudno boli, tako boli, kakor včasih zvečer, kadar je prišla od mlade matere v pritličju in se skozi okno zastrmela v ugašajoči večer.

Milico je nakrat strah samote, ki je vstala v njej po tujčevem odhodu. Vsi ljudje se ji zazde tuji, ogabni, celo očeta poleg sebe se ne domisli. Ž njim gre, ž njim, ki ji je prinesel nemir v srce, ž njim hodi in ji je vsa družba odveč.

Oče vstane.

»Milica, zdaj pa morava iti, če nočeva muditi vlaka!«

Milica vidi, da je oče malce negotov v besedi, da se mu jezik malce zapleta v govoru. Ali vseeno ji je; Milica vidi samo izginule oči, misli samo za odišlim tujcem. Komaj sliši očetov poziv.

»Le pojdiva, oče,« mu pritrdi in vstane. Oče ji pomaga, ji da šopek, rdeči makov šopek. Milico spreleti: kakor srčna kri, vstane v njej. Naglo pozdravi družbo in odide pred očetom, ki jo komaj dohaja.

Morda misliš, Milica, da ga boš še enkrat videla? Od bliže? Ali vsaj od daleč samo, samo obris njegov v porajajočem se mraku? Zato hitiš? So ti tako prizadejale njegove oči?

Milica hiti naprej po poljski poti. Cvetje ne vriska več v luči, trava zeleni temno, sence leže v polju in travnikih. Tudi v Miličinih očeh ni več tiste luči, ki je bila preje, ko sta z očetom šla semkaj. Še oče, ki mu je vino stopilo v glavo in ga omamilo, da se mu v koraku vidi, opazi te sence v Miličinih očeh. Stopi tesneje k njej:

»Milica, kaj ti pa je?«

Prvič jo vpraša oče tako naravnost. Prvič ne ugane iz njenih oči samih. Seveda, vino mu je zasenčilo pogled, ne razloči dobro. In mrak se gosti po polju in okrog njiju.

»Ali te je kdo užalil?« vprašajo oče dalje.

»Ni, oče!«

Molče gresta svojo pot. Očetu izginja vpliv pijače, trdno gre njegov korak, roka se oklene Miličine:

»Težko hodiš, Milica. Na, nasloni se name!«

Ujame jo pod pazduho in Milica gre težko poleg njega. Tako gresta precej časa. Skoro sta že ob cesti. Tedaj se Milica nakrať nasloni z vso močjo na očetovo roko, se obrne k njemu mu skrije obraz na prsi in glasno zaihti.

»Milica, Milica, otrok, kaj pa ti je vendar?« se udere očetu v skrbi.

A Milica ihti dalje, oče je ne zna umiriti. O, oče, ti ne veš, da so v Milici oči, oči, ki so ji vzele mir srca, oči, ki so je zdaj in od zdaj naprej hrepenenje, ki bodo sanje njenih noči in misel njene duše.

Roka trepeta očetu. Pogleda na uro.

»Milica, vlak bo kmalu tu, pomiri se, pojdiva!«

In že gresta. A Milica komaj hodi; z vso težo telesa se naslanja na očeta. Oče pa krepko opira. Saj je sladko breme njegova hči, njegov zlati otrok, njegova Milica. O, nesel bi jo, nesel daleč, čeprav do doma, na svojih močnih rokah, samo da bi se smejala, da bi bile vesele, da bi vriskale od sreče njene oči, njene črne oči!

Vso vožnjo v vlaku in potem na poti do doma nista oče Ravnik in Milica spregovorila niti besedice. V obeh so šle misli svojo pot. Milici tja v hrepenenju za onimi očmi, očetu za Miličino mislijo in bolečino v njej, ki ji ni vedel vzroka. Ko se je na poti domov opirala Milica na očetovo roko, je čutil ta, kako ji burno utriplje srce in ji v prsih vre. Tesneje jo je stisnil k sebi in toliko ljubezni je bilo v njegovi roki...

Doma je Milica še dolgo v noč strmela skozi okno. Ni mogla v posteljo. Pred njo so bile samo tiste oči, ki so jo klicale iz dalje in jo vabile, jo pozdravljale. Ž njimi bolečina. Milica, zdaj umeš ljubezen mlade matere tu spodaj v pritličju? Razumeš, da je bolečina to in ljubezen, da je v hrepenenju sama bolečina, sama bolešt...? O, da, Milica, boli to življenje, boli! Tudi hrepenenje boli, ker hrepenenje je življenje, je trpljenje! Ah, Milica, hrepenenje in trpljenje, oboje je življenje in oboje boli, ah, tako boli!

Šesto poglavje.

Milica je prejela pismo, pisano z neznano ji, krepko moško pisavo. Srce ji je udarilo, čeprav ni vedela zakaj, burno in kri ji je zavalovila v oči. Z drhtečo roko je odtrgala ovojo in je brala:

Velecenjena gospodična!

Rad bi Vam osebno povedal vse to, kar je v tem pismu napisanega, a me opravki zadržujejo doma. Pa, da govorim odkrito: ne le opravki, ampak še bolj strah, da ne bi bile besede izgovorjene zaman in bi mi Vi, gospodična, v hipnem nerazpoloženju znali reči: ne, ter bi tako uničili moje sanje o sreči. Zato mi oprostite, da se zatekam k Vam s pismom!

Morda se me spominjate, gospodična, od zadnje veselice v oni vasi poleg mesta. Odzdravili ste mi, ko sem odhajal in tako dali upanje in ž njim drznost, pisati Vam danes to pismo.

Dolgo se nisem mogel odločiti h koraku, ki ga danes tvegam. Neznani sem Vam, tuj, samo enkrat ste me videli in me ne poznate pobliže. Ali Vaše oči, gospodična, so mi dale naposled poguma, so mi svetile v moje oklevanje in me bodrile, naj poskusim svojo srečo. V Vaših očeh sem bral odsev Vaše duše, gledal odsev Vašega srca. Ne morem

jih pozabiti. In prav tako mi noče iz spomina Vaša lepota, gospodična, Vaša skromnost, mir, ki Vam je ležal v obrazu.

Gospodična, ljubim Vas! Ljubim z vsem žarom svoje duše! Takoj, ko sem Vas videl, ko sem zagledal Vaše oči, Vaš obraz, se mi je razlilo nekaj neznanega, nekaj toplega v dušo, čemur imena ne vem, česar imenovati ne znam. Nisem mogel odmakniti pogleda od Vas; niti za hip mi ni prišla druga misel kakor samo misel na Vas. V tem razburjenju, v tem nemiru in prekipevanju čuvstev sem zagrešil netaktnost in povprašal neznanca za Vaš naslov ter ga dobil. Odpustite mi ta moj greh, ki sem ga storil, ker so mi tako zadale Vaše oči, Vaše globoke, prelepe oči, gospodična!

Mnogo sem se boril sam s seboj te dni, gospodična, preden sem se odločil za to pismo. Še zdaj se borim, ko Vam pišem in še vedno dvomim, bom li oddal pisanje na pošto, da pride v Vaše roke, ali ne. A če bo dospelo k Vam, gospodična, če bodo te črke, te trepetajoče vrstice zrle Vaše oči, o, naj se v tem trenutku zgane v Vašem srcu vse ono, kar Vam je v očeh svetilo ono nedeljo, ko sva se videla prvič! Tisto toplo naj Vašo dušo objame, kar je bilo v Vašem odzdravu, ko sem odhajal! Naj se odzove moji vroči prošnji Vaša ljubezen, Vaše hrepenenje naj odgovori in mi prinese čimprej odgovor: vračam ljubezen!

Pa, saj ne morete tega storiti takoj! Ne poznate me še nič, ne veste, kdo sem in kaj. Gospodična, ne obljubljam Vam raja pri sebi, ne nebes, ne razkošja. Preprost trgovec sem, osamljen, vedno v prostem času pri knjigah. Študiral sem svoj čas, hotel biti ne vem kaj, pa so me prisilile razmere, da sem moral ostati doma in prevzeti po očetu trgovino tu na Štajerskem. Ne rečem, da mi gre slabo, ali tudi bogastva nimam. Pač pa toliko, da bi mogel dobro preživljati družino. Trideset let sem star, dovolj sem videl sveta, dovolj sreče in nesreče, zrel mož sem. O, že zdavnaj si želim družice, a mi dozda še ni pogled kake ženske segel

tako globoko v srce, da bi me bil zavezal ali ommil tako, kakor me je Vaš!

Približno sem Vam pojasnil svoje razmere. Še to: na veselico, sploh v tisti kraj sem bil prišel prvič. Moj znanec se je bil pred leti naselil tam; povabil me je bil že zdavnaj, naj pridem pogledat k njemu. Ker morem iz trgovine samo čez nedeljo, sem se vrnil še tisti večer domov.

O srečni slučaj! Gospodična, ne hotite, da se mi v nesrečo izprevrže! V Vaše roke polagam svojo srečo, svojo usodo. Od Vašega odgovora je zavisna moja prihodnjost.

Ne morem zahtevati odločitve takoj, vem. Toda, gospodična, videli ste me, in slutim, da je tudi ostalo nekaj mojega v Vas. Poštenjak sem, smete mi verjeti na besedo. Odgovorite mi samo, Vam li smem pisati še, smem upati, da se najdeva. Samo to mi odgovorite. Če nama je sreča namenjena, bo prinesel drugo čas in najini srci.

Ah, gospodična, tako težko oddam to pismo! Toliko upanje je v njem, toliko trepetanje, toliko hrepenenje! Ne zavrnite me, poslušajte klic svojega srca in se mu odzovite! Pa tudi za slučaj, da si ne želite bližjega poznanstva z menoj, mi sporočite. Jasnost mi je nad vse! Vendar upam, da ne bo moja vroča prošnja zaman in bo odgovor tak, kakršnega pričakuje iz dna duše Vaš

Mirko Železnik.

Še je držala Milica pismo v rokah, še je strmela v naslov, pripisan na koncu pisma, ali videla ni ničesar več: ne pisma, ne črk v njem, ne tovarišev in tovarišic krog sebe, ne dela pred seboj. Samo dvoje oči je gorelo iz pisma vanjo, dvoje hrepenečih, iskajočih oči, oči onega, ki ji je bil pisal to pismo, ki jo je ljubezni prosil. Kako žive so bile te oči pred njo, kako so šle v dušo, kakor ono nedeljo tam na veselici! Ne tako: še bolj, še vse bolj so gorele vanjo, prosile in božale, krotke in udane, ljubeče in srečo obetajoče.

Da, čakala je Milica, čakala vsak dan od tiste nedelje dalje, da bodo one oči izpregovorile, da bodo zaprosile. Že je minila vrsta dni, pisma ni bilo in Milica je pričela obupavati. Ali zdaj, ko je prišlo, prišlo težko pričakovano, Milica vseeno ni mogla doumeti. Ni verjela sami sebi, ni verovala pismu pred seboj, ne besedam, prosečim besedam v njem. Preveč je bilo zanjo te sreče, preveč izpolnjenega hrepenenja, da bi mogla verjeti!

V sencih ji je kljuvala kri, ko se je Milica prebudila iz nekakšne omotice, prav takšne, kot jo je čutila ono noč po veselici. Zdaj je vnovič pričela čitati pismo. Počasi, stavek za stavkom, stran za stranjo. In še enkrat in še. Pa le še ni mogla prav verovati. Vendar ji je počasi vstajala v srcu vera; saj ne morejo lagati te oči, te lepe oči, ne morejo varati! Preveč je bilo hrepenenja v njih, ko so jo ugledale prvič! In besede: preproste so, odkrite. Ljubi jo, ljubi, in kljub temu ji ne obeta nebes, ne raja, ne bogastva! Prosi, ponižno prosi, vso svojo srečo in nesrečo v njene roke polaga. Ah, kako bi ga objela s temi rokami; z belimi dlanmi bi mu segla v obraz prav narahlo, prav do ustnic bi se dotipali drobni prstki in poslušali, če mu je beseda privrela res iz srca, iz dna duše! Če je vse to v njem tako lepo, tako čisto, kakor je v njej!

»Gospodična, že trikrat sem Vas poklical, pa nič ne slišite!« je udaril v Miličino hrepenenje ravnateljov glas in že je stal sam pred njo. Hitro je deklica zgenila pismo in je potisnila v knjigo poleg sebe. Nikdo ne sme videti vanje!

»Saj sem dejal, da ste zaljubljeni, gospodična, že zadnjič sem dejal!« se je posmejal ravnatelj in je dvignil prst:

»Le pazite, gospodična, Vaše oči so nevarne! Da se jih ne bo preveč ujelo vanje!«

Milica ni razumela prav ničesar, kar ji je pravil ravnatelj. Kmalu je spoznal ta sam, da je Milica z mislimi nekje daleč, daleč in je s slutnjo v srcu, ki so mu jo dahnile Miličine nenavadno svetle

oči, da morda res ne sme motiti, odložil delo in naročilo za drugi dan.

Ali je mesto danes v praznično odeto? So li hiše nove in se res vsa okna smejejo? So ljudje danes drugi, ko navadne dni, ker je sama radost na njihovih obrazih in samo prešeren smeh jim v očeh? Glej, glej še celo tička se je zmotila in je prižgolela prav na ulico! Prav pred domov hitečo Milico! So zvonovi danes drugače uglašeni, ker pojo samo veselje v veselo poldne? In tistile prosjak tamle, ki se plazi po vseh štirih: nič ne proži roke v bogajme Milici nasproti, ampak se ji smeje v lice in je luč v njegovih očeh, ne žalost in obup ko navadno!

Milica danes ne doume mesta, ne ljudi, ne stvari krog sebe. Pojejo! Vsi pojejo, vse poje, vse se smeji, vse je veselo! Vse hiti, kakor bi krila imelo. Pa ne gori v zeleni Štajer, tja v ono mesto, kjer živi in nanjo misli njen ljubi, ki odgovora čaka na pismo? Ali morda, morda pa vsi vidijo Miličine misli, se vsi ž njo radujejo, ki so jo dan za dnem gledali otožno, zamišljeno hiteti mimo? Kaj jo izdajajo njene oči? O, samo luč, samo luč trosijo Miličine oči danes; vse gori v tej luči, v tem utešenem hrepenenju! Vsem svetijo te oči, vse ožarjajo s svojimi smejočimi se žarki, povsod sipljejo luč, luč, luč! O, vsi vedo, vsi: Milici je pisal njen ljubi! V njeni drobni rokici je položil svojo usodo, svojo srečo in nesrečo! Vsi vedo, vsi ji bero v srcu in v obrazu in vriskajo ž njo!

Mati doma začudeni pogledajo hčer, ko stopi k njim in se posmeje:

»Mama, danes je pa lep dan!«

»I, kakor drugi dnevi je! Vroče je, vroče!«

Ne razume, si misli Milica in že se obrne k Anki in Cilki, ki ste zasopli in razgreti pritekli iz šole z vprašanjem, kje je mali bratec.

»Doli je ostal. Metulja ima, belega, lepega, ga je v mestnem logu ujel!«

»Takole se podite vedno, tudi vedve paglavki! Ali bi se radi prehladili?« pokarajo mati deklici, stopijo bliže k oknu in pokličejo Tončka.

»Saj danes je toplo, mama, ne bodo se prehladili! Je tako lep dan!«

»I, kaj imaš le s tvojim lepim dnevom?« jo zavrnejo mati. Ah, saj res, mati ne razumejo tega, si misli Milica, mati imajo preveč drugih skrbi in ne utegnejo! Zato pa pritegne Milica k sebi v naročje Cilko in se šali ž njo.

»Alo, brž molimo, pa jest! Anka mora nesti kosilo očetu in Metodu! Tudi nanju moramo misliti!«

Da, oče, oče, plane Milici v misli, ta bo razumel, da je danes lep dan, da je danes samo solnce, sama luč tudi pri Ravnikovih! Oče bi samo v njene oči pogledal, pa bi videl, da je solnce tudi v njenih očeh, v njenem srcu, da je lep dan v njej in okrog nje, res lep dan!

Vse popoldne je še nadalje pelo in vriskalo v Milici. Bog ve, kolikokrat je že pismo prebrala! Naj je mislila, kar je hotela, delala karkoli, vedno se je znova oglašalo v njej ono iz pisma: beseda za besedo se je vrstila, stavek za stavkom se vračal. Milica je znala vse pismo na pamet in kljub temu je je vedno znova brala. Naravnost mučno ji je bilo v pisarni, ko je roka sama od sebe mesto poslovnega zapisala celo besedo iz pisma. Ni mogla in ni mogla delati. Dobro, da ni bilo popoldne ravnatelja v pisarni. Milica se je nekaj časa mučila z delom, a je končno uvidela, da ne more danes napraviti ničesar. Ono iz pisma se je vedno znova oglašalo. Vstala je, poprosila ravnateljevega namestnika, če sme uro prej iz pisarne, češ, da ima opravek in je odšla.

Ni šla domov. Doma ni luči dovolj, je pretesno. Doma so skrbi, je mama, so otroci, sestrici in bratec. Milica je krenila iz mesta ven na polje. Rada bi hodila tako, kakor ono nedeljo popoldne z očetom skupaj. O, danes bi ona njemu natrgala

rdečega maka; danes bi mu ona razlagala, kako je žito lepo v polju, kako je trava zelena, kako se reče tej ali oni roži! Za vsako bi imela izbrano ime: ta bela marjetica bi bila žarek jutranjega solnca; ona rdeča detelja odsev večerne zarje; maku bi rekla srce; žitni klas bi poklicala za dušo; travo zeleno za dobroto; in slaku med žitom bi dejala oči! Tako bi vsaki cvetlici znala povedati ime. Kako bi jo gledal njen dobri ata, kako se čudil njeni učenosti!

In ne bi mu jokala na prsih. Za roko bi ga prijela in mu v oči pogledala: da bi videl njene in srečo v njih! In šla bi z njim daleč, daleč, tja pod gore tam zadaj, prav pod Kamniške planine, ki pričenjajo žareti v večerni luči. Govorila bi mu. Ah, nič ne bi govorila. Samo smejala bi se, pa ob njem bi šla in mu mimogrede božala trudno roko. Ono roko, ki Milico tako ljubi! In ko bi se srci porazgovorili, bi se vrnila oba domov.

Z zahajajočim solncem v očeh je prišla Milica domov. Oče so bili že prišli iz tovarne domov, so bili že umiti in so sedeli po večerji ob oknu ter čitali časopis. Vedno znova so pogledovali izza njega skozi okno, če že ne gre Milica domov.

Pa je prišla. Kakor dih poletnega večera je prišla.

»Dober večer, atek!« se je prismehljala k očetu in mu položila roko na rame. »So vesele novice v listu?«

»No, tako, ko navadno,« so ji odvrnili oče; začudeni so bili nad njenim zvonkim, veselim glasom.

»Ata, ali ni lep večer nocoj, kaj?«

Ata Ravnik ji niso odgovorili takoj. Najprej so ji globoko v oči pogledali in šele, ko so v njih videli smeh, so počasi, a kakor oproščeni težke more, dejali:

»Lep!«

Tako sta se razumela oče in hči. Čeprav je bil v očetovem srcu vprašaj, ki mu niso znali odgo-

vora. Toda bil je dovolj zvok Miličine besede, da niso vpraševali, ampak že v srcu občutili: nocoj je Milici lep večer, tedaj meni tudi. Malo so razumeli v časopisu pisanega, njihovi pogledi so sledili Milici in ušesa kakor prijetna godba lovila njen čisti glasek, ki ga je bila polna izba.

Že je mrak legal na mesto in predmestje. Po ulici so se podili otročaji, spuščali zmaje, metali kamenje; matere so se kregale in podile deco domov spat. Ob vratih so sloneli moški, mladi in stari, goloroki, s prekrižanimi rokami ter zabavljali čez vlado in svoje voditelje. čez mahneno plačo in draginjo. Iz bližnje gostilne je hreščavo vreščal razglašen orkestrijon, semtertja se je slišal vrisk, vmes kletev ali pijana pesem. Dekleta so stala ob vogalih, se pogovarjala ter obirala mimoidoče.

To vse je gledala Milica raz okno. Gledala je, a ni videla; slišala, a ne doumela. Njene misli so bile daleč nekje, tja proti severu so hitele, odkoder je bilo prišlo pismo davi.

Tu je zajokal v njene misli otroški glasek; Milica se je sklonila čez okno, ker ji je bil glas znan. Bil je Francek, ki je jokal, njen mali varovanec, nezakonsko dete. Pravkar se je čez prag prekucnil na ulico. Takoj za otrokovim je planil glas matere, zdaj delavke v tovarni:

»Jezus, Marija, Francek, ali te boli?«

A že se je pognal za njenim glasom drug glas, osoren, rezak:

»Da bi se bil vsaj ubil, nadlega nemarna!«
Bil je oče mlade matere.

Milice ni strpelo na oknu. Nocoj, ko je toliko veselja v njenem srcu, ko je našlo hrepenenje cilj svoj, ne sme biti žalosti v njeni bližini. Brž se je odtrgala od okna in odšla v pritličje, da potolaži otroka in mater, da pomiri razburjene duhove.

Komaj je stopila v vežo, ji je stekel Francek nasproti:

»Teta, teta Milica!«

Milica se je sklonila k dečku in ga dvignila v naročje. Otrokova mati jo je pozdravila, oče pa se je umaknil v sobo. Sedli sta na klop pred duri. Francek je ostal v Miličinem naročju in se igral z njeno vratno verižico. Mrak se je gostil, luči po ulicah so zagorele. Vendar je bilo še prezgodaj za spanje, zdaj se je dalo tako lepo pogovarjati.

Milica in mlada mati ste pričeli pogovor. O Franckovem očetu ste govorili.

»Vam kaj piše?«

»Malo, malo! Samo davkrat mi je dozdej. Denar pa pošlje vsak mesec še vedno. Čeprav neredno, ali nikoli ne pozabi. Dober je!«

»Ali Vas bo vzel?«

»Ne vem. Pa če tudi ne! Saj imam Francka!«
Mlada mati vzame otroka iz Miličinega naročja.

»Imaš rad atka, Francek?« ga vprašuje.

»Imam, ata!«

Mati ga stisne k sebi.

»Kakor on je,« tiho pripomni mati bolj sebi ko Milici. »Posebno oči so vse njegove.« Strmi otroku v oči in ga poljubi nanje.

Francek se obrne k Milici, ki ga vzame zopet v naročje. — Saj ima res lepe oči otrok! Ali je ne spominjajo onih oči, ki so ji danes napravile lep dan, prelep večer? Ali niso podobne onim, ki so jo zadnjič na veselici tako udano božale v srce? Prav tako so globoke, velike, tihe, hrepeneče! Ne, ne, človek, ki ima oči kakor otrok, ne more varati!

Milica si je zdaj zaželela samote s svojimi veselimi mislimi. Poletni mrak budi hrepenenje po samoti. Zato je tiho odšla, a še preje poljubila Francka na oči.

Ko je prišla v domače stanovanje, so bili že vsi v posteljah. Ostala je ob odprtem oknu v kuhinji, kjer ni bilo nikogar in se je zastrmela v poletno noč, ki je legla na mesto in ljudi in ulice kakor lahna perot. Tudi v njeno srce je segla z mehko, božajočo dlanjo ta lepa noč in jo je

vzbudila v sanjavo misel: da bi bile zdaj tu oči, ki ji danes iz pisma govore, kako bi jih poljubovala!

Znova se je prebudilo v njej ono iz pisma. Do slednje besede je je znala na pamet. In mu je v mislih odgovarjala. Kako se mu je odzivala, na vsako željo posebej, na vsako prošnjo! In je v duhu gledala njega, kako se mu bodo svetile oči, ko bo bral!

Še enkrat je hotela pogledati v pismo in je poljubiti, predno gre spat. V torbici je, na omari. Hitro se obrne Milica od okna in hoče, da bi stopila. Tedaj jo zaboli v nogi in z drugo, tudi pohabljeno, si ne more pomagati: omahne nazaj v okno in komaj se ujame, da ne pade na tla.

Trdo, črno, temno ji seže v srce in v misel ter ji v grlo plane in ji kri zapodi iz telesa v srce: pohabljena!

On pa jo ljubi lepo, zdravo!...

Milica se komaj privleče do postelje. Nogi ste ji težji od svinčenih, a še težje ji je srce. V njem raste v gotovost s strašno silo: on ne sluti, kako je ž njo! Sunil jo bo od sebe, ko bo zvedel!

Milica ne najde spanca. Išče rešitve, s plakačnimi rokami išče v temo in noč za rešilno, odrešilno mislijo.

In ji vstane veliko, kakor iz pravljice otroku: k zdravniku! Vse poskusi! Takoj! Jutri! Predno zve on, predno jo zavrže!

Vstalo upanje raste z nočjo, raste v silno, ko se noč prelije v jutro. Tedaj posveti celo v težke sanje Miličine, da se obraz v smehljaj razblesti:

Le upaj, upaj, Milica, da ti bo lažje!

Sedmo poglavje.

Delavske družine morajo vstajati zgodaj. Vsi domači: odrastli in otroci. Najpreje seveda mati. Ker kaj je družina brez matere? Ali z materjo, ki zjutraj leži, ko so že pokonci otroci, mali in veliki (saj odrastli so često še večji otroci kot mali). Ka-

kor telo brez duše je taka družina. In še posebej delavska. Mati je ura, ki budi, ki vso noč spi samo z enim očesom, z drugim pa gleda na uro poleg sebe. Sicer bi zamudili vsi: oče delo, sin opravilo, hči pisarno, mali šolo. Mati je Marta in Marija obenem pri Kristusovih nogah, skrbi za telo, čuje nad dušo otrok in moža! O gorje družini, kjer mati ni taka!

Tudi pri Ravniku je mati vstajala prva in zbudila ostale. Oče so morali iti ob sedmi uri v tovarno, enako Metod; Anka, Cilka in Tonček pa so morali ob sedmih že od doma, da niso mudili šole. Pa pomislite le, preden so trije mali šolarji umiti, oblečeni, nasičeni, za šolo opravljeni!

Tako so tudi tisto jutro pri Ravniku vstali zgodaj. Šele dobro se je bilo zdanilo, ko so mati že kurili in pristavili za zajtrk. Drugi so bili pokonci oče. Otroci kmalu za njima.

Ko so oče prišli v kuhinjo, da se umijejo, so vprašali mati:

»Si slišal ponoči Milico? Kaj ji je neki bilo?«

»Bog ve! Jokala je!«

»Slišala sem; pa ne da bi bila bolna!«

Oče niso odgovorili.

»Sinoči in sploh včeraj pa je bila še tako vesela. Kaj se ji je neki primerilo, kaj dèš?«

Oče so skomizgnili z ramami.

»Tak si vedno. Nič ne rečeš. Sama naj skrbim za vse. Tako ti je Milica pri srcu, praviš, pa se še ne meniš ne zanjo.«

Niso umeli mati Ravnika, moža, čeprav sta že srebrno poroko praznovala pred nedavnim. O, se često zgodi, da žene ne razumejo mož, posebno onih tihih, zamišljenih, ki gredo svoja pota, žive bolj v duši ko na zunaj. Pa menijo take žene takih mož, da je dovolj, če skrbe za njihov telesni blagor. Za dušo pa je, menijo, dovolj sladka beseda in poljub in vzdih. Tako ni Ravnica razumela moževe molčeče skrbi. Mož ji pa tudi ni razlagal.

Oba sta molčala. Šele predno je odšel Ravnik na delo in je prišla Milica v kuhinjo, se je izvilo obema hkrati:

»Milica, kaj ti pa je?«

Milica je bila bleda ko zid in komaj je hodila. Pod očmi so ji bile narisane temne sence, sledovi prečute noči in trpljenja in iskanja utehe.

»Nič ni, nič; bo kmalu bolje.«

»Milica, ostani danes v postelji,« jo zaprosijo oče.

»Prehladila si se snoči; lezi, čaja ti skuham,« zaskrbe mati.

»Napisala bom pismo, da je ponese Anka ravnatelju v pisarno. Pa k zdravniku pojdem še danes.«

Oče in mati sta se presenečena spogledala. In po očetu je šlo: Hudo ji mora biti, strašno hudo, da gre sama od sebe k zdravniku.

»Le pojdi, Milica,« prigovore. In jo poljubijo s pogledom, ko odidejo v tovarno.

Milica je res v pismu naprosila ravnatelja, naj ji dovoli ostati par dni doma, ker je hudo bolna in hoče iti zdravnika vprašat za svet, da ne bo prepozno. Saj ji bo dovolil, je omenila v pismu, ko do zdaj skozi štiri leta ni bila niti enkrat po nepotrebnem izostala iz službe. Kakor hitro pa ji bo zdravnik dovolil, bo zopet prišla na delo.

Mati so hoteli spremiti hčer k zdravniku, a ni hotela. Saj ni tako hudo, je dejala. Počasi bo šlo, saj daleč itak ni.

In je odšla s trudnimi koraki, da so mati imeli solzne oči, ko so gledali skozi okno njeno hojo po cesti.

Milica, danes ne pojo tički! Danes ni praznika v mestu, čeprav je že solnce vstalo in razlilo vso svojo luč po svetu. Danes je solnčna luč meglena, ali ne Milica? Obrazi so zamišljeni, pogledi sumljivi, sovražni celo; okna na hišah so kakor po neprespani noči motne oči; hiše so mrke in puste, zidovje prazno, vsakdanje, ulice vzlic prometu v zgodnjih urah samotne, dolgočasne.

Preko Miličinih oči leži megla, v telesu je trepetanje, v nogah bolečina, v rokah drhtenje bolesti in nemoči. In najbolj peče dlan, ki drži torbico s pismom, s hrepenečimi vprašanji njegovih oči v njej. Milico peče dlan ko žerjavica. In še bolj od žerjavice jo pečejo danes pogledi mimoidočih.

Pri specialistu, po vsej deželi znanemu zdravniku, je že polno ljudi, ko pride Milica. Komaj dobi prostor, da sede. Razgleduje se po njih, ki čakajo istega ko ona sama: upanja! Upanja v novo zdravje, upanja v novo življenje, nado v odrešilno besedo zdravnikovo: bo šlo! Na vseh obrazih je enako zapisano trpljenje, v vseh očeh je bolest. Vrata se odpirajo in zapirajo. Eni odhajajo strti, komaj gredo pod pezo obupa, drugi zopet olajšani hite domov, s smehom na ustnicah, z lučjo v srcu, ki sveti v prihodnjost.

Počasi se redči vrsta pred Milico. Milica zbledi pri vsakem, ki se umakne in odide. Vedno bolj ji utriplje srce, vedno bolj gomezi po mladi deklici vprašanje: kaj bo dejal zdravnik. In strah ji leže v dušo, strah, ki je velik, da iz nje gleda, iz oči, iz lic, iz trepetanja in podrhtevanja rok, iz vsake kretnje: če poreče, ni upanja? O, da, tako bo dejal! Kako bo prebolela? Ah, raje odide, predno zasliši svojo smrtno obsodbo.

Toda ne! Ali naj bo zaman vse upanje, vse hrepenenje, ali naj zastonj prosijo oči v pismu? Ali naj takoj umre velika svetloba, ki se je včeraj po dolgi temi razblestela v njej, naj takoj utone v novo temo, ki je zanjo sam obup, sama noč? Ne, ne! Milica ne more stran, Milica hoče slišati: ali je upanje, ali ga ni!

Že radi njega, ki jo ljubi in ki jo ljubezni prosi! Varati ga ne more. Ona ve, da ne pozna njene napake; dobro je vse premislila nocojšnjo noč. Ve tudi, da bo strašno trpel, ako bi mu nado gojila, potem pa bi videl njeno neozdravljivo hibo. Bil bi lahko njegova smrt tak udarec. Ali naj se za vedno zapro te lepe oči, ki znajo tako udano, tako toplo pobožati v srce? Ah ne, ne, raje naj zve prej,

raje naj trpi zdaj; pozabil bo še lahko. Zanj samo ji je vseeno, ena nada manj, čeprav zadnja! Kaj zanj, pohabljenko! Počasi ovene, omahne in nikdo ne bo jokal za njo. Oče! Da, oče, ubožec! Tudi radi njega mora vedeti resnico; če je upanje, da bo veliko veselje, če ga ni, da bo udarec gotov, da ne bo praznega upanja!

Še eden je pred njo. Zdaj tudi ta vstane, odide v zdravnikovo sobo. Zdaj zdaj bo gotov. Milica ne more več sedeti. Vstane, stopi k podbojem duri, ki peljejo v zdravnikovo sobo. Krčevito se oprime stola poleg sebe, da se ne zgrudi. Zdaj je oni pri vratih. Zdravnik daje upanje. Že je pritisnil kljuko. Zdaj je odprl vrata, se obrnil; zdravnik povabi Milico: »Prosim!«

Milici se zamegli pred očmi, nogi ji odpovesta. Pa samo za trenutek. One oči iz pisma zagorevanjo, vse moči zbere in vstopi.

Zdravnik je prijazen. Brž ponudi stol, ker vidi in presodi na prvi hip.

»No, gospodična, kaj je z Vami?«

Sede nasproti njej in ji pogleda v obraz.

»Radi nog...« zajeclja Milica in jok jo duši.

»Le pogum, gospodična! Mladi ste še, krepki, vse se da v mladosti popraviti. Kar pripovedujte!«

Milica prične: da je že bila pri zdravniku, ki jo je pogumil, je svetoval k specialistu na kliniko. Pa ni upala, ker ni bilo denarja. Zdaj bi žrtvovala vse, samo če je še čas in upanje.

»Dajte, gospodična, da vidim.«

Pomaga ji sezuti čevlje, nogavice. Tiplje, preiskuje, posluša, pregleduje.

»Kako je nastalo to, povejte natanko!«

Milica pripoveduje. Zdravnik zmajuje z glavo.

»Zakaj niste prišli takoj, ko ste začutili bolečine,«

»Nisem upala povedati doma.«

»Da, ti otroci!«

Zdravnik znova ogleduje, preiskuje.

»Poskusite iti, prosim!«

Teško se dvigne Milica, napravi par korakov po sobi.

»Še nazaj sèm, prosim!«

Milica gre nazaj; komaj prispe do stola, tako boli zdravnikov obraz, ki je napeto pozoren v gibanje njenih nog.

Sesede se Milica na stol in naenkrat ji planejo solze iz oči in prošnja globoko iz prsi. Z dvignjenima rokama poprosi zdravnika:

»Pomagajte, gospod doktor, če se pomagati da. Sicer znorim od bolesti... Kakor se Boga prosi, Vas prosim, usmilite se me!«

Zdravnik se obrne v stran, da dekle ne vidi njegovih oči in obraza. Nečesa nemirno išče po mizi, da se obvlada ta-čas. Zopet se obrne k Milici:

»Gospodična, govoril bom odkrito: malo je upanja, ali upanje je! Samo časa bo zahtevalo veliko in mnogo mučnega in bolečega.«

»Naj bo karkoli, gospod doktor, samo da ozdravim!«

»Operacija bo potrebna, a preje še ozdraviti srce. Zato je treba dolge in skrbne nege. — Ste v službi kje?«

»Sem, knjigovodkinja v denarnem zavodu.«

»To je dobro. Napravim Vam na račun bolniške blagajne. Ne boste Vi nosili stroškov. Samo, ali boste dobili dopust za toliko časa? Dva, tri mesece za enkrat?«

»Vse poskusim gospod doktor!«

»Dobro tedaj! Jemljite najprej par tednov tale zdravila, ki Vam bom zanje napisal recept. Vsak teden enkrat se oglasite pri meni, da pogledam. V službo še kar hodite do operacije. Ako bodo zdravila koristila, kaj zboljšala srce, potem imam upanje, da Vam operacija prinese vsaj zboljšanje. Na levi nogi bo že šlo, upam. Z desno bo težje. Pa kot sem rekel: upanje imam. In upanje je že pol zdravja, ali ne, gospodična? Samo nobena razburjenja sedaj, absoluten mir!«

Res je laže hodila Milica domov s tem upanjem zdravnikovim. Čeprav je še vedno ležala v

njenih očeh megla in je bila solnčna luč še vedno temačna, vendar ne tako ko davi, par ur poprej. Upanje je rastlo, upanje je korenine pognalo. In z upanjem je rastla moč, je rastla sila, premagovanje, je vzcvetel zopet iz trpkosti obraza smehljal na ustnice, žarek na oči.

Toda upanje hitro vzraste, hitro požene, ali še preje splashne. Milica mora odgovoriti pismu, mora se odzvati prošnji udanih oči, ki tako težko čakajo odgovora. Ali, kako naj odgovori, kaj naj poreče? Naj sploh ne omeni, odpiše pritrjevalno in zavleče vse skupaj, dokler ne ozdravi? Ne, ne, tega Milica ne more! Varati one oči, ki so tako zaupno gorele vanjo ono popoldne, varati zaupanje moža, ki je tako pošteno in odkrito napisal ono pismo, ki je njenemu hrepenenju dalo cilj? Tega Milica ne zmore.

Odreči se! Ah, ni mogoče! Komaj je prisvetil žarek v njeno samoto, komaj je dahnilo toplo v mraz njene duše, pa bi že moralo preiti, vse to miniti? Naj bi zopet ostala sama v temi in mrazu s svojim hrepenenjem? Komaj je vzcvetelo, komaj vzknilo po dolgem, dolgem času brez cvetja, brez listja, komaj plaho pognalo iz sramotene dekliške časti in upanja na poštenje, iz varljivega ljubezničenja v vero prave, resnične, iskrene ljubezni, pa naj zopet umrje vse to, zgine kakor sneg pod toplim solncem? Ah, saj ne more nihče tega zahtevati od nje, ki je mlada, ki si želi življenja z vso silo mlade duše in mladega telesa. Saj je Milica vendar tudi človek s srcem in z dušo, čeprav ima pohabljeni nogi. Ljudje božji, ne bodite vendar brezsrčni, ne zahtevajte od Milice, da umre, umre mlada, brez vseh nad, brez vsega cvetja, brez sadu, kakor suha mladika na odsekanem drevesu!

V to Miličino obupno razmišljanje je prišlo drugo pismo. Še bolj je vztrepetalo nesrečno dekle ob njegovem sprejemu, kot ob prvem pisanju. Bilo je pismo kratko, toda toliko prošnje je bilo v njem, toliko hrepenenja po sreči, toliko udanosti in ponižnosti, da so Milico oblile solze, ko je je pre-

brala. In še bolj ji je šlo v spomin ko prvo. Vsaka beseda je žgala v njeno dušo, vsaka ko cel plamen, prva bolj pekoča od druge. Milica se pa še ni mogla odločiti, še ni mogla tvegati odgovora.

O, kako so bile tiste noči strašne, kako je gorelo iz pisma vanjo:

... Ne morem ne delati ne misliti drugega kakor samo na Vas, gospodična! Vedno ste mi pred očmi...

In zopet:

... Kadarkoli vstopi pismonoša, mi klecnejo kolena, obraz mi prebledi, ker sem samo pričakovanje. In ko vidim, da ni nič, da ni tega, česar pričakujem, mi je, da bi zaihtel na glas od bolesti!...

Ah, kako to peče v dušo, kako boli! Ko bi mu vendar najraje pisala, naj pride, naj jo poljubi, naj jo vzame, ker je njegova; ne, hitela bi sama k njemu, pogledala mu v oči in mu dejala kar hitro, ne da bi pomislila, njegove besede čakala: moj dragi!

Zopet je goreče prosila zdravnika, ko je bila pri preiskavi, naj jo reši, naj jo ozdravi. Komaj jo je utolažil zdravnik. Siloma je vzdržala še en teden.

Pa je prišlo novo pismo. Še obupnejše od prejšnjega. V njem je stalo:

... Komaj se zmagujem, da ne pustim vsega in ne pridem k Vam, gospodična! Ko bi klečal pred Vami, objel Vaša kolena, poljubil tla, ki na njih stoji Vaša nogica, o, gospodična, bi se me morali usmiliti!...

Preveč je bilo vse to za Milico. Njene nogice, njena kolena bi objel! Njeni pohabljeni nogi? O, to že preveč boli!

Da bi vsaj koga imela, ki bi mu zaupala svojo pekočo bol, ki bi ga za svet vprašala, mu svojo dušo odkrila! Pa koga naj? Mater? O, mati imajo preveč drugih skrbi, mati imajo preveč brige z drugimi, ne utegnejo o vsem tem razmišljati. Oče? Ah, oče, ki mu obup že iz oči gleda, ko vidi

trpeti hčer, pa niti vzroka ne ve, ga komaj sluti! Da bi mu še večjo bol prizadejala? Ne, ne, tega ne more! Drugega pa nima, nikogar nima na tem božjem svetu.

Molitev? Milica! Joj, koliko je že premolila te dni, te noči! Kako prosila na kolenih Marijo, koliko prejkala pred Križanim. Pa je noče uslišati, neče ji dati utehe, ne nasveta, ne sklepa, ki bi jo umiril.

K zdravniku se zateče Milica v svoji skrajni stiski. Ob prvi ordinaciji mu vsa v solzah izpove vso svojo bol. Dobri doktor jo tolaži:

»Gospodična, saj ni tako hudo! Glejte, mogoče ozdravite, če boste pazili nase. Saj ste sicer krepki! Lahko imate otroke, lahko ste dobra žena, dobra mati. Če Vas res tako ljubi, Vas ne bo zapustil radi te hibe, čeprav bi bila neozdravljiva. — A jaz imam še vedno upanje, da vsaj za silo ozdravite. Vsaj toliko, da hiba ne bo toliko vidna. Razumem, težko je možu, ki ljubi lepoto, kot slutim in vidim, da bi ga ne omajala taka stvar. Ali, kot sem rekel: če ljubi resnično, bo šel preko tega!«

In ko Milica še vedno stoji pred njim vsa v solzah, ne vedoča, kaj bi in kako, ji svetuje:

»Odgovorite mu, pišite vse natančno in mu razložite. Povejte, da Vam dajem jaz upanje. In če bo odnehal po vsem tem, boste vsaj vedeli, da Vas ne ljubi prav in Vam ne bo treba žalovati za njim!«

Da, da, dobri doktor, tebi je lahko govoriti, ko pa ne veš, kako si Milica sama želi ljubezni, kako so ji šle globoko v duše te oči!

A vendar je dal vsaj nado tolažbe Milici, vsaj toliko, da se je odločila pisati njemu, ki jo ljubezni prosi in mu prikrito povedati svojo nesrečo. Morda jo bo razumel, morda jo ljubi tako močno, morda... Ah, upanje, upanje!

In je pisala Milica:

Velecenjeni gospod!

Oprostite, dolgo sem Vas pustila čakati, nisem odgovorila na Vaša pisma! Ni moje odlašanje vsled tega morda, ker bi se ne bila mogla odločiti k ljubezni. O, ljubim Vas tudi jaz, kot Vi mene, od onega dne, ko sem Vas prvič videla. Prvič ljubim v življenju. Do zdaj ga ni bilo moškega, ki bi bil vreden čiste, prave ljubezni. V Vas imam vero in zaupanje. Zdi se mi, da Vaše oči ne morejo lagati! Preveč so mi segle v dušo! Zato Vas ljubim, ljubim tudi jaz!

Drug je vzrok. Vi me ne poznate, Vi ste me videli samo za kratek čas. Tako niste mogli opaziti, da me bole noge. Zdravim se zdaj in zdravnik pravi, da ozdravim, samo precej časa bo to trpelo. Vidite, zato Vam toliko časa nisem hotela odpisati, dokler mi zdravnik ni dal določenega odgovora na moje vprašanje.

Lepoto ljubite na meni, čeprav nisem lepa. In zato bi Vas užalila bolezen, bi Vas odbila. Povem Vam raje, preden je prepozno. Če kljub tem mojim pojasnilom še vedno vztrajate pri svoji ljubezni, potem pozdravljeni! Prosim pa Vas, bodite mi odkriti, ne dajte, da bi me varale Vaše oči, ki imam toliko vere vanje.

Pričakujem težko Vašega odgovora!

Iz dna duše Vas pozdravlja

Milica.

Tako je pisala Milica. Ko je pismo oddala v poštni nabiralnik, je imela ustnice suhe od notranjega vznemirjenja. Potem je za čas prišel nekak mir vanjo. Za par ur. Ali z nočjo se je zopet začelo. In tako gre zdaj par dni, vsak dan huje. Bolest, hrepenenje raste, raste radost, upanje in

noč obupa seza s kremplji v njeno dušo. Ali upanje je še vedno živo. Še vedno cvete in poganja. Vsako jutro znova, vsak večer. — Le upaj, Milica, le upaj! Saj upanje daje življenje življenju, Milica!

Osmo poglavje.

Milica, on pride! Pisal je, da pride. Milica zna pismo na pamet. In tale stavek najbolj, tale stavek vriska v njej že vse jutro, odkar je pismo prebrala:

»... Ne vzdržim več! Moram Vas videti. Zdaj, ko ste mi povedali, da me tudi Vi ljubite, Vas ne vprašam več, smem li priti ali ne: pridem!...« Tako stoji v pismu. In kako še dalje? Takole piše, kajne, Milica... »... Bojazen Vaša glede bolezni v nogah, Milica, je gotovo pretirana! Da bi ne bila ozdravljiva bolezen, ni mogoče, če ni hiba prirojena. Zdravnik ima upanje, pišete. Tedaj mora biti kaka navadna bolezen, ki Vas muči zdaj. Saj ni mogoče, da bi bilo kaj drugega! Sicer pa samo noga je bolna! Vi pa ste lepi, Milica, ste dobri, kako Vas ne bi ljubil vzlic temu...«

Tako je v pismu zapisano in v Milici poje vse to, kakor vesela godba daleč nekje! On jo ljubi vzlic vsemu! Pa je tako obupavala, tako strašno bila majhna in slabotna v svoji nesreči in obupu! Ni poznala svojega ljubega, ni vedela, ni verjela, da jo ljubi tako močno! O Ti ljubi, ljubi! Kako si dober, kako me ljubiš! Saj te jaz tudi, moj dragi, tako sem tvoja, tako sem vsa tvoja za besedo tvojo iz pisma! O, pridi, pridi, k svoji Milici, pridi k svoji nevesti, ki tako hrepeni po Tebi!

Tako poje v Milici in se preлива, kakor jutranja luč! Samo solnce je v njej, sami zlati žarki, sama zarja, velika, žareča, ki neče zaiti, ki ne bo ugasnila nikdar! Zdaj je konec bolesti, samote, zdaj je kraj bolečine in hrepenenja; on jo ljubi! Njegove oči, dobre, globoke, verne oči so njene, le ona sama ima zdaj pravico do njih! Kako jo bodo

božale, kako rahlo in udano ji šle preko obraza, do drobnih belih ročic, kako jo objele z enim samim pogledom! O ti moj ljubi! Kako ljubim tvoje oči! Saj te sicer ne poznam, samo tvoje oči so mi znane! V vsakih očeh je duša, v odkritih očeh vsa duša! in kakršne so oči, taka je duša. Tvoje oči pa so dobre, ako ljubijo, tako toplo in mehko govore! Prav taka je tvoja duša, moj dragi! Pridi, da te poljubim na te oči, da poljubim tvojo dušo v njih, ker je zdaj moja, moja!

Ves dan do večera je v Miličini duši tako. Do večera, ko leže mrak na zemljo in nam mehko in sladko seže v srce. V mraku si pa pogledamo v duše bolj ko podnevi, ker niso naše oči od svetlobe solnca zaslepljene. V globoko se razgledamo, v široko otipljemo in poiščemo in vidimo v srcu vse ono, česar čez dan ne opazimo. Tako si tudi Milica v mraku gleda v dušo drugače, kakor za dne. Milica gleda vase skozi solze hrepenenja in pričakovanja. Solze pa razbistrijo naš notranji pogled, ker zameglijo zunanjega. In Milica vidi v dnu duše nekaj drugega še razen veselja in žalosti kakor čez dan: Milica vidi, kako ji prav iz dna notranjosti sega po srcu mrzlo in rezoče. Strah! Strah pred nečem, česar si v podnevnem veselju ni upala priznati, kar pa tembolj gloje v njej in ji ne da miru. In čimbolj raste mrak, čimbolj lega noč čez mesto, tembolj se večja strah v Miličinem srcu: ni umel prav! Ne more si misliti, kakšna je moja bolezen! O, če me vidi!...

Milica ne strpi pri oknu. Vsi so že polegli spat. Milica gre v sobo in si prinese ogledalo v kuhinji, veliko stensko gledalo. Postavi ga na mizo, nasloni ob steno, privije luč in se zagleda v steklo.

O, Milica, kako so tvoje oči kakor dva oglja, dva žareča oglja. Obraz je bled, plemenit, ustnice v njem ko dvoje koral, črni lasje so kakor temna blazina, ki na njej bledota blišči, Milica! Kakor dva žareča oglja, osenčena s sencami dolgih žametnih trepalčk, okrašene s črtami hrepenenja!

In telo! Milica, vzravnaj se, da zablišči tvoje lepo telo v ogledalu! O, Mirko, Mirko ima okus; Mirko vidi lepoto, ne laže, ne hvalisa, Mirko je videl prav: lepa si, Milica, prelepa! Kako te ne bi ljubil, kako ne bi pozabil vsega radi tvoje lepote!

In zdaj! Milica, uboga Milica! Ne joči, ne plakaj. Ti vidiš strašnejše, slabše, kakor je v resnici! Saj ni tako hudo, Milica, le potolaži se!

Milica je napravila dva, tri korake. V ogledalu se vidi in omahne na mizo. Solze jo oblijejo, na glas zaplaka. Lepo telo ji stresa krčevito ihtenje, da trepeta odbijajoča se svetloba v ogledalu, kakor lunini žarki na brezinem listju v rahlem vetriču. Milica, umiri se, še enkrat poskusi, še enkrat, pa boš videla, da ni tako hudo!

Milica si obriše solze in stopi znova. Zdaj bolj počasi, bolj previdno, vsako stopinjo tehtajoča; s stisnjenimi zobmi, krčevito tišči vase bolečino, da ne udari v glasen krik. Ker silno jo bolita nogi, kakor bi se lomile kosti! Ali Milica ne odneha. Dasiravno ji od premagovane bolečine solze lijejo po obrazu, da komaj razloči svojo sliko v ogledalu, vendar ne odneha, vedno znova poskuša. In res se ji sčasoma zdi, da ji gre bolje. Da, zdaj je opazila ono napako. Takole mora, pa je ne boli preveč; eni nogi se komaj pozna, koleno se ne upogiba tako močno, telo se ne zaziblje tako zelo v stran. Morda bo pa le mogla vsaj malo skriti. O, da ni preje mislila na to, lahko bi se bila že privadila. Še ima časa; lahko se še nauči. Mirko pride šele v soboto, danes je sreda. Še tri dni. Hoče Milica, mora! Mora, da ne bo njen ljubi preveč opazil, da ne bo preveč trpel! Saj ne bosta mnogo hodila, bo že vzdržala.

Kaj, ko bi poskusila s palico? Vidi, da gre bolje ž njo, ko brez nje. Uči se Milica zdaj hoditi celo uro dolgo, dokler se ji ne vrtil v glavi od večnih obratov, dokler se utrujena ne zgrudi na stol ob mizi. Vnovič si pogleda v ogledalu v obraz. Kako ji gore lica! In oči so zardele od joka. Milica, jokati ne smeš, trpi lepota oči! Samo zenice blešče

bolj v solzah! A tudi brez njih dovolj! Milica, ne joči, ne joči preveč! Moraš biti lepa, lepa. Lepa zanj, ki te ljubi tako kot si, ki je tako tvoj in je tudi lep. Moraš mu z drugo lepoto povrniti ono, kar zgubi s tvojo napako! Milica, ne joči, bodi vesela! Glej, kakšne so tvoje oči, če se posmeješ takole nalahko! Kako se ti zasvetijo zobje, beli in drobni, kakor miškini izza rdečih ustnic. Milica, pazi na svojo lepoto, ker jo on tako ljubi!

Milica si obriše solze in rahel smehlja ji spreleti lice. Kako je neumna, kako nečimerna! Pozno ponoči se gleda v zrcalo, kakor dekle z ulice, ki hoče ugajati vsem! Ne sme tako! Milico je sram same pred seboj. Urno zgrabi ogledalo in je nese v sobo nazaj. Iz sosednje sobe se oglasi oče:

»Milica, ali ti je slabo? Ne greš še spat?«

»Koj grem, oče, koj. Samo še umijem se!«

»Lahko noč, ata!« še pozdravi Milica in odide.

Ko je ugasnila luč v kuhinji, je Milica še poskusila hoditi, kakor se je bila navadila pred ogledalom. In se ji je videlo, da gre zopet bolje, ko preje. V sladkem upanju je zaspala v nemiren spanec.

Ravnik je gledal, gledal in videl, da uboga Milica zbira vse moči, da se z vso silo naslanja na palico. — Res, na levo se ni tako nagibala kakor navadno, ali neizrečeno trdo je hodila. Njena, sicer gibka postava je bila videti kakor lesena, tako strašno okorna. Najraje bi se bil zjokal mož, ko je gledal prizadevanje Miličino in opazil k njej stopivši nemirno trepetanje v pričakovanju njegovega odgovora. Brž je dejal s prisiljenim smehom na ustnicah:

»Bolje hodiš, Milica, ko preje! Pomagajo ti zdravila!«

Prijel jo je za roko in ji pogledal v oči. Tedaj Milica ni vzdržala več. Kakor ono nedeljo zvečer tam gori po oni veselici, ko so v njeno hrepenenje planile Mirkove oči, se je vrgla očetu na prsi in zajokala.

Oče, ubožec, ni vedel, kaj bi.

»Zakaj to, Milica?« jo je vprašal, ko se je polegla prva ihta v dekletu. V solzah mu je dekle vse povedalo, prav vse! Od prvih dni njenih hrepenenj pa do danes. In pismo, ki ji je naznanjalo, da pride on, Mirko, je pokazala očetu ter mu na izust povedala vse, kar je bilo pisano v njem.

Dan pred prihodom Mirkovim je Milica prišla zvečer domov malo prej ko navadno. Istočasno je prišel oče. In Milica je stopila k očetu:

»Ata, ali bi šli z menoj malo na sprehod?«

»Šel!«

»Tako je lep večer danes, pa bi rada šla malo ven. Samo hitro dokler je še kaj luči in solnca v polju!«

Brž se je oče umil in odšla sta z Milico. Po najkrajši poti sta šla iz predmestja ven med travnike in njive. Lepa steza, široka in mehka je tekla ob železniški progi, ravna, kakor z ravnilom začrtana uro daleč. Milica se je izven hiš prišedši, oklenila očetove roke in nekaj časa hodila molče. Naenkrat pa, ko sta bila že precej oddaljena od hiš, je Milica popustila očetovo roko, se krepko oprijela palice, ki jo je nosila v desni in pozvala očeta:

»Ata, pogledajte malo, kako hodim? Ali se mi zelo pozna hiba?« Oče je začuden obstal pred hčerjo in strašna bolečina mu je stisnila srce. Gledal je v hčer kakor zasanjan, komaj je videl njen korak. Tako živo ni še nikdar v življenju Miličinem občutil, kako mora dekle trpeti radi svoje hibe, a nikdar jo tudi ni gledal še tako pozorno kakor zdaj, ko mu je vnovič zaklicala:

»Ata, kam pa gledate? Mene glejte, kako hodim?«

Oče je ostrmel v hčer. Zdaj je vedel vse, videl je, da so bile njegove slutnje pravilne. Z obema rokama je prijel blede glavico hčerkinjo, ji pogledal globoko v oči in ji dejal:

»Uboga Milica!«

Dekle se je znova naslonilo očetu na prsi in je tiko plakalo. Ravnik je pa z žuljavo roko božal hčerkinne svilene lase in ni mogel reči besedice. Tja prek njene glave je strmel v Kamniške planine, ki so bile vse z rdečo zarjo zahajajočega solnca oblite. In v srcu mu je ob tem pogledu vstala misel: kakor kri!...

Drugi dan je prišel on, Mirko. Pisal ji je bil, da jo bo opoldne čakal pred pisarno, da se domenita, kje se dobita po kosilu. In res je malo pred dvanajsto uro prišel po ulici navzgor, se razgledal po napisih in pričel po pločniku pred hišo hoditi gor in dol, neprestano se ozirajoč v vrata, ki je iz njih imela stopiti Milica.

Milica je od enajste ure hodila neprestano k oknu gledat, če ni že morda prišel on, Mirko, njen dragi. Bila je bleda v obraz bolj ko navadno, od pričakovanja in vročične naglice so ji blestele oči kakor pijane. Ravnatelj, ki je malo pred dvanajsto uro odšel, se je pri odhodu ozrl v dekle, obstal pred njo, da ji je kri zavalovila v obraz.

»Gospodična, danes ste izredno lepi!« ji je tiho dejal ter odšel. Tudi drugi so odšli za njim. Le ona ni mogla. Oblečena že je stala ob oknu za zastorom in opazovala na cesto. Tedaj ga je videla, kako je prišel mimo. Naravnost v njeno okno je pogledal, da mu je videla v obraz in oči njegove. Srce ji je obstalo, toliko, da se ni zgrudila. Ni je videl, ki je stala skrita in je nadaljeval pot gor in dol. Milica kar ni mogla od okna. Naj se ga nagleda zdaj v miru, naj si vsesa vase njegovo postavo, njegov obraz si vtisne za vedno v spomin. Bog ve, ali ga bo videla še kdaj, če ga splaši njena hiba.

Milica je opazila, kako nestrpno gleda Mirko na uro, kako kadi nervozno cigareto. Opazila je, da je v obraz bled od pričakovanja, da si briše v robec roki, ki sta mu gotovo potni od nestrpnosti. Kako se ji je v srce zasmilil! — Da si je ravno njo izbral, samo njo vzljubil on, ki je tako lep, zdrav in mlad, njo pohabljenko? Tako jo je pre-

vzela ta misel, da skoro ni upala na cesto. A v tem je zatulila sirena poldne, Milica se je sunkoma obrnila od okna in stopila skozi duri na cesto.

Obstal je pred njo, se odkril in pozdravil. Tiho mu je odzdravila in mu ponudila roko, drobno, plaho dlan, ki je vsa trepetala ter kakor splašena tička za hip se vlegla v njegovo, vročo in krepko. Oba sta onemela in si pogledala v oči. Tedaj se je Milica vzdramila prva!

»Težko sem Vas čakala, gospod Mirko!«

»Tako me ko jaz. Zdaj je dobro, zdaj sva skupaj.«

»Ali tu ne moreva ostati.«

»Gospodična Milica, samo to mi povejte, kje se dobiva popoldne.«

»Prosta sem danes in bi prišla kam ven iz mesta, a ne predaleč.«

»Kam, gospodična, recite, in kdaj?«

Milica je pomišljala trenutek. Nato se je ozrla proti severni strani in z glavo pokazala poslopje, ki se je na griču ob mestu belilo izza drevja.

»Glejte, tam gori je mirna gostilnica in lepa pot je do tja. Čakajte me ob tretji uri zunaj na verandi.«

»Ali ne morete preje? Moj vlak odhaja ob šestih.«

»Dovolj časa bo. Ob petih bi potem prišel moj oče, ki je tudi danes prej prost, pome. Vam je prav?«

»Morem ostati čez noč tukaj, gospodična, če bi mogli jutri dobiti zopet uro časa.«

»Je bolje, gospod Mirko, da ne! Naj ostane tako kot sem dejala.«

»Kakor hočete in morete, gospodična Milica.«

Bleda je bila Milica, bled Mirko. Dala mu je roko:

»Na svidenje!« in ga s pogledom pobožala, da se mu je toplo razlilo v srce in bi se bil najraje sklonil nad drobno ročico, ki je počivala v njegovi in jo poljubil.

»Vas smem spremiti, gospodična,«

»Hvala! Bolje, da ne! Dobro se zabavajte ta čas!«

»Saj veste, kako se morem brez Vas, Milica,« ji je dejal, potem je odšla. Stal je ko prikovan na mestu in je gledal za njo. Tedaj je šele opazil, da šepa Milica in da hodi ob palici. O, ne pozna se ji mnogo, je mislil sam pri sebi. Pa je tako tožila o boleznih. A čeprav je gledal za njo, je videl le nje obraz in ne njene hibe. Oči so se mu smehljale, ga pozdravljale, se mu zahvaljevale, ker je bil prišel. Na ovinku se je Milica ozrla. Še vedno je stal na cesti Mirko. Narahlo je priklonila glavo. Odkril se je. Tedaj je izginila za vogalom.

Kako je lepa, je pomislil! Nogi pa se pozdravita; to mora biti le kaka navadna bolezen, morda prehlajenje; ni tako hudo, mu je šlo po glavi.

Pa ni slutil niti z daleka, kako strašno je trpela Milica pri hoji in tudi ni videl, kako je za vogal prišedši klecnila v kolena in bi se bila skoro zgrudila od premagovanja in bolečine...

Popoldne je že pred tretjo uro Mirko prišel v naznačeno gostilnico in hotel ravno zaviti na verando, ko je zagledal Milico, sedečo na klopici ob poti, ki vodi od gostilnice dalje zadaj v gozd. Rdečica mu je planila v obraz in urno je pohitel k njej, ki jo je tako ljubil.

Pred njo je obstal, snel klobuk in jo toplo pozdravil. Milica se je odmaknila na klopici, da je bilo še zanj prostora in ga povabila sesti k sebi. Sedel je in se takoj primaknil k nji ter ulovil njeno belo trepetajočo ročico v svojo dlan. Nekaj časa je zrl Milici v obraz, potem pa dvignil drobno roko, se sklonil nad njo in jo poljubil z vsem žarom mladih ustnic.

Ni mu je odtegnila. Solze so ji igrale v očeh, ko je spustila torbico iz leve roke in ž njo šla po laseh svojemu dragemu.

»Milica,« ji je šepetal tiho in ji gledal v oči. Ročice ni spustil. »Milica, kako Te ljubim! Kako sem hrepenel po Tebi od ure, ko sem te videl

prvič, pa do danes! Kakor sanje je vse in Ti sama si kakor sanja, kakor vila iz sanj, ki je noč in dan pri meni, v mojem srcu, v moji duši. — Milica, Milica, ali me tudi Ti ljubiš?»

Nagnila se je k njemu. V oči mu je gledala dolgo, dolgo, brez besede. Ustnice so ji podrhtavale in v oči so ji silile solze, mlade grudi so se ji burno dvigale, srce ji je glasno utripalo. Kakor v sanjah je gledala pred seboj njega, ki je prišel v njene sanje in postal cilj njenega hrepenenja. Gledala je njegove udane oči, ki so bile tako polne ljubezni, tako globoko verne v srečo, v ljubezen. Gledala njegovo lice, ki je bilo od sreče rožno in mlado ko jutranja zarja. Ni mogla izreči besedice. V grlu jo je davilo, tiščalo jo je. Ni mogla, čeprav je odpirala ustnice in jih premikala, da bi bila izpregovorila predrago ime: Mirko.

Bliže se je sklonil k nji, čisto do obraza se je vzpel s svojim licem, da so mu njeni črni lasje pobožali oči. Tedaj se je omehčalo v njej, se prelilo in iztočilo v sladko, tiho kakor dih rože, kakor trepet metuljevih kril:

»Moj dragi!«

Videla je kakor iz sanj, kako se je sklonil z obrazom prav do njenih ustnic, čutila je njegovo toplo roko okrog telesa, pa je zaprla oči od sreče, od blaženosti. In od sedaj nepoznana, nepojmljiva sladkost je zadrhtela na njenih ustnicah, ki so v poljubu vztrepetale in hotele z enim trepetom izliti vso svojo srečo, vso sladkost srca, vso blaženost duše na ustnice ljubega, da mu v duši zaživi za vedno...

Živela sta uro neme ljubezni, ki se v njej samo duše morejo pogovarjati. In duši obeh sta živeli iz oči in v drhtenju prstov sta gibali. V utripih in prelivih poletnih luči so se jima v očeh lovile misli in segale z rožnimi prsti v srce. Krog njiju dveh je bila sama neprodorna luč kakor tema; kakor morje in zrak brez meje; kakor v štiri svetlobne stene ujeto trepetanje hipa brezčasja...

Zmotil ju je korak. Po stezi proti gostilni sta prišla dva mlada, fant in dekle. V veselem smehu sta hitela proti verandi in sedla tu za mizo.

Mirko in Milica sta se spogledala. In v obeh je vstala ista misel: kakor midva, samo čisto drugače.

Povabil jo je v gostilnico. Šla je za njim počasi, on je hitel naprej, da ji prostor pripravi. Sedla sta in govorila ob skromnem prigrizku. Sprva ni šla beseda in se ni znala oživetiti. Preveč je še bilo odseva minule ure v obeh. Ali sčasoma je prišlo in pričel je prvi Mirko ter ji je pripovedoval o sebi, o ljubezni, o hrepenenju, pa tudi o svojih razmerah. Da morata sedaj hiteti, ker bi se on rad poročil, da bi ne bil tako sam, tako strašno sam s svojim hrepenenjem po njej.

Takoj se je Milici zresnil obraz. Položila je roko na njegovo in odločno dejala:

»Prej ne, da ozdravim!«

Mirko je planil v začudenje:

»Zakaj ne?«

»Ne vem še, če je bolezen ozdravljiva. Glej, nisem ti prav po pravici vsega povedala. Videl si lahko, čeprav sem se premagovala. In zdravnik še tudi ni izrekel zadnje besede.«

»To je vseeno. Ljubim Te tako, kakršna si! Čemu bi si delala težko srce oba, čemu bi čakala?«

»Mirko, vem, da me ljubiš! Tudi jaz Tebe, da skoro dihati ne morem v hrepenenju in ljubezni. Ali hočem, da boš imel gotovost, zato počakajva izida zdravnikovih prizadevanj. Zdravi me dr. X. Lahko vprašaš pri njem samem. Povedal Ti bo, razložil, in če boš videl, da je vseeno dobro zate, tedaj povej. Počakala bova, da se vsaj za silo popravi bolezen, potem pa se poročiva.«

Še je hotela govoriti dalje, morda povedati tudi ono, česar sama sebi ni hotela priznati, ko je prišel oče Ravnik. Milica ju je seznanila. In očetu Ravniku se je tako čudno zdelo, ko je tujec nagovarjal Milico kar s »Ti« in ji Milica dejal. Pa še bolj čudno se mu je videlo, ko je Milica

tujemü človeku rekla: »Ti, moj Mirko!« Skoro sovražno je ob tem pogledal Mirka.

Čas je hitel, čeprav je bil Mirko nekam molčeč, odkar je bil prišel oče. Milica se je spomnila, da bo že ura Mirkovega odhoda, pa ga je naprosila, naj gre kar naprej, ker ona hodi počasi, da ne bo kesnil. Bo že z očetom šla počasi v mesto nazaj.

Mirko je pogledal na uro, pa se je udal čez čas. Globoko ji je pogledal v oči ob slovesu in jo poljubil na roko tako vroče, da je Milica še dolgo v noč čutila kakor vroč pečat na njej. Pristrčno se je poslovil od očeta in poprosil, če sme priti še kdaj, ker ljubi Milico prav od srca in ona tudi njega.

»Vem,« je dejal Ravnik na kratko, »mi je že povedala Milica! Samo dobri, dobri bodite z njo in pošteni!«

Milica je začudeno pogledala očeta pri teh besedah. V Mirkovih očeh pa je zrastle nekaj silnega, nekaj ognjenega; ponudil je Ravniku roko in trdno dejal:

»Tu moja roka, gospod Ravnik!«

In dva moža sta si pogledala v lice in se tisti trenutek zavedla, da sta moža!

Mirko je odhitel naprej. Šel je nekaj časa po poti navzdol. Nakrat je postal. Kakor da resno misli na nekaj. In res je nemudoma zavil v gosto grmovje ob poti in stopil tam za drevo, od koder je lahko videl na pot. Bled je bil ko zid, bolj ko belo lubje na brezi, ki je ob njej stal.

Ni čakal dolgo, ko sta prišla mimo Milica in oče. Milica se je opirala na palico in ob očetovo roko. Obraz njen je bil zamišljen in blažen, pogled uprt nekam v daljavo. Oče Ravnik pa je vanjo strmел kakor zamaknjen in neprestano stiskal njeno roko. Ravno ko sta prišla mimo skritega Mirka, se je oprostila Milica očetove roke in stopila sama naprej. Morda bi bila rada videla še kje odhajajočega Mirka.

Tedaj je zgrabilo Mirka v srcu. Videl je sedaj Milico, ko ni skrivala svoje hibe. Videl jo je omahujočo na levo in desno. Planil je izza drevesa in

zrl za odhajajočima. Še je čul izza ovinka zvonki Miličin smeh, slišal očetov odgovor, mehak in dober, potem pa je prišlo čezenj kakor noč, kakor tema. Omahnil je nazaj v gozd, se naslonil ob drevo in bridko zaihtel.

Ravno ob istem trenutku pa se je Milica zopet naslonila na očetovo roko in mu dejala prav iz dna duše:

»O, ata, kako sem danes srečna!«

In njene oči so zagorele v daljavo, za svojim hrepenenjem, za svojim ciljem!...

Deveto poglavje.

Že se je solnce poslavljalalo od najvišjih gorskih vrhov in še v zadnji poljub zlilo svojo najbolj rdečo, najbolj žarečo luč, ko se je osvestil Mirko na klopici, na oni klopici, kjer sta malo časa preje z Milico presanjala uro ljubezni. Sam ni vedel prav, kaj se je z njim godilo teh par ur, ko je taval okrog po gozdu, vedno okoli iste točke se vrteč, vedno z isto mislijo, da je v njegovo srce udarilo neizmerno gorje. Saj ni mogel pojmiti, da je to živa resnica, skoro bi bil dejal, da je samo privid, obupen prikaz iz sanj, ki ga je splašil, da mu je srce, živo, vroče, ljubeče srce zastalo in od bolesti skoro udariti ni moglo.

Sedel je na klopici in jel razmišljati Milico, svoje hrepenenje. Ali je možno, da se je deklica mogla obvladati, se tako premagovati v hoji? Tega ne more Mirko doumeti. Potem vendar ni možna tolika hiba, kot jo je videl čas kasneje; ko se je, misleča, da je razen očeta nihče ne vidi, gibala tako, da je njemu od bolečine pokalo srce. Morda se je pa zmotil, je razmišljal Mirko, morda se ji je za hip kaj zgodilo, se je morda opotekla, morda nad kamnom spotaknila, da je omahnila zdaj v levo, zdaj v desno, kakor bi imela telo zlomljeno! Ne, pa vendar, saj jo je opazoval dalje časa. To bi

trpelo samo par korakov. A tako je bilo ves čas, dokler jo je gledal.

Mirko ni bil zmožen jasno misliti. Da, da, kako mu je že rekla? Če misli, da bi jo ne mogel ljubiti radi njene bolezní... Ah, tako nekako je rekla, spomni se! Tedaj ga je srce zbolelo, ko se je zmislil, gledajoč njen angelski obrazek, opazujoč njene izredno lepe ročice, poslušajoč nje temno pobarvani, kakor žamet gladki in mehki glas, da je morda bolezen hujša kot si sam misli. Sicer mu ne bi deklica v uri največje sladkosti pričela s tem in takim. Seveda, odkrita je Milica in poštena! Zato je morda pretiravala, nalašč naredila bolezen hujšo kot je v resnici, da bi njegovo ljubezen preskusila. Vse je možno! O, zakaj je poslušal glas notranjosti, pa je stopil tam na poti za drevo? Zakaj se je dal premotiti svoji vroči ljubezni, pa je, hoteč ostati še v mestu in presenetiti Milico, postal za drevjem, da bi ona dva šla mimo, sam pa bi nato tekkel za njima in se jima razodel? O, zakaj, zakaj? Li morda res samo zato, da dobi udarec v srce, strašen udarec, ki mu sedaj pali misel in možgane? — Ali to oklevanje, ta strašna negotovost, ta boleči in v srce segajoči dvom! Je resnična Miličina bolezen odkrita beseda v njej?

Zdravnik! Naročila mu je bila, naj ga gre povprašat in potem naj se odloči! Naj se odloči? Ali more pozabiti Milico, pozabiti njene lepote, ljubezni, udanosti in hrepenenja? Ali naj bodo zaman vse sanje preteklih dni, zastonj vse upanje, upanje, ki mu je pisalo zlate črke in podobe v rdeči zarji, v belo solnčno luč! O ne, ne, saj ni mogoče! Mirko ne more pustiti Milice!

Toda... Zopet jo vidi, kako omahuje v levo in desno... Takole... Ah, saj mu razžene možgane! Tako naj bi jo gledal dan za dnem, vsak trenutek. Ko bi mu prišla nasproti domov prišedšemu? Ko bi mu pri mizi postregla, ga spremljala na prag, preden odide? Ah, ne, saj ni resnica, ne more biti! Tolika lepota, pa tako strašno udarjena,

tako oskrunjena! Ne, ne, gotovo je pomoč, gotovo je zdravilo zanjo!

Ne smem obupati! Zdravnik, zdravnik! Jutri pojde k njemu, takoj zjutraj, da poizve čisto in golo resnico, sicer umre v negotovosti. Zdravnik mu bo povedal, kako je. Po pravici! In če je le malo upanja, bo rad Mirko žrtvoval vse, da vrne Milici lepoto, vso neokrnjeno. Potrpeti mora, nocoj vsaj, nocoj ne more več do zdravnika! Jutri, jutri! Jutri, jutri...

Mirko je vstal in se opotekal proti mestu. Ravno po tej poti sta šla par ur preje ona in oče njen! Kako ga je oče poprosil? Bodite dobri ž njo in pošteni! Tako mu je dejal! Kako ljubi oče Milico! O, da bi on imel zdaj tako dobrega očeta! Predenj bi padel in mu povedal svoje boli in ga sveta poprosil. Pa ga nima, nima nikogar razen sebe in Milice. K Milici pa ne sme. Milica! Milica! Videti jo mora še nocoj! Morda se mu posreči, da jo vidi na oknu. Pravila mu je, kako vsak večer sloni v njem in gleda tja na sever, kjer je njen Mirko! Morda nocoj tudi gleda? Seveda gleda in sanja, kako je tudi Mirko srečen, kako je ona blažena, vsa blažena z njegovim poljubom v njegovo Milico posvečena! O...!

Milica mu je bila natančno povedala, kje stanuje. Kakor bi bila slutila, da jo bo nocoj še iskal, da bo hrepenel po njenem pogledu, po senci njeni.

Mirko pozna mesto, predmestja pa ne. No, stražnik mu pove ulico, potem pa itak zna po Miličinem opisu.

Mirko hoče po ulici; že vidi hišo, kjer Milica stanuje. Ali preveč je še ljudi na cesti, tudi svetlo je še, spoznala bi ga lahko, ako bi zdaj šel mimo. Ne sme ga videti, preveč bi se ga ustrašila.

Mirko krene v bližnjo gostilno, da nekoliko povečerja. Sobo v hotelu bo že kasneje dobil. Saj mu ni do spanja, nocoj itak ne bo zaprl oči, preveč bo bolelo.

Stemni se popolnoma. V svitu luči krene Mirko zopet na pot v bližino Miličino. Ravno pred

hišo, kjer deklet stanuje, ni luči in je vsa v polmraku. Okna so razsvetljena. Mirko se ogleduje, kam bi stopil, da bi ne bilo nerodno. Tamle, ravno nasproti hiše je ograja. Tjakaj se nasloni. Zdaj ogleduje okna. Vsa so svetla. Ne vsa. Eno je temno, mračno, samo včasih se zasveti v luči iz druge sobe. V okno je nekdo stopil zdaj. Ženska. Mirko gleda, napeto gleda, da ga bole oči in mu je v glavi omotično. Da, Milica je, njegova Milica. Zdaj gleda ravno proti njemu, morda ga pozna. Ah ne, kako neki, saj se je odpeljal, misli ona.

Mirko pa zdaj dobro vidi Milico. Okno je v polluči, nekdo je odprl vrata, ki skozi nje seže luč do okna. Mirko vidi Milico, njen blede obraz, črne lase.

Čuj, nekdo sprašuje, moški:

»Milica, ali ne pojdeš spat?«

»Grem, ata, grem! Samo naj še postojim pri oknu, ko je tako prijetno!«

Moški stopi v okno k Milici, roko ji dene na glavo:

»Milica, kako ti je?«

»Ah, ata, nocoj sem srečna, tako neizmerno srečna!«

Še dolgo govorita. Mirko ne razume več. Mirko je bled ko stena, Mirko bi glasno kričal: Milica, Milica, kakor življenje svoje te ljubim. Pa ne sme klicati Mirko, molčati mora, ker bi sicer zaklical še drugo: Milica, zakaj je tako, joj? Ne sme kričati Mirko, molčati mora. In molk je v njem kakor brušen nož.

Mirko zatava v noč po ulicah. V ušesih mu zveni kakor ubita čaša: nocoj sem srečna, tako neizmerno srečna! Mirko omahne v prvi hotel in gre v sobo prebedet vso noč do jutra...

»Gospod doktor, jaz sem Mirko Železnik, trgovec, in sem prišel povprašat po zdravju svoje neveste, Milice Ravnikove!« bruhne Mirko iz sebe drugo jutro pri zdravniku.

»Izvolite,« ponudi zdravnik stol, ki pade Mirko vanj.

Pa ne more zdravnik takoj govoriti. Strašen je obraz mladega moža. Šele čez čas mu pride beseda:

»Gospod, Vi ste sami bolni, potrebni postelje!«

»Zame ne gre zdaj, gospod doktor! Zanj! Imate kaj upanja?«

Doktor pomolči. S prsti se po mizi poigrava in zdaj zdaj se ozre v obraz mlademu možu.

»Ste pripravljeni na vse?«

»Na vse, gospod doktor!«

»Ljubite gospodično zelo?«

»Kot svoje življenje!«

»Tudi z neozdravljivo hibo?«

Mirko molči. Šele čez čas se mu sproži:

»Tudi! Ali gledati je ne morem tako, gledati, razumete, gospod doktor!«

»Razmem. Preveč razmem! In Vas pomi-lujem!«

»Tudi Vi, gospod doktor?«

»Jaz!«

»Ni upanja?«

»Je upanje, samo drugačno kot mislite!«

»Kakšno?«

»Ste mož, gospod?«

»Trgovec sem in pripravljen na marsikaj.«

»Smem povedati resnico?«

»Gospod doktor, ne mučite me dalje, sicer zblaznim!«

»Dobro tedaj! Sami vprašujete, zato povem. In je tudi bolje za Vas, da zveste resnico, dokler je še čas.«

Mirko je ves poten po čelu, potne srage mu stopijo izpod las.

Zdravniku se zasmili v dno srca:

»Tudi ona se mi smili; ne upam se ji povedati resnice. Sprva sem res imel nekaj upanja, čeprav je bilo to upanje malenkostno. Zdaj ne dvomim več, zdaj vem vso resnico: gospodična ima neozdravljivo hibo. Z zdravili se ji neče zboljšati nevarna srčna hiba, in bojim se tudi, da ji seže bolezen iz nog še v notranji organizem. Pljuča ji je že načelo.«

Mirko niti dihati ne more. Duši ga.

»Sam si nisem prav na jasnem glede bolezni, ne morem še pravega ugotoviti! Samo to vidim, da se stvar slabša dan na dan.«

Mirko je kakor mrlič. Komaj izdavi:

»Kaj naj naredim, gospod doktor!«

»Sem samo zdravnik za telesne bolezni, za duševne ne! Za to je zdravnik samo čas in tale,« pokaže zdravnik na Kristusovo podobo na steni. »Ali, če Vam smem svetovati, gospod, bi Vam tole dejal: če res iz duše ljubite gospodično, osladite ji še te ure življenja, ki jih ima pred seboj! Bo veliko veliko dobro delo. — Ali zato morate biti junak, junak, gospod!«

»Kako mislite!«

»Žrtvuje se za leto, dve! Za Vas ni nevarnosti. Bolezen ni nalezljiva.«

»Pa otroci, gospod zdravnik?«

»Če tako mislite že naprej, niste pravi mož za to. Otrok, če bi bil, bi bil zdrav in Vam lep, prelep spomin!«

»Da bi jo gledal trpeti, vedno umirati, gospod! O, imejte z menoj usmiljenje, gospod! Saj ne morem! Že te napake ne morem gledati.«

»Potem je ne ljubite dovolj!«

»Ravno zato, ker jo ljubim!«

»Potem ne poznate prave ljubezni. Ta vse prenese! Tudi smrt!«

Mirko ne more govoriti dalje. Zdaj žari v obraz. Zdravnik vstaja:

»Gospod, povedal sem Vam svoje mnenje. Je možno sicer, da sem se zmotil tudi glede bolezni. Nisem vsegaveden. Lahko povprašate še koga. Poskusite na kliniki v Gradcu ž njo, ali na Dunaju. Pri Bogu je vse mogoče!«

»Gospod doktor, glejte, takle sem od sinoči, ko sem jo videl, kako je šla. Nisem zatisnil očesa vso noč, menil sem, da zblaznim od groze, ki je vstala v meni oni hip, ko sem jo videl omahovati. Prej je malo hodila v moji prisotnosti, prvič ko sem jo videl, sploh ne. Nisem kriv jaz, da je tako prišlo.

Tudi nisem mogel verjeti, še zdaj ne morem. Preveč je lepa sicer.« —

In ko zdravnik ne reče besedice, nadaljuje Mirko:

»Glejte, gospod doktor, s povzdignjenimi rokami Vas prosim, ali res ni trohice upanja?«

»Kar sem dejal, sem dejal. Veste, da sem tudi človek, ki vidi mnogo in trpi z bolniki. In po pravici povem: tako trpeti še nisem videl človeka kot je trpelo to dekle, dokler ni vstalo upanje v njem na ozdravljenje! Gorje, če jo vara to upanje, in še bolj, če jo varate Vi v ljubezni, gospod. Mislite na to!«

Mirko skuša vstati, pa ne more! Prehud je udarec. Šele čez čas se dvigne. Ne more izdaviti besede iz sebe. Samo roko, vročo in trepetajočo da zdravniku, pa omahne iz sobe v sprejemnico. Tu ni nikogar. Tu more Mirko v robec izihteti bolečino, ki divja v njem. Šele čez pol ure zapusti zdravnikovo poslopje. Tava po mestu, po ulicah. Pa ga korak neutrudoma žene v isto smer, peha vedno bolj silno k Milici.

Mirko ne sme zdaj k Milici. Ne sme je ne videti, ne slišati, to ve dobro, predobro. Mirko mora sam s seboj na jasno, na čisto!

Pogleda na uro. Kdaj gre prvi vlak? Pogleda vozni red. Čez dobre pol ure. Mirko omahuje na postajo. V restavraciji zvrne vase par čašic konjaka, da se mu kri zaleti po žilah. Potem sune v voz in se stisne v kot k oknu. Zamolklo ropočejo kolesa ob stikih tračnic: Joj, joj, joj! ...

Milica je isti dan pozno dopoldne še v postelji. Včerajšnji dogodki so ji strli telo, čeprav ji duše niso. — Duša njena je blažena, čeprav jo čudne slutnje obletavajo zdaj. Nekaj ji grozi, a sama ne ve prav, kaj naj bi to bilo. Saj je vendar srečna. Mirko je njen! Videl jo je in jo ljubi. V eni uri molčanja ji je bil toliko povedal, toliko!

Da bi se tako varala v njem? Ne, ne, še celo ata pravi, da je videti cel mož! Ata ima danes skrbi zanjo. Vsake pol ure pride k njeni postelji in opre-

zuje, če še spi, kako diha. Milica nalašč zapre oči, kadar se oče približa postelji, dela se, kakor da spi. Sama bi bila rada s svojimi mislimi.

Ali ata se ji le zasmili, ko ga vidi tako prihajati in odhajati. Zato odpre oči sedaj in se mu posmeje:

»Dobro jutro, ata!«

»Si dobro spala? Kako ti je?«

»Dobro, ata!« — — —

V ponedeljek, drugi dan:

Milica je v službi tako razmišljena. Po Mirku hrepeni. Čaka pisma, ali vsaj kartice. Kadar vstopi sluga s pošto v pisarno, Milica vztrepeta. Bo zanjo? Ni, ni pisma, ne kartice. V Milici vrta hrepenenje, upanje raste. Za drugi dan.

V torek, tretji dan:

Ničesar s prvo pošto. Milica je žalostna, nemirna. Kako, da ji ne piše Mirko, njen dragi? Pa vendar ni pozabil nanjo, na svojo dobro Milico? Ne, ne, ne more pozabiti, preveč se mu je odkrila v oni uri molčanja. Gotovo ima nujne trgovske posle, ki ga zadržujejo. Bo z drugo pošto, ali z zadnjo. — Nič, tudi z zadnjo pošto ni ničesar. Milica gre iz pisarne v polje na sprehod. Da svoje misli uredi, da si v naravi potolaži slutnjo, ki raste v njej od nedelje sem. — In šele v pozni uri zaspi.

V sredo, četrti dan:

Ni pisma, ni kartice. Milico boli glava, blede je, delati ne more, ne jesti. Opoldne stoji ob oknu, solze ji same od sebe lijejo iz oči. V robec grize od nestrpnosti in težke bolesti, da je ves razcefran. Je li bolan, Mirko? Se mu je kaj prigodilo na poti domov? Kako strašno jo skrbi zanj! Pisala bi mu? Ona prva? Ko bi vendar moral on! Če jutri ne bo pošte, mu piše. Ne strpi več! — Zvečer je trpljenje večje, komaj je že nosi. Ne je ničesar, ne more! Samo pije, neprestano pije vodo, ker jo v grlu suši, jo v prsih peče od žgoče bolesti. Joj, Mirko, zakaj ne pišeš? Ne slutiš, kaj trpi Milica? Milica ne zaspi dolgo v noč. Blazina pod glavo je mokra od solza, ti, Mirko, pa ne pišeš! Milica šele v jutro enkrat

zaspi, da je straše splašene sanje, kakor drobno ptičko ujede!

V četrtek, peti dan:

Ni pošte. Milica ne vidi več pred seboj poslovnih knjig, ne razloči več spisov, ki jih je treba rešiti. Milica trepeta vsa, omahuje, ko hodi, da se tovariši v pisarni boje zanjo, da ne pade! In ti, Mirko, še ne pišeš?

Popoldne Milica napiše pismo, kratko:

Dragi moj! Si bolan? Se ti ne smilim? Zakaj ne pišeš? Si pozabil name, na svojo Milico? Umiram od hrepenenja, dragi moj, od hrepenenja po Tebi, po eni sami besedi iz Tvojih rok, po belem papirju, ki so ga gledale Tvoje oči! Piši, dragi, piši Milici, sicer umrem od hrepenenja! —

Zvečer samo joče Milica! V glavi ji poje in zveni bolečina, da jo je strah pred nočjo. Oče pride domov. Bled je, ne more jesti. Za Milico ga skrbi, ko jo gleda!

Toda oče je niti pogleda ne! Kakor da ga je strah njenega obraza. Le, če Milica ne vidi, jo skrivaj opazuje. Ponoči ga sliši Milica zdihovati, težko dihati. Ne spi, kot ona ne! Milica joče, oče vzdihuje. Mati se jeze, ker ne morejo spati. Tudi nje skrbi Miličin jok in očetov obraz, očetov resni in blede obraz! Joj, Mirko, kaj bo jutri, če ne bo pisma? Milica bo znorela, zmešalo se ji bo! Vsaj na pismo ji odgovori, brzojavi ji: Pozdravljena! Pa bo zopet srečna Milica!

V petek, šesti dan:

Milica se vleče kakor senca. Pod očmi ji čepo kakor vrani temne lise. Lice ima objokano, od solz jo peče obraz, oči so vnete, rdeče od joka in neprespane noči.

Kaj je, Mirko? Čemu ne pišeš? Joj, Mirko, saj ne more več, ne more Milica! Prehudo je. Strah je je noči. Danes je dobil njeno pismo Mirko. Ali ji jutri odgovori? Jutri, jutri... O Bog, vsaj to milost mi daj, da ne zblaznim od bolečine, prosim

Milica v solzah zvečer doma. Ko že vsi gredo leč, poklekne Milica pred Križanega v kuhinji in moli, moli, da bi se jo kamen smilil, vsa v solzah. O, to peče bolečina v srcu! O, Križani, imej usmiljenje! Vsaj spanca mi daj nocoj, da pozabim, za hip pozabim! O Križani, imej usmiljenje! Odvzemi to strašno pezo raz moja šibka ramena, usmili se bičanega, do smrti izmučenega mojega srca! Kristus, Kristus, daj, čuj me! Usmili se me! Usmili se tudi očeta, ki mu obraz blede, mu roka omahuje!...

Tako moli Milica pozno v noč! Nato leže. Solze ni v oči. Samo žgati še morejo oči. Kakor dvoje praznih izžarelih jam so Miličine oči, njihov pogled pali, da človeka v srce boli. Milica omahne v težak spanec. Oče vstane iz postelje in stopi v njeno sobo. Gleda jo, v somraku je njen obraz mrtvaški. Ne zmore več oče. Nasloni se ob posteljo in zajoče! Uboga Milica, ubogo moje dete! Ti najslajša moja, ki te ljubim kot nobenega otrok ne, ti moraš tako trpeti! Ti moja najboljša, ki te je sama ljubezen, ki si samo hrepenenje. Ti moraš vse to nositi. Uboga Milica, ubogo dete moje, ubogo!

V soboto, šesti dan:

Milica komaj vstane. Z največjo muko. K zdravniku bi morala, pa ne more. Preveč trpi. Ne sme je videti take, preveč bi se mu smilila. Tudi oče je ne sme videti. Sinoči je bil menda ob njeni postelji, se zdi Milici, in je jokal. Joj, se zasveti Milici, morda oče kaj ve? — Toda, kaj bi vedel? Samo sluti on, da Milica trpi! Zato mu je hudo.

Mirko, Mirko, kaj si mi naredil! Mirko, ali nimaš nič srca? Saj me ljubiš, si dejal, kako me moreš pustiti v takem? Glej, Mirko, še ravnatelju se smili Milica:

»Gospodična Milica, strašno ste blede! Bolni ste. Dam Vam dopusta par dni, da se odpočijete! Morda ste preveč delali?«

Gospod ravnatelj je videl, da vse dni nestrpno čaka nečesa s pošto. Ravnatelj je bistrogled, vidi, da je Milici ljubezen kriva bledice; tudi objokane, izpaljene oči govore tako, ne govore, kriče!

Ti, Mirko, pa nimaš besedice za Milico, za ubogo Milico! Ne muči je do smrti, Mirko, piši ji, vsaj besedico ji sporoči. Četudi napišeš: ne morem te ljubiti, Milica, samo piši, piši, da mine ta strašna negotovost!

Popoldne je Milica doma. Tudi oče pride prej ko navadno. Danes je še bolj bled ko včeraj. Milica se ga ustraši, tudi njegove oči so rdeče! Bole, v dušo bole.

Zdaj sta sama v sobi. Mati so šli nakupovat v prodajalno, drugi so v šoli, na delu.

Milica sedi ob oknu. Ata stopi iz sobe v kuhinjo, pa zopet nazaj v sobo. To se ponavlja. Vedno češče, vedno hitreje. Milica opazi očetovo hojo! Kaj imajo oče? Milica postaja vedno bolj pozorna.

Zdaj obsede oče za mizo v kuhinji. Iz žepa privlečejo papir, umazan že, povaljan, zmečkan, njihovi prsti se poznajo na njem. Milica gleda, gleda, oče z roko zakrivajo.

Zdaj vidi Milica. Pismo je, pismo! Pismo!

»Ata!« plane dekle, »ata, ali je pisal Vam?«

Oče ne morejo z besedo, samo z roko. Pokažejo ji pismo, roka trepetá. Milica sune pokoncu proti mizi. Očetova roka omahne. Milica razloči pisavo. Mirko! Mirko!

V hipu ima Milica pismo v rokah!

»Milica!« planejo oče in ji hočejo pismo iztrgati.

Toda Milica že bere! Bere! Oči se ji razpro kakor dvoje v solncu razsvetljenih oken. Milica bere. Bere! Črke ji plešejo pred očmi, da jih ne loči. Saj ni res!

Milica si mane oči. Saj ne spi. Saj je pri zavesti. Oče je tu pri njej, vidi Milica. Resnica je, živa resnica.

»Ata, ata, ni res!« Milica kriči. Blaznost je v njenih očeh.

Milica bere dalje sunkoma leti od besede do besede.

Kakor da je udarilo vanjo božje.

»Mirko, Mirko!« plane iz dekleta.

Milica omahne vznak, z rokami zakrili.

Tema zagrne Milico. Bog se je je usmilil z nezavestjo.

Oče ujame Milico v naročje. Megla se jim dela pred očmi, rdeči, zeleni in vijolični krogi v vrtincu plešejo pred njimi. Ali sredi vsega tega gori vanje nezavestni, blede obraz hčerin.

Oče dvignejo Milico. Opotečejo se ž njo k postelji. Omahnejo ž njo v blazine.

Mati stopijo v duri.

»Vode!« se utrga očetu iz hropečih prsi, potem se tudi njim za hip zbledejo misli.

V sobo stopijo mati z vodo in kisom.

Deseto poglavje.

V Miličino blazno omedlevico so vpile besede iz Mirkovega pisma očetu: ... Ne morem, gospod, ne morem! Blaznim od bolečine ljubezni, a ne morem, da bi jo gledal, ker se mi smili! O. recite mi, gospod, kaj naj storim, da rešim njo in sebe! Povejte, ne vem sam kako, ne dobim izhoda! Vi ste oče, povejte mi, kako naj? Tako ne morem, ne morem ...

Kakor krvave so stale te besede zapisane v Miličinih možganih, kakor ognjene kače so vstajale okrog nje in se ji pačile in režale v obraz! Zdaj zdaj je planila kvišku in nečloveško kriknila, da je očetu ledenela kri v žilah. To je trajalo že tretji dan in nobeno zdravilo ni moglo olajšati nesrečni hčeri bolečine. Zdravnik je samo odkimal z glavo, bil molčeč, in odhajal ter prihajal, ne da bi mogel nesrečnici pomagati.

Oče je prihitel zvečer od dela naravnost k hčerini postelji, ni se utegnil ne umiti, ne jesti; mati pa je molčala, hodila blede okrog in ni upala reči očetu nobene besede. Ker je zdaj tudi ona vedela, kaj je bilo vzrok Miličine bolezn.

Ko je bil oče odnesel Milico na posteljo, je pozabil na odpadlo ji pismo. Mati je je opazila takoj pri vstopu, se sklonila in je pobrala. Kakor hitro je utegnila, je je prebrala! Šele zdaj, po tem pismu, se ji je prav posvetilo v glavi. Saj ji prej še v misel ni bilo prišlo, da bi Milico kdo ljubil, da bi bila tudi ona hrepenela in našla! Tako jo je gledala in videla samo pohabljenko, samo dekle, ki dela v pisarni, da pomaga družini in življenju; menila je, da je dekle brez duševnih potreb, da ne čuti, ne sliši klica mlade ljubezni. O tem je bila prepričana in ni niti v sanjah mislila, da bi mogla biti ljubezen vzrok Miličine otožnosti in zamišljenosti. Vse je samo boleznim pripisovala.

Zdaj pa ji je Mirkovo pismo odprlo oči. In v srce se ji je zasmilila nesrečna hči. Spomnila se je mati svoje mladosti, spomnila prvih let znanja s svojim bodočim možem, spomnila bolečine, ki so ji jo prizadejali starši, ker so ji branili to ljubezen. Zato je molčala in si ni upala niti možu prav v oči pogledati; preveč se je bala očitka v njih!

In kljub pismu, kako je bil odkrit in pošten Mirko, koliko bolečine so razkrivale besede, očetu pisane! Ni čudno, če je bil oče bled in zamišljen, če se je tako bal za hčer. In če je poznal tudi Mirka, kot je videla mati iz pisma.

... Dal sem Vam bil, gospod, besedo in roko, da bom dober in pošten z Milico, ko smo se videli zadnjič. Zato pišem Vam, da Vam, ki ste oče in Milico bolje poznate, razodenem svojo bol in Vam prepustim, da Milici pojasnite, kako je vse prišlo, kako je nastal v moji duši tak razkol, da ga ne morem v vsej svoji ljubezni premostiti. Vi, ki ste oče in svojo hčer tudi ljubite, kot so mi povedale Vaše oči in besede zadnjič, sami lahko čutite, sami trpite, ko gledate njeno bolelost. In Vaša ljubezen je drugačna, kot je moja. Vi ljubite kot oče, ki mu je Milica hči, jaz kot mož, ki je Milica moja ljubezen, moja ljubica, moje vse! In njo naj gledam, kako trpi, kako vene njena lepota, kako kvvari bo-

lezen... Ne, ne, ne morem, ne morem!... In tudi Milici ne morem vse povedati, ne pisati. Lagati ji nečem, mi neče v pero! Odkrito bi ji rad povedal, da jo ljubim, ljubim, a da mi žena ne more biti! Naj skuša pozabiti, kot bom skušal jaz, ako bo mogoče! Pišem Vam, da ji Vi previdno poveste, jo počasi pripravite in mi potem sporočite, da ji pišem sam. Prednjo si ne upam stopiti, ker bi preveč trpel jaz, preveč ona!...

Tako je stalo v pismu! Nesrečna Milica. je šlo materi v mislih, kako jo je vendar udarilo! In se je materi porodilo še tole: Ah, pa saj bi Milica morala sama misliti, da je za ženo ne more vzeti! Ko bi bila njo, mater vprašala, ne bi bilo do tega prišlo. Bi se bila morala pač sprijazniti s svojo usodo!

O mati, ki je bila že iz let hrepenenja in pa vedno zdrava, pač ni vedela, kako je v srcu mlade deklice, ki ji telesna napaka krati pravico do ljubezni! Ker isto pravico ima tako dekle, a hujše hrepenenje! In še po tolikih in tako bridkih izkušnjah z moškimi, kako je šele moralo Miličino srce hrepeneti po ljubezni, po enem samem bitju, ki bi ji bilo vse, ki bi mu pa tudi ona bila celo življenje! Oče, mati? Ah, oče ni vse! Ne more ugasiti vročega hrepenenja mlade krvi, ne umiriti razbijanje v cvet poganjajočega dekliškega srca! Mati? Da, je največja, najsvetejša ljubezen! Toda ni vsaka mati enaka, a še manj hči hčeri podobna. So, ki imajo premalo življenja na zunaj, pa žive zato v svojih dušah čudna, prečudna doživljanja, ki jim nihče ne ugane potov in moči; ki se razživljajo tako silno, da mi zdravi, vsakdanji, stvarni niti zdaleka doumeti ne moremo!

Šele četrti dan je prenehala Miličina nezavest za dalje časa. Ravno je stopil oče umazan in črn, še brez kosila, brez večerje, k njeni postelji, ko je odprla oči in se zagledala v pristopivšega.

»Milica,« jo je oče prijel za roko, »ali ti je kaj bolje?«

»Ah, oče,« se je utrgalo Milici, in solze so ji privrele v oči, solze, ki so ji vsaj malo olajšanja prinesle.

»Milica, uboga Milica!« jo je gladil oče po temnih, razpletelih laseh, ki so ležali razgrnjeni ko temno jezero v noči po blazini, v sredi njih pa je počival truden, do smrti bled obraz in so v solzah gorele oči kakor dve baklji.

»Ata, ali ste mu kaj pisali?« je vprašalo dekle naenkrat iz solz.

»Nisem, Milica, ne morem!«

»Pišite mu, ata, recite, da naj se umiri, naj me skuša pozabiti: da ne bo trpel! Pa mu ne smete povedati, da se je zgodilo z menoj ono, česar se je bal zdravnik!«

»Milica!« je planilo prestrašeno iz očeta in vsa kri, ki je še bila v obrazu, je izginila iz njega.

»Da, oče, čutim! Čutim tako dobro! In prav je tako, oče! Prav!«

Zopet so se ji vlile solze, ker je bilo v srcu toliko bolesti in ker je splašena skrb zagorela iz očetovega obličja.

»Saj še ni tako hudo, Milica; opomoreš si, boš videla!«

Milica je molčala. Ni hotela očetove žalosti še povečati, ko je je bilo za njegovo dobro srce še preveč, o preveč!

V izbo je stopila mati.

»Oče, pojdi večerjat, da ne bo mrzlo. Bom jaz tačas pri Milici.« Šele zdaj je opazila, da je hči pri zavesti. Stopila je bližje postelji. Pogledali sta si v oči hči in mati. In prvikrat se je sklonila mati v objem h hčeri, prvič je na njenem materinem srcu s solzami pripovedovala hči o svoji neizmerni bolesti. Zdaj, šele v tem hipu, je mati prav doumela hčer, zdaj šele hči sladkost matere. Mirno in toplo se je prelilo v obe, in oče je tih in nem odšel v kuhinjo in pustil mater in hčer sami, da se prvič porazgovorita njiju srci v miru nemoteno.

Tisti večer je mati z okorno, samo dela vajeno, žuljevo roko prijela pero in pisala Mirku brez močeve in Miličine vednosti dolgo pismo, ki je v preprostih besedah govorilo o silni bolečini hčerini, o bolezni in trpljenju njenem. In tisti večer se je Milica zopet po dolgem času spomnila Francka, nezakonske mlade matere sinčka v pritličju in si ga zaželela in njegove matere ž njim. Oče je stopil po obadva. Toda drobne dečkove ročice so bile preveč polne ljubezni, njegove oči so preveč spominjale Mirkovih. Bolest je znova zasadila kremplje v Miličino srce in telo in znova je kmalu po odhodu matere in otroka črna tema pokrila dekličino zavest...

Čez tri dni je prišlo pismo od Mirka, na Milico naslovljeno. Mati je je vzela v roke in premišljala, naj je li da hčeri, ali naj je prej sama prebere. Bala se je mati za hčer in morda je v pismu stalo kaj, kar bi moglo hčer znova užaliti in ji poslabšati bolezen. Zato je naskrivaj odprla pismo in brala.

Brala je in solze so ji pričeale teči po licih. Kako je dober, kako jo ljubi in kako neizmerno mu je žal, da je storil tako! O, če bi bil vedel za posledice, bi bil raje lagal, ali pa malo počakal, da se najhujše v njem poleže in umiri. — Pismo bo morda Milici v uteho, čeprav jo bo preveč spominjalo njega, ki je še vedno njegovo njeno srce. Pa je le bolje, je mislila mati, da tudi Milica izve, kako jo ljubi Mirko. Šla je, nesla Milici pismo in ji je dala že odprto v roke.

»Oprosti, Milica, odprla sem in brala. Preveč sem se bala za Te, da bi Ti bila upala dati pismo v roke, ne da bi vedela, kaj je v njem. A zdaj vidim, lahko bereš, v uteho Ti bo.«

Milici sta trepetali roki v silni razburjenosti, ko je krčevito zgrabila za pismo in je razprla, da bi brala. Ali samo naslov: Moja Milica, moje vse! so ujele oči, pa so se v nepopisni radosti in strahu in napetosti in bolečini zopet zaprle. Milica si ni upala dalje brati. Bog ve, kaj je v pismu dalje pisanega. To, kar je videla, se pa glasi tako lepo,

tako sladko, tako prisrčno: moja Milica, moje vse! O, da bi stalo v pismu samo to, da bi bilo tudi v pismu očetu pisano samo to!

Dolgo so ji trepetale roke, dolgo so jo obletavale misli, raznolike, vse pa okrog enega se vrteče: kaj je v pismu? predno je Milica vnovič odprla oči in brala. Mati se je po prstih odstranila v kuhinjo, pripravljena po najmanjšem šumu pri-skočiti nazaj hčeri v uteho in pomoč.

Moja Milica, moje vse!

Glej roka mi trepeta, ko Ti pišem in iz prsi mi sili v oči, da komaj razločim papir pred seboj in črke na njem! Milica, kaj sem Ti storil! Ali sem bil slep in gluhi, ali sem bil napol blazen, da nisem videl Tvojega hrepenenja, da nisem vedel za silo Tvoje ljubezni in sem napisal ono pismo očetu! Tvoja mati so mi pisali, kako je s Teboj, povedali, kako si odkrila moje pismo in kako strašno Te je udarilo! Ne zameri materi, da so storili to. Saj so meni s svojim pismom odprli oči, v srce so mi segli ž njim tako, da je val krvi udaril iz njega in se razlil v mojo notranjost. Zdaj šele čutim, kako sem Ti bil krivičen!

O, Milica, ako moreš, odpusti mi ta moj greh! Ali moreš? Ali ni prepozno zdaj? O, reci, Milica, da je še čas, da morem še popraviti, kar sem Ti prizadel hudega! Zakaj nisem šel raje mesto k zdravniku k Tebi nazaj, da bi Ti bil globlje v oči pogledal, daleč notri v dušo pogledal in tako spoznal, kako Ti je ljubezen življenje in hrepenenje, cilj in vse, vse!

Sam se ne razumem prav! Preveč je bil hud udarec, ko sem opazil skrit za grmovjem ono, pred čemer sem klonil. Zdaj, ko sem povsem tem znova prebral Tvoje pismo, je umem drugače. In če bi bil preje bral z bolj čistimi očmi, ali raje s srcem bolj mesto samo z očmi, bi bil spočetka doumel in morda ne bi bilo prišlo tako daleč. Bil bi pripravljen in bil bi se zmagal ter ostal doma. Trpel bi

bil jaz samo, a Ti manj, ker bi ne bila zagorela vate s tako silo uro molčanja tam gori na samotni klopici. Tako pa me je slepega udarilo še bolj, še bolj mi zameglilo pogled, da nisem več razločil pravega od nepravega, da sem mislil samo nase, ne nate in sem v prvi bolečini ravnal nepremišljeno, mesto da bi bil vprašal za svet ljubezen svojo, ki gori vsak dan bolj, po vsem tem, kar se je bilo zgodilo-

O, da nisem bil poslušal zdravnika! Glej, Milica, po kolenih bi šel zdaj predenj, ako bi mi mogel napraviti storjeno nestorjeno in bi mu roko poljubil za njegovo besedo. Takrat pa, ko sem bil pri njem, je bila boleost tako huda v meni, da me je beseda njegova užalila. In v tej veliki boleosti sem odšel domov, ne da bi bil prej stopil še enkrat k Tebi in Ti pogledal v lice, v oči!

Glej, Milica moja, kljub temu, da sem si prigo-varjal na vso moč, da Te ne bom mogel ljubiti, da ne bom mogel gledati Tvojega trpljenja, mi vedno bolj vpije srce po Tebi! O, samo Tvoje oči so dovolj lepote, dovolj utehe za mojo ljubezen! Tvoj obraz me spremlja, gleda vame vsak hip bolj bled! In zdaj, odkar vem, da si bila v silni boleosti skoro štiri dni nezavestna, je ta obraz, ki gleda vame, bled ko smrt in kriči vame: ali je taka Tvoja ljubezen, Mirko!

O, Milica, ne morem dalje prenašati tega bledega obraza v duši! Preveč bolijo v njem Tvoje oči, ki sem jih prelil v solze in so zdaj dva žareča oglja v srcu in v duši! Moje delo je to, Milica. Ah, odpusti mi, odpusti, če moreš!

Ni usmiljenje, Milica, kar mi narekuje to pismo. Je ljubezen, ljubezen do Tvojih oči, do Tvojih las, do Tvoje bele duše, do Tvojega srca, Ti, moja! Naj si tudi kličem v spomin vse ono, kar sem videl v grmovju skrit, vendar vpije v meni: Milica, Milica, kako Te ljubim!

Milica, ne morem živeti brez Tebe! Že bi bil prišel k Tebi, a si ne upam! Na kolena bi padel

rad predte in Ti roko poljubil in Te prosil odpustitja! O, Milica, ali smem! Ali mi boš mogla odpustiti? Glej, tako ne morem dalje, ne vzdržim! Preveč je strašno v meni, preveč globoko so se vsesale Tvoje oči v dušo, da bi mogel kdaj živeti brez njih sijaja! O, ali naj vedno govore samo o moji krivdi, ali naj me vedno samo obtožujejo, vedno samo dolže, naj me nikdar več ne pobožajo toplo in mehko, kakor popreje? Ali naj vedno, vse življenje strmi vame Tvoj od bolesti blede, do smrti utrujeni obraz, ki je prišel po pismu Tvoje matere v mojo dušo in mi vsak trenutek očita moj strašni greh, greh nezaupanja in nevere v ljubezen, greh nepremišljenosti in domišljene bolečine, greh napačnega ponosa in napačno užaljene ljubezni? Ne, ne Milica, ne stori tega! Naj mi bo Tvoj obraz zopet samo luč, samo svetloba, ki mi bo v življenju svetila kakor večna luč pred oltarjem!

O, Milica, glej, na kolenih klečim pred Teboj, s povzdignjenimi rokami Te prosim: odpusti, odpusti! Ali me moreš po vsem tem še ljubiti, Milica, me še smatrati vrednega Tvoje svete ljubezni? O, Milica, odgovori mi, da pridem, da Te poljubim, da boš vedela, kako sem še vedno ves Tvoj, enako ko takrat v tisti blaženi uri ves Tvoj

Mirko.

Pridi, pridi, moj dragi, je kričalo Miličino srce! Pridi, pridi, so se vzpenjale misli njene! Pridi, pridi, so gorele njene oči, pridi, pridi, so zahrepenele njene drobne bele roke!

A je prišlo in se oglasilo v njej: ne sme priti! Ti veš, Milica, da Te ljubi le iz daljave; da bo nehala ta ljubezen, ko Te zopet vidi omahovati. Veš, da boš bolj trpela Ti, a mnogo več on! Pusti ga, pozabil bo! Ti boš pa umrla, pa bo mir, pa bo konec!

Tako se je vojskovalo v Milici. Vso noč ni zaspala, vso noč je premišljevala svoje srce, svojo bolezen in njega, ki ji je bil tako drag, tako ljub. In bolj ko se je umikala tema ter je sililo v izbo

mlado jutro, bolj je stala v njej druga misel: bolje je, da ne pride, ne sme priti!

Poklicala je dopoldne mamo ter jo prosila, naj napiše Mirku pismo, ki bo povedalo, da mu Milica odpušča, da ga ljubi do slednjega diha in še povedalo, naj ne hodi k njej, naj le iz daljave hrepeni, naj jo pozabi čimprej more ter naj bo srečen v življenju! Njeno življenje da je že sklenjeno in je od danes do jutri, ter ni, da bi nanje svoje mlado, zdravo navezaval.

Čeprav s težkim, težkim srcem, je mati vendar napisala pismo in je oddala na pošto.

Po kosilu je Milica malce zadremala, nekak sladek mir je prišel vanjo in ji sijal iz obraza, da je mati strmela nad spokojno lepoto hčerino. Solnce je zunaj pripekalo z vso silo. V sobi pa je vladal zagrnjen polmrak in slišalo se je samo enakomerno dihanje speče Milice. Mati so bili sami v kuhinji in so pospravljali po južini.

Tedaj udari v to poldansko vročino begoten korak iz ulice, obstane pred vežo in se ustavi spodaj. Par besedi je slišati v naglici iz veže gori, potem zabega korak in še eden ž njim po stopnicah ter se ustavi na vrhu.

»Tista-le vrata,« reče zunaj glas in utihne.

Begotni korak stopi k kuhinjskim durim — nekdo potrka.

»Naprej!« rečejo mati, pa brž stopijo k vratom.

V durih obstoji mlad moški v potni obleki in drži klobuk v rokah.

»Dober dan! Ste vi gospa mama gospodične Ravnikove?« vpraša poltiho raz bledih ustnic tujčevih.

»Sem!« A že se zasveti Ravnici. »Jezus, gospod, Milica spi!«

»Gospa, ne grem, dokler je ne vidim!«

»Sedite, pogledam k njej!«

»Me poznate?«

»Gospod Mirko ste gotovo, kajne?«

»Sem. Kako je Milici?«

»Bolje. Spi zdaj, menim!«

»Gospa, najprej vi: odpustite mi!« plane iz Mirka in krčevito zgrabi mladi mož materino roko.

Preden more mati kaj odgovoriti, krikne iz sobe:

»Mirko, Mirko!«

Mirko ne čaka, ne odloži klobuka. Mirko plane mimo matere v izbo, k Miličini postelji in klecne na koleni pred njo. Milica se dvigne na ležišču, razpre obe roki ljubemu nasproti in njene oči zasijejo vanj ko dvoje solnc.

Toda že omahuje Milica nazaj na blazino, že zapira s svilenimi dolgim trepavkami oči, a blede roki poiščeta Mirkovo glavo. In tiho in mirno in pobožno gre blede dlan po Mirkovih laseh, po čelu, na oči, na ustnice ter obstoji na odeji, kjer se skloni nanjo Mirkov obraz in se ustnice njegove vse-sajo v drobne prstke.

Mati samo za hip pogledajo v sobo, pa se brž umaknejo, da ne motijo svetosti ljubezni. Zunaj v kuhinji pa pokleknejo na stol pred Križanega, dvignejo roki in vroče solze jim polze po licu, vzdihni nosijo gorečo prošnjo tja v kot k Križanemu Jezusu.

V izbi pa se zopet odpro Miličine oči in zastrme v dragega. A zdaj so tako udane, tako blažene, tako globoke...

»O, Milica, ali mi moreš odpustiti? Nisem vzdržal, nisem čakal Tvojega odgovora! Preveč je žgalo hrepenenje... Zdaj sem tu, Milica, in ne grem, dokler mi ne rečeš: odpuščam ti!« šepeta mladi mož Milici, še vedno klečeč ob njeni postelji in poljubuje blede ročico.

»Moj dragi, moj dragi, kaj naj ti odpustim? Ljubim te, ljubim te! Zdaj je dobro, zdaj si pri meni!« odgovarja Milica poltiho in boža s prosto roko dragega po laseh, po očeh, po teh zvestih očeh...

Zunaj pa v vroči poldan vriska solnčna luč in sili, sili, da predre zavese na oknih. Zunaj pali luč, a tu notri pri Milici greje polmrak in boža, boža tako mehko, tako mehko...

Enajsto poglavje.

Zopet se je vzpelo upanje v srcu Miličinem, kakor mavrica nad zemljo je zakraljevalo, da je sijalo skozi njo in se razlivalo od nje v vse, ki so bili ž njo. Svidenje z Mirkom, veselo svidenje je zopet zgradilo vse ono, kar se je bilo podrlo ob pismu očetu, in je rastlo zdaj da se je Milici vrtelo od nebotične višine, ki jo je vanjo zapeljalo. Jutro po Mirkovem odhodu okna niso smela biti več zagrnjena. Solnce je moralo sijati Milici na posteljo, da so se napile svetlobe njene oči, da se je navriskala njena duša v žarkih in zlatih pramenih, ki so se lovili po izbi in se zdaj zdaj zaprašili Milici v obraz, v oči, v lase.

O, saj so bili tudi v Milici zlati prameni, ki so ostali od soja ljubih oči Mirkovih, ki so trepetali v njeni duši in se vsipali iz nje kakor solnčni po izbi. Bratci, jim je pravila Milica solnčnim žarkom, božala njihovo zlato na odeji in držala belo ročico mednje, da so sijali skozi, da je bila vsa prozorna in zlata, vsa rožnata, kakor je bilo rožnato veselje v Miličinem srcu.

Zdaj je Mirkova zaročenka! Ni prej odnehal, dokler mu ni obljubila, poskusiti vse, da ozdravi vsaj toliko, da bo mogla ž njim pred oltar, v njegov dom, kjer bo sreča samote v dveh storila svoje.

Milica je bolje poznala sebe ko Mirko. Vedela je, da zdravnik ni tjavendan govoril, da zanjo ni pomoči. Ali vseeno je tudi ona upala, da se vsaj za čas ustavi napredovanje bolezni; če pa to ne, se ji bo pa v veliki sreči morda duša razživila tako in bo slabotno telo v neizmerni ljubezni tako prepolno svetlobe, da bo v trenutku zgorelo in razpadlo v smrt. Te milosti je prosila Milica zdaj Boga, ako

ji že noče podariti vsaj začasnega ozdravljenja. Samo leto dni sreče, kakor zarja večerna sladke sreče je prosila Milica Boga zase in za Mirka, potem pa rada, rada vzame slovo in hitro ugasne. Hitro da ne bo Mirko gledal njenega trpljenja, njene muke, da mu ne bo krvavelo srce ob daljšem propadanju njene lepote. O, samo eno samo leto sreče! Saj je to tako malo v njenem življenju, še manj v teku svetov! In niti eno sekundo ne Bogu, ki je večen!

Kakor bi bil Bog uslišal Miličino prošnjo, se ji je moč hitro vračala. Teden dni po Mirkovem obisku jo je njegovo pismo dvignilo iz postelje in par dni potem jo je materina skrb za kruh, za družino spet peljala v službo. Zdravnik je sicer svaril dekle, naj se ne prenagli, naj ne precenjuje svojih moči, pa ni odnehala. Čeprav ji je vedno ponavljal eno: srce, srce je preveč bolno, gospodična, pazite nanj!

Ah, je odgovarjala Miličina misel, kaj ti veš o mojem srcu, doktor! Moje srce je zdravo, saj je Mirko v njem! Odkar mi je bil ob postelji na kolnih govoril o svoji ljubezni, je moje srce zopet zdravje samo, je sama moč v njem in sama sreča! Tako je pelo v Milici, in res se je videlo, kakor da je Mirkova ljubezen čudodelna. Z nekakšno lahkoto je Milica vršila službo, doma še tuintam mogla pomagati materi, sestricam pri učenju za šolo in še je bilo časa za nemo pogovarjanje z očetom in za odgovore Mirkovim pismom.

Tako se je videlo, da upanje Milice to pot ni varalo. Mirko je vedno češče pisal o poroki, vedno več je vedel povedati o pripravah za novi dom, o uspehih v trgovini. Vse je pripisoval Miličinim očem, ki mu vsa podjetja v srečo vodijo.

Tako visoko je zrastle upanje v Milici, da se je domislila še novega, še višjega. Zopet naj poskusi ozdraviti nogi. Morda se je pa le dobri doktor zmotil tedaj, ko je Mirku pripovedoval o nevarnosti za Miličino življenje? Seveda se je zmotil; saj kaže okrevanje Miličino samo, da se je urezal!

Tupatam je res Milico obšlo čudno čuvstvo, nekaka slabost, da jo je stisnilo v prsih, ji sapo zaprlo, da se je srce na mah splašilo in ji vrglo vso kri v glavo, ali to so bile bržkone posledice zadnje bolezni in ne more biti kaj posebno hudega. Srce? Kaj vse vedo zdravniki, pa se zmotijo! In o jetiki ter bolnem drobovju je zopet pravil oni drugi zdravnik. Ničesar ne čuti Milica. Sicer semtertja malo pokašljuje, ali to se je tudi prej godilo. Pa ni zdaj ne hujše, ne slabše!

In kako lahko dela zdaj Milica v pisarni! Zjutraj na vse zgodaj ji prinese sluga Mirkovo pismo. In iz pisma se razlije vanjo kakor mlado jutro iz noči v dan, svetlo upanje požene vsak dan znova iz Mirkovih besedi. Vse dopoldne ji je pismo trdna opora, popoldne in zvečer pa je zopet upanje na novo pismo prihodnjega dne tu. Tako gre dan za dnem. Vsak dan enako, vsak dan močnejše, vsak dan bolj visoko!

Odloči se Milica nekega jutra in gre po dolgem času spet k zdravniku, ki je bil zdravil njeni nogi. Zopet je strah in trepet v njej, zopet nemir v njeni duši; ali tako kakor ono jutro, ko mu je bila razodela svojo bolezen, ni v njej. Zdaj je upanje pljusnilo miru vanjo in z večjo samozavestjo stopi Milica v ordinacijsko sobo.

»Gospodična, dolgo vas ni bilo pri meni! Kako vam je?«

»Zdaj dobro, gospod doktor, čeprav je bilo že zelo hudo vmes!«

Milica pove nakratko zdravniku dogodke preteklih dni.

»Saj je bil pri Vas Mirko in ste prav za prav krivi Vi, gospod doktor, da se je tako prestrašil in je obupal! Glejte, pa je vendar drugače!«

Temna senca je hušknila čez zdravnikov obraz, pa vendar se je premagal. Dasi mu je v notranjosti trepetalo nekaj, kar bi bilo Milico gotovo osupnilo, če ne bi bila tako zaverovana v svoje upanje, je odgovoril deklici:

»Bog daj, da bi bilo! Vse je možno in tudi mi zdravniki se zmotimo. Ali, gospodična, preveč upanja ni dobro imeti, ker je rado potem razočaranje veliko!«

In ko je opazil nemir v njenem obrazu, je nadaljeval, da popravi:

»Nikar se ne vznemirjajte, gospodična! To povem le kot človek, ki so ga izkušnje izučile, ki pa se morem prav tako varati v svojih domnevah, ko vsak drugi. Dajte, raje poglejva, kako je z Vami!«

Zdravnik je enkrat, a še drugič natanko preiskal nogi Miličini.

»Ali Vas ni zdravnik, ki Vas je zdravil v zadnji bolezni, opomnil, da pazite na svoje srce?« jo je vprašal potem kar nenadoma.

»Je, gospod doktor!« se je vznemirila Milica.

»Tudi jaz bi Vam priporočal mnogo, mnogo pažnje! Sicer ne bo nič! Posebno razburjati se ne! In pa malo, malo delati, pa iskati veliko mirnega razvedrila! Skrbno pazite nase, potrebno je!«

»Ali bo z nogama kaj, gospod doktor?«

»Pustiva zaenkrat te pri miru; najprej se morate drugače okrepiti, potem bomo pa videli! Tudi onih zdravil, ki sem Vam jih bil prej dajal, ne boste jemali več, ker so zdaj prenevarne za Vas!«

Premagoval se je zdravnik, ko je Milici vse to naročal, ali je vendar Milica opazila, da govori iz njega nekak nemir, ki ga pa doktor skrbno prikriva. In tisto veliko upanje, ki je bila ž njim oborožena stopila k zdravniku ter je bilo kakor mavrica visoko razpeto na nebu njene duše, je nizko, nizko padlo ter se ni moglo več dvigniti.

»Kdaj naj zopet pridem, gospod doktor?« je vprašala Milica nekam negotovo.

»Kadar se boste počutili slabšo, takoj!«

»Mi boste kaj zapisali?«

»Zaenkrat ne. — Zdaj je le eno potrebno: mir in skrbna nega ter pažnja, gospodična!«

Milica je domov grede nekam težko hodila; tako majhna in slabotna se je videla sama sebi kakor že davno ne. Zdravnikovo vedenje in govor-

jenje je vrglo tolik nemir vanjo! Toda v pisarni potem jo je na pisalni mizi pozdravilo Mirkovo pismo in zopet je upanje zasijalo iz njega vanjo, zopet se je čutila močnejšo, večjo, krepkejšo...

In zopet je Milica hodila dan za dnem v pisarno, živela iz enega Mirkovega pisma v drugo. Čutila pa je vedno bolj, kako težko hodi in časih se je nenadoma prestrašila, ako je bilo Mirkovo pismo na videz malo bolj hladno, bolj kratko; posebno včasih, kadar mu je v svojem pismu tožila, da je semtertje nekam slabotna (povedala mu je v pismih vse, ker jo je tega izrecno prosil, da bo bolj miren, kot je dejal), je planilo nekaj vanjo in jo navdalo z bojaznijo in nemirom, da se je prestrašila. Takrat je vselej znova prosila Boga milosti, da bi ji dal samo eno leto sreče, ali vsaj pol leta, vsaj kratek mesec dni! Le čisto naj ji ne odreče te sreče po vsem dolgem trpljenju! Nekam olajšano se je čutila Milica vselej, kadar je prav prisrčno molila, prav iz dna duše prosila nebo pomoči in milosti upanja v svojo srečo. Manj je še govorila zadnje čase, toda zato večkrat spotoma iz službe domov stopila v cerkev, tam čisto v kotu pokleknila v klop ter molila. Sprva ne dovolj iz srca; molče je sedela in pustila plivati nase zastrto svetlobo večne luči izpred oltarja in mir, ki je vel raz temnih sten velike cerkve, kar oboje je blagodejno učinkovalo nanjo. Sčasoma pa se je njena molitev ogrela, njene prošnje so našle besede in izraza in se je vedno bolj potolažena vračala iz cerkve. Čutila je nekak mir v srcu, ki ga ji ni mogel dati nihče drugi kot molitev v mračni cerkvi. Navadila se je tako vsak dan hoditi v mirno svetišče. Omenila je Mirku v pismih vse to in dragi ji je pisal nazaj, da prav stori, ako si poišče zavetja in tolažbe v molitvi. Še je pristavil često: blagor jim, ki morejo moliti z vsem zaupanjem, ker njim nikdar upanje ne ugasne!

Minila je jesen. zima je prešla in pomlad je dahnila rahlo toplino v mesto in predmestje. Mirko je pisal vedno pogosteje in vedno bolj nemirno.

Osebno se ni kdovekaj pogostokrat oglasil pri Ravnikovih; navadno je prišel kako nedeljo popoldne. Tedaj so posedeli doma v Miličini sobi in niso šli nikamor. Čutila je Milica, zakaj ne, slutil oče, slutila mati in Mirko sam se je predobro zavedal. Če je kdaj vpričo Mirka hotela Milica vstati in si dati kakega opravka, jo je brž posadil nazaj na stol in jo poprosil:

»Tako-le sedečo te najraje gledam; tako si lepa! Ostani!«

Oba sta obmolknila za trenutek tedaj, obema je nekaj grenkega vstalo v srcu, ali šla sta preko tega. —

V pismih pa se je množilo Mirkovo hrepenenje po Milici; hotel je že določiti čas poroke. Milico pa je vedno nekaj zadrževalo, da ni prav upala pristati na to ter je odtrgala čas odločitve vedno naprej, naprej v negotovost.

Nekega večera, ko je prišla Milica malo zgodaj iz pisarne domov, je čutila, da ji je srce nemirno. Zjutraj ni dobila od Mirka pisma; kakor dosedaj vsak dan, in polastila se je je otožnost, ki ji sicer ni vedela vzroka. Malo jo je pomirila molitev v cerkvi, ali vendar nič kaj tako, kakor navadno. Šla je v sobo, sedla za mizo in pričela Mirku pisati pismo ter mu tožiti o nenavadni otožnosti ter skrbi zanj. Sestric in bratca ni bilo doma, igrali so se spodaj z drugimi otroci, oče pa in Metod, ki je delal z očetom v isti tovarni, sta imela vsak hip priti domov. Mati so v kuhinji pripravljali večerjo in večkrat pogledali skozi okno, ne gre li že oče domov in kaj delajo otroci.

Naenkrat se spodaj v veži začuje nenavadno glasno govorjenje, nato sunejo koraki po stopnicah in v kuhinjo plane Metod z listom v roki ter zakliče glasno:

»Mati, brzojavka, Mirka je ubilo!«

Mati planejo v Metoda, da bi mu iztrgali brzojavko iz rok, ko zaslišijo v sobi krik, nato pa ropot

stola in zamolkel udar. Puste Metoda v kuhinji in se poženejo v sobo.

Na tleh ob prevrnjenem stolu je ležala Milica bleda ko smrt in si tiščala roko na srce. Mati so poklicali Metoda na pomoč, a so pravkar vstopili oče in pritekli materi pomagat.

Nepopisna zmeda je nastala pri Ravnikovih. Mlajši trije so pritekli za očetom po stopnicah in zagnali glasen jok, ko jim je Metod povedal, da je ubilo brata Mirka, ki je bil v službi v trboveljskem rudniku. Ko pa so videli še očetov prepadeni obraz in na videz mrtvo sestro Milico na postelji, so planili vsi trije k njej in glasno ihteli okrog nje. Oče pa so brez moči sloneli ob Miličinem vzglavju in oči njihove so gledale stekleno.

Edino mati so ostali še nekoliko preudarni. Brž so prinesli vode, napravili Milici na srce obkladek in nagnali Metoda po zdravnika, ki naj pride takoj. V prvem hipu niso mogli ni mati doumeti, kaj se je Milici zgodilo. A koj se jim je posvetilo, ko so videli na mizi njeno pismo Mirku.

»Pisala je svojemu Mirku, a je v mislih nanj razumela, da je njega ubilo, ko je planil Metod!« so prišepetnili očetu.

Oče pa je strmел v hčer. Ni mu bilo tolikanj za sina, saj je bil povsem zapustil domače in se čisto odtujil. Skrb je bila v njih za Milico, za drago mu Milico. Sklanjal se je zdaj k njej in poslušal, če še diha. Nestrpno je čakal zdravnika.

Doktor je prihitel. Slutil je koj, ko mu je bil Metod povedal, kako se je pripetilo Milici, da je srce odpovedalo, pa je prinesel seboj prava zdravila in brž pričel z injekcijami.

»Saj bo odleglo,« je tolažil, ko je videl očetov obupani obraz in mati nikakor ni mogla utolažiti jokajočih otrok.

A ko mu je mati povedala, kaj so še zvedeli nocoj, se ji je čudil zdravnik, da more še stati na nogah, da ni nje zadelo podobno kakor Milico. S svetim spoštovanjem je zdaj pogledal preprosto

delavsko ženo, skušeno in zmučeno v tolikem trpljenju, pa tako hrabro, tako vse prenašajočo, tako mirno! Nehote jo je primerjal z mestnimi gospemi in bridek nasmeh mu je skrivil ustnice.

»Mir, popolen mir mora imeti dekleta!« je naročal. »Čez kaki dve uri pridem zopet pogledat. Ako bi pa preje zapazili kaj sumljivega, naj brž priteče fant pome. Pa gospod naj pridejo!« Tako je še zabičal in odšel.

Mati so spravili male tri v kuhinjo in jim potem pripravili ležišče kar v svoji in očetovi postelji. Vedeli so, da ne bosta legla vso noč. Spravili so mala dva spat, Anko pa poslali po duhovnega gospoda v bližnji samostan. Gospod je brž prišel s svetim oljem, opravil molitve in odšel s pripombo, naj pošljejo zopet ponj, brž ko se dekleta zave.

»»Mirku brzojavimo!« so se spomnili nakrat oče. »Milica si ga bo zaželela, ko se zbudi iz omedlevice. Da bo jutri s prvim vlakom tukaj!«

Poslali so Metoda z brzojavko, da je Milica bolna in naj pride Mirko takoj.

Ko je vnovič prišel zdravnik, je našel Milico prav takšno ko preje. Novo injekcijo ji je dal, naročil, kako naj ravnajo ž njo, je niti trenutek ne puste same ter odšel z obljubo, da pride zjutraj navsezgodaj zopet pogledat.

Metod in Anka sta po zdravnikovem odhodu odšla spat, mati in oče pa sta ostala sama ob Miličini postelji ter ji menjaje se spreminjala obkladke.

Zgodilo se je pozno v noči, ko sta oče in mati slonela nad hčerko in drug za drugega menila, da dremlje, da se je materina roka srečala na posteljni vzglavnici z očetovo. Nikdo od njiju ni dvignil glave ne pogleda, oba sta strmela v blede obraz nezavestne Milice. Tedaj so se nakrat vzpeli očetovi prsti nad materino dlan, jo krepko objeli, kakor v mladih letih ob poljubu mladih teles. Tako sta držala roki sklenjeni dalje časa. Potem sta oba objednem dvignila glavi, izza priprtih vek se je

posvetilo in je zavpilo molče, toda glasneje ko najkrepkejši krik: mož, žena!...

Proti jutru se je pričela bolnica premikati in upanje je napolnilo srce očetu in materi, da se bo zavedla. Medtem sta se dogovorila, da bosta šla na Mirkov pogreb mati in Metod. Oče se niso mogli geniti od hčerine postelje; to so mati videli in so se sami ponudili, da gredo. Anka bo že opravila in oskrbela mlajša dva, saj ji bodo oče pomagali.

Tiho šepetanje starišev je zopet prekinilo nemirno premikanje bolničino. Oba sta se sklonila k njej. Odprle so se ji za hip veke, dvignile trudno trepavnice in zalesketalo se je izpod njih. Oče so se približali k hčerinemu obrazu, ker se jim je zazdelo, da je premaknila ustnice. In res je vnovič tiho dahnilo iz deklice:

»Mirko!«

»Milica, saj ni Tvoj Mirko! Naš Mirko je, v rudniku ga je ubilo!«

Tedaj so se zganile veke bolj na široko, oči so se odprle na polno in začudenje je pogledalo iz njih, obraz pa je spreletel prav rahel nasmehljaj in bleda roka se je težko dvignila ter se ustavila z dlanjo na srcu. Nato pa so se oči zopet zaprle in Milico je z nova pokrila tema.

S prvim svitom je prišel zdravnik ter našel, da se je obrnilo na boljše. Vnovič ji je dal zdravila in res še sam dočakal, da se je bolnica zavedla.

Prišel je s prvim vlakom tudi Mirko. Ne, ni prišel, pritekkel je! Hotel se je zagnati kar naravnost v sobo k Miličini postelji, ko ga je ustavil v kuhinji odhajajoči zdravnik, ki je poklical še mater ter obema naročil, naj ja varno pripravita deklico na Mirkov prihod. Ko je zdravnik odšel, je mati na kratko povedala Mirku, kako je prišlo.

»Čudno, neka slutnja je bila v meni že včeraj, da se bo Milici nekaj pripetilo. Pa sem ji vendar pisal ko navadno in se je moralo pismo spotoma kje zakasniti!«

Mati so šli v sobo pogledat k Milici in pomignili očetu, da je Mirko zunaj. Oče so šli v kuhinjo.

Mati so se sklonili k hčeri:

»Milica, kako ti je?«

»Mirko, mati!« je dahnilo dekle.

»Smo mu sinoči brzojavili, naj pride takoj. Gotovo bo prišel!«

»Zdajle je prišel vlak,« je zaskrbelo deklico.

»Potem mora biti tudi Mirko takoj tukaj,« so previdno zatrdili mati.

»Ah, da bi že bil!« je deklica zaželela.

Mati so tedaj nalahko pomignili Mirku v kuhinjo in mladi mož je tiho stopil med vrata.

»Milica, Mirko je prišel!« so se sklonili mati k hčerki.

»Mirko!« je zahrepenelo dekle in dvignilo oči in roke.

Mirko je stopil k postelji, se sklonil k Milici in jo poljubil na ustnice. Blaženo je spreletelo dekličji obraz in z drobnimi prstki je segla po Mirkovi roki.

»Zakaj si se tako prestrašila?« jo je skrbno povprašal ženin. »Pisma nisi dobila? Pisal sem ko navadno, pa se je moralo med potjo zakasniti.«

In ko se je deklica hotela vzpeti k njemu, jo je miril:

»Le mirna bodi, zdravnik se boji zate! Glej, Milica, ne smeš mi umreti! Kaj bi brez Tebe? Ozdraviti moraš, da bo čimprej poroka!«

Milica pa ga je žalostno, žalostno pogledala. Pa je dejala, spremenivša barvo pogleda:

»Samo, da si pri meni Ti, Mirko moj, pa mi je bolje!«

Zadržala je njegovo roko v svoji in jo narahlo božala.

Mirko ni mogel od postelje stran. Gledal je svojo nevesto, strmel v njen blede obraz, v belo lepoto. Kakor angel je bila, kakor čudežna, skrivnostna roža. Sklanjal se je k nji, jo poljubljal na oči, na usta, na lase. A največkrat na oči, na te

tihe, udane, prelepe oči, ki so mu o toliki ljubezni govorile. — Pa se je nenadoma domislil:

»Milica, veš kaj, po onega zdravnika grem, ki Ti je bil nogi zdravil. Izvrsten zdravnik je, povedal bo za gotovo in upanje dal!«

Milica se je nasmehnila:

»Le pojdi, če imaš upanje, da bo kaj bolje!«

In še je zahrepenelo iz nje:

»Tako bi bila rada zdrava! Da bi mogla s Teboj, četudi samo za en mesec!«

Nehote ji je šel pogled do Kristusove slike na steni in je boječe, a upajoče zaprosil.

Mirko je odšel po zdravnika. Med tem sta se mati in Metod odpravljala na postajo, da gresta pogledat k mrtvemu Mirku in ga pokopat. Ker sta morala čez noč ostati zunaj, so mati naprosili sosedo, da pomaga Anki in očetu.

»Saj se menda ne bo poslabšalo ta čas?« je zaskrbelo mater.

»Imaš še časa; počakaj zdravnika, pa boš vedela zagotovo, da boš bolj brez skrbi,« so pripomnili oče in še vprašali:

»Kaj pa, imaš denarja dovolj?«

»Hvala Bogu, da sem včasih mislila na slabe čase! Menim, da bo dovolj. Nekaj za pogreb bodo pa tudi tam prispevali?«

Spogledala sta se z možem in vedela, da do najhujšega ne pride, dokler bosta mogla oba delati.

Prišel je Mirko z zdravnikom, ki je takoj preiskal bolnico. Mati so bili poleg. Zdravnik je za čas stopil v kuhinjo.

»Kako je?« se je utrgalo plašno iz Mirka. Očetove oči pa so se zasolzile.

»Bom odkrito povedal: kak teden se bo še vleklo, toda pomoči pa jaz sam ne vem. Bo pa mirna smrt Vam zagotavljam. In je tudi bolje zato, ker bi gospodična itak ne mogla nikdar več zapustiti postelje. Bog že ve, kako ukrene, zato se potolažite!«

In ko je videl dobri zdravnik solze v Mirkovih očeh in obup v očetovih, je pristavil:

»Pogum, mladi mož in tudi Vi, oče! Olajšajta ji zadnje ure, ne vznemirjajta je! Jaz jo bom pripravil na vse, vame ima zaupanje. Samo vidva ji ne smeta kazati preveč žalostnih obrazov, da bo laže prenašala! Glejte!« se je obrnil k Mirku, »prijesli ste ji srečo v njeno hrepenenje! Ne bo si želela mnogo več, kakor, da ji oči zatisnete. Storili ste več ko svojo dolžnost!«

Nato je odšel zopet k bolni Milici. Mati so prišli iz sobe in oče so jim povedali, naj gredo mirno pokopat Mirka, ker zaenkrat ni nevarnosti. Naročili so jim tudi, naj spotoma povedo v samostanu, naj gospod pridejo s sveto Popotnico.

Zdravnika ni bilo dolgo iz sobe. Z Milico sta imela dolg pogovor. Takole se je končal:

»Gospodična, zdaj sem Vam povedal odkrito, kar Vam moja znanost more povedati. Rečem Vam še enkrat: čudovito je dober Bog, le Vanj zaupajte, pa boste mirno zaspali!«

Milica pa mu je odgovarjala, tiho sicer, a z nekakim zanosnim glasom:

»Od srca zahvaljeni, gospod doktor! Biti hočem mirna, da njega in očeta preveč ne užalim. Upanje je umrlo v meni, varljivo upanje! Vendar sem srečna! Moje hrepenenje po nesebični, lepi ljubezni je v Mirku izpolnjeno, a ostane mi še drugo upanje, ki mi je je dal Oni, ki je edino Upanje! Hvala Vam, gospod doktor!«

Zdravnik je odšel. Prišel je frančiškanski pater s sveto popotnico. Dolgo je ostal pri Milici sam in ko je odprl vrata, da spusti v sobo navzoče, je imel solzne oči stari, izkušeni gospod. Toliko žive vere in trdnega upanja ni še zlepa našel pri kom, kot pri tej mladi, slabotni, hromi deklici!

Milici so gorele oči v čudnem sijaju, ko je prejela sveto hostijo in ta sijaj je ostal v njih, dokler ni odšel duhovni gospod. Čudno svet mir je počival na njenem obrazu, roke je držala sklenjene, oči pa venomer uprte v Križanega na steni. Ne oče, ne Mirko nista upala motiti bolnice v nje-

nem zamaknjenju. Sedela sta ob postelji, vsak na eni strani in nista odmaknila oči od nje.

Mirko si je v bližnjem hotelu najel sobo in sporočil domov, naj opravijo brez njega, kakor vedo in znajo. Mati in Metod sta se vrnila od Mirkovega pogreba, žalostna sicer, a vendar vesela, da sta zopet doma, čeprav ju je tu čakala še težja bridkost. Mirko je bil čez dan vedno pri Milici in vztrajal z očetom in materjo dolgo v noč. Zdravnik je prišel tuintam pogledat in je vedno novega poguma vlival bolnici in njenim dragim, duhovni gospod pa ji je dajal duševne tolažbe in upanja v drugo življenje.

Tihota kakor v poletnem večeru, ko se solnce potopi za gore in se razlije mrak iz rdečih zarij na zemljo, taka tihota, tak sladak mir se je razlil v Miličino srce. Spokojne so bile njene oči kakor dvoje po nevihti umirjeni gorskih jezer, ki se je večer potopil vanji. Upanje po tuzemski sreči, po sreči skupnega življenja z dragim, čeprav samo kratek mesec, to upanje je minilo v njej in zrastle je drugo, lepše upanje. Ker brez upanja človek ne more živeti niti tega življenja, kako bi šele v onega, v večnega stopil brez nade! O, saj ji je dal Bog sreče veliko, saj ji je naklonil milost izpolnjenega, v ljubezni doživetega hrepenenja, milost ljubezni, ki je našla cilj, čeprav drugačnega kot je bila upala Milica prej. In dajal ji je Bog vse življenje milost upanja, ki bi bila brez nje morala zblazneti! Zahvaljen Bog za milost upanja, so ji neprenehoma šepetale ustnice!

V jutro tistega dne, ki je bil njen zadnji, se je v slutnji smrti poslovila od vseh. Od sestic, od bratov, od matere, očeta, od dragega. Vsakemu je zatrdila posebič:

»Saj se kmalu vidimo v lepšem! Samo upanja ne smete izgubiti na srečo na onem svetu!«

Bila je od vseh najbolj hrabra, najbolj mirna.

KR

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000512920

23. VIII. 1946

